

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ŞİDDET OLGUSUNUN İNTERNET GAZETELERİNDE TEMSİLİ

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP AYDOĞDU

Genel Gazetecilik Anabilim Dalı

İZMİR

2021

EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ŞİDDET OLGUSUNUN İNTERNET
GAZETELERİNDE TEMSİLİ

ZEYNEP AYDOĞDU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. İ. PELİN DÜNDAR

Genel Gazetecilik Anabilim Dalı
Sağlık İletişimi Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Sağlık Sektöründe Şiddet Olgusunun İnternet Gazetelerinde Temsili” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Zeynep AYDOĞDU

ÖNSÖZ

Şüphesiz her çalışma kıymetli ve birbirinden özeldir. “Sağlık Sektöründe Şiddet Olgusunun İnternet Gazetelerinde Temsili” isimli bu çalışma ile sağlık iletişimi alanında akademiye kendi gayretlerimle bir şeyler kazandırabildiğim için kendimi mutlu addediyorum. Tabi bu mutlulukta emeğim kadar çok sevdiğim büyüklerimin ve kıymetli hocalarımla katkıları da çok büyüktür. Bu yüzden akademik çalışmaların en önemli basamaklarından birisini oluşturan bu yüksek lisans tezini hazırlarken rehberliği ve yanımda oluşu ile çok kıymetli hocam Prof. Dr. İsmet Pelin Dünder’a, eğitim hayatım boyunca birbirinden kıymetli katkılarıyla birçok şey öğrendiğim değerli hocalarıma, her şeyin en kıymetlisini hak eden annem Aysel Aydoğdu’ya, babam Hamza Aydoğdu’ya ve tüm aileme en içten dileklerle teşekkür ederim. Teşekkür etmek istediğim insanların sayısı bu önsöze sığamayacak kadar fazla iken hepsinden af diler ve bütün samimiyetimle sadece yanımda oldukları için herkese büyük bir teşekkürü bir borç bilirim.

İzmir, Temmuz 2021

Zeynep AYDOĞDU

ÖZET

Şiddet olayları, haber değeri en yüksek olaylar olarak medyada sıklıkla yer almaktadır. Sağlık sektöründeki hasta ve sağlık çalışanları arasında yaşanan şiddet olayları ise Türkiye’de son yıllarda en çok karşılaşılan haberler arasında olmaktadır. Bu çalışma, sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarının internet sitelerinde haber olarak nasıl yer aldıklarını incelemektedir. İnternet gazetelerinin ziyaretçi sayılarını artırmak için şiddet haberlerine çok sık ve ayrıntılarıyla yer vermesi haber aktarımında etik kuralların da göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla haberlerde, başlıktan spota, içerikten fotoğraf kullanımına kadar birçok noktada sağlık iletişimi açısından problemler meydana gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de en çok ziyaret edilen 10 haber sitesinin 1 Ocak – 31 Aralık 2019 tarihleri arasında yayınladığı sağlıkta şiddet konulu haberler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Haberleri doğru bir şekilde değerlendirebilmek için ilk olarak birinci bölümde şiddet kavramı tüm yönleriyle ele alınmış, boyutları ve türleri ile detaylıca açıklanmıştır. İkinci bölümde ise sağlık iletişimi kavramı açıklanarak kuramlarına ve internet gazeteciliğinin sağlık iletişimindeki yerine ve önemine dair araştırmalar yer almıştır. Üçüncü bölümde ise 10 haber sitesi taranmış ve tespit edilen haberler, araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesinden yola çıkılarak hazırlanan kodlama cetveli ile incelenmiştir. Ortaya çıkan veriler tarama modeline dayalı içerik analizi yöntemi ile değerlendirilerek nitel ve nicel olarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık İletişimi, Şiddet, Sağlık Haberciliği, Yeni Medya, İnternet Gazeteciliği

ABSTRACT

Violent incidents are frequently featured in the media as the most newsworthy content. Violence between patients and medical staff is among the most frequently encountered news in Turkey in recent years. This study examines how violence in medicine takes place as news on internet sites. The frequent and detailed coverage of news of violence by internet newspapers in order to increase the number of visitors also causes the ethical rules to be ignored in news transmission. Therefore, problems arise in terms of health communication in the news from their headline to the subhead and also from the content to the use of images. In this context, the news about violence in medicine published between 1st of January and 31st of December 2019 by the 10 most visited news websites in Turkey constitutes the sample of the research. In order to evaluate the news correctly, first of all, the concept of violence is discussed in all its aspects and explained in detail with its dimensions and types. In the second part, the concept of health communication is explained and research on its theories and the place and importance of internet journalism in health communication are included. In the third part, 10 news sites were scanned and the detected news were analyzed with the coding chart prepared based on the theoretical and conceptual framework of the research. The resulting data were evaluated with the content analysis method based on the scanning model and interpreted qualitatively and quantitatively.

Keywords: : Health Communication, Violence, Health News, New Media, Internet Journalism

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
ŞİDDET KAVRAMI.....	4
1.1.Şiddet Nedir	4
1.2. Şiddete Etki Eden Nedenler.....	8
1.2.1. Psikolojik Faktörler.....	9
1.2.2. Çevresel Faktörler	11
1.2.3. Ekonomik Faktörler	12
1.2.4. Sosyal Faktörler	12
1.3. Şiddete Yönlendiren Davranışlara İlişkin Yaklaşımlar	13
1.3.1. Kültürel Yaklaşım.....	14
1.3.2. Travma Odaklı Yaklaşım.....	14
1.3.3. Sosyal-Bilişsel Yaklaşım	15
1.3.4.Biyolojik Yaklaşım	16
1.4. Şiddet Türleri.....	16
1.4.1. Fiziksel Şiddet.....	18
1.4.2. Psikolojik Şiddet.....	19
1.4.3. Ekonomik Şiddet.....	20
1.4.4. Cinsel Şiddet.....	20
1.4.5. Siyasal Şiddet.....	21
1.4.6. Simgesel Şiddet.....	22
1.4.7. Sözel Şiddet	23
1.4.8. Mobbing.....	23
1.5. Basamaklarına Göre Şiddet Oluşumu.....	24
1.5.1. Şiddet Seviyeleri	24
1.5.2. İşyeri Şiddeti	25
1.6. Şiddetin Sonuçları.....	26

1.6.1. Bireysel Sonuçlar	26
1.6.2. Örgütsel Sonuçlar	27
1.6.3. Toplumsal Sonuçlar	27
1.7. Dünyada ve Türkiye’de Şiddet	28
SAĞLIK İLETİŞİMİ VE İNTERNET GAZETECİLİĞİ	30
2.1. Sağlık İletişimi Kavramı.....	30
2.1.1. Sağlık İletişimi Gelişimi	33
2.1.2. Sağlık İletişimi Düzeyleri	34
2.1.2.1 Kişisel İletişim (Mental İletişim)	34
2.1.2.2. Kişilerarası İletişim	35
2.1.2.3. Grup İletişimi	36
2.1.2.4. Kitle İletişimi	37
2.1.3. Sağlık İletişimi Modelleri ve Kuramları	37
2.1.3.1. Sebepli Eylem Teorisi	39
2.1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	40
2.1.3.3. Precede – Proceed Modeli.....	41
2.1.3.4. Yeniliklerin Yayılması Kuramı.....	44
2.1.3.5. Planlanmış Davranış Kuramı	47
2.1.3.6. McGuire İkna Modeli.....	48
2.1.3.7. Sağlık İnanç Modeli	49
2.1.3.8. Transteoretik Model (Değişim Aşamaları Modeli).....	50
2.2. İnternet Gazeteciliğinde Sağlık Haberciliği	52
2.3 Sağlık Haberlerinde Sağlık Çalışanlarına Şiddet ve Sunumu	56
İNTERNET GAZETELERİNDE SAĞLIK HABERLERİ AÇISINDAN ŞİDDET	
OLGUSUNUN TEMSİLİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	61
3.1 Araştırmanın Önemi	61
3.2. Araştırmanın Konusu.....	62
3.3. Araştırmanın Amacı	62
3.4. Araştırmanın Yöntemi	63
3.5. Araştırmanın Örnekleme ve Sınırlılıklar	65
3.6. Bulgular	66
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	101
EKLER	113

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: İnternet sitelerindeki “sağlıkta şiddet” haber sayıları	66
Tablo 2: Haberi hazırlayan haber ajansları	67
Tablo 3: Haberin başlığındaki ifadelerin dağılımı	68
Tablo 4: Haberin kim tarafından hazırlandığı	71
Tablo 5: Haberde yararlanılan kaynaklar	72
Tablo 6: Haberde yer alan şiddetin türü	74
Tablo 7: Haberlerde yer alan fiziksel şiddetin türleri	76
Tablo 8: Haberlerde yer alan sözel şiddetin türleri	77
Tablo 9: Haberlerde şiddeti uygulayanların nitelendirilme şekli	79
Tablo 10: Haberlerde şiddet mağdurunun nitelendirilme şekli	80
Tablo 11: Şiddet uygulanırken kullanılan araç	82
Tablo 12: Haberde kullanılan görsellerin türü	84
Tablo 13: Haberde kullanılan görselin içeriği	85
Tablo 14: Haberde yer alan şiddetin nedenleri	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Precede- Proceğ Modeli	42
Şekil 2: Yeniliklerin Yayılması Modeli.....	45
Şekil 3: Transteoretik Model (Değişim Aşamaları Modeli)	51

KISALTMALAR

AA - Anadolu Ajansı

DHA - Demirören Haber Ajansı

WHO- Dünya Sağlık Örgütü

İHA- İhlas Haber Ajansı

TDK- Türk Dil Kurumu

VDC- Şiddet Tanımlama Komitesi Şiddet- Violence Diagnosis Committee

ILO- Uluslararası Çalışma Örgütü

PSI - Kamu Hizmetleri Uluslararası

ICN- Uluslararası Hemşireler Birliği

OSHA- Amerikan Çalışma Bölümü İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresi

APNA - Amerikan Psikiyatri Hemşireleri Derneği

ASAGM- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

ABD- Amerika Birleşik Devletleri

ICVS- Uluslararası Suç Mağduru Anketi- International Crime Victim Survey

KSGM- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

CDC- Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi-Centers for Disease Control and Prevention

AHPO- Amerikan Sağlık Geliştirme Örgütü- American Health Promotion Organization

NCA- Ulusal Kanser Hareketi

NCI- Ulusal Kanser Enstitüsü

CIS- Kanser Enformasyon Servisi

SHDPP- Stanford Kalp Hastalıklarından Korunma Programı

KOAH- Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı

TEB- Türk Eczacılar Birliği

GİRİŞ

Sağlık, insan hayatının en önemli parçası ve insanın en kıymetli sermayesidir. İnsanlar için sağlık ne kadar önemli ise sosyal varlık olması sebebiyle iletişim de o kadar önemlidir. Diğer insanlarla konuşmak ve diğer canlılarla iletişim halinde olmak insanların temel ihtiyaçlarından birisidir. İnsanlar sağlığını koruyabilmek ve bu konuda yardım alabilmek için sağlık alanında uzman veya bu alanda çalışan kişiler ile iletişime geçmektedir. Dolayısıyla sağlık iletişimi kavramı insan hayatı için çok önemli olan sağlık ve iletişim unsurlarının kesiştiği noktada başlamakta ve bu değerlerden meydana gelmektedir.

İnsan nüfusunun giderek artması ve modern dünyanın hayatımıza getirdiği farklı alanlardaki yenilikler bazen sağlığın bozulmasında rol oynamakta ve dolayısıyla sağlık hizmetleri alanında yardım alma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada her ülke kendi sağlık politikalarını belirlemekte ve topluma en iyi sağlık hizmetini vermeye çalışmaktadır. Hem devlet hem de özel şirketler daha iyi sağlık hizmeti verebilmek adına sağlık sektöründeki çalışmalarını artırmaktadır. Sağlık alanında yaşanan tüm gelişmeler ve yaşanan her olay iletişimin farklı boyutlarında gerçekleşmektedir. Sağlık iletişimi hasta-doktor, hasta-sağlık çalışanı, sağlık çalışanlarının birbiriyle ve kurum yöneticileriyle olan ilişkisini düzenleyen ve yönlendiren bir iletişim alanı olmasının yanı sıra sağlık sektöründeki gelişmelerin ve sorunların medyada nasıl yer alması gerektiğiyle ilgili düzenlemeleri belirleyen bir iletişim alanıdır.

Toplumsal düzeydeki iletişim sürecinde yaşanan en büyük aksaklıklardan ve problemlerden biri medyada yer alan sağlık sektöründeki şiddet haberleridir. Doktor-hasta ilişkisinin ön plana çıktığı sağlık iletişimi alanı ile ilgili yapılan haberler toplumu bazen olumsuz etkileyebilmektedir. Sağlık hizmetlerinde belirli bir kaliteye ulaşabilmek sağlık iletişimi alanında yapılan çalışmalar ile mümkün olmaktadır. Sağlığın korunması ve kazanılmasında ise hasta-doktor ilişkisinden doğan ve medyaya dolayısıyla topluma yansıyan haberlerin düzenlenmesi önemli rol oynamaktadır. Güven, karşılıklı anlayış ve olumlu olma hali medyada yer alan haberler ile zedelenebilmekte dolayısıyla sağlık iletişimini güçleştirmektedir.

Daha çok okuyucu ve takipçi sayısına ulaşabilmek kaygısıyla bazı medya kuruluşları servis ettikleri haberler ile olayları abartabilmekte, taraflı davranabilmekte,

çarpıtabilmekte ve topluma farklı şekillerde yansıtabilmektedir. Öyle ki bazı haberlerde sağlık çalışanını korumak maksadıyla dahi yanlışlar yapılabilmektedir. Olayların bu şekilde yansıtılış biçimleri sağlık iletişimin temeli olan doktor-hasta ilişkisini derinden etkilemektedir. Dolayısıyla devletin ilgili kurumlarının düzenlediği politikalar ve akademisyenlerin yaptığı çalışmalar toplumu bilinçlendirme noktasında medya kadar etkili olamamaktadır. Haber metinleri medyada yer alan en güçlü metinleri oluşturmaktadır. Sağlık iletişimi alanında yapılan bu çalışma, sağlık ve şiddet konulu haberlerin değerlendirilerek incelenmesini ve doğru öneriler ile düzenlenmesini amaçlamaktadır.

Günümüzde internet aracılığıyla birçok olayla ilgili olarak toplumlar bilgilendirilir veya haberdar edilirken, sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarının haber olarak çok fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Yayınlanan bu haberlerde toplumu bilgilendirme esnasında yapılan yanlış uygulamalar ve aksaklıklar çok daha olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısıyla internet sitelerinde yer alan bu haberler incelenmeye ve değerlendirmeye muhtaçtır. Sağlık çalışanlarının konu edinildiği şiddet haberlerinde haberi yapanların meslek etiğini dikkate alarak haberleri hazırlaması gerekirken bu etik anlayıştan uzak haber yazma biçimleri toplumu yanlış bilgilendirmekte, yönlendirmekte ve hatta olumsuzluğa özendirilmektedir.

“Sağlık Sektöründe Şiddet Olgusunun İnternet Gazetelerinde Temsili” isimli bu tez ile sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarından yola çıkarak hazırlanmış haberlerin internet sitelerinde kitleler ile nasıl paylaşıldığı incelenmektedir. Bu araştırmada Alexa.com’da en fazla tıklanma oranına sahip ilk 10 internet sitesinde 2019 yılında yer almış “sağlıkta şiddet” konulu haberlerin nasıl sunulduğu, şiddet ve sağlık kavramlarının genel olarak ele alınmasından sonra internet haberleri içerisinde bu kavramların nasıl yan yana getirildiği ve nasıl yer aldıkları değerlendirilmektedir.

Tamamı üç bölümden oluşan bu araştırmayı hazırlarken ilk bölümde şiddet olgusunun kavramsal çerçevesi diğer disiplinlerdeki açıklamaları da dikkate alınarak ortaya konmuş ve tüm boyutları ile ele alınmıştır. Ardından şiddeti oluşturan faktörler ve şiddetin varoluşunu açıklayan yaklaşımlar haberleri derinlemesine inceleyebilmek için detaylıca açıklanmıştır. İnternet haberlerinde farklı olayların yer alması sebebiyle hangi tür şiddetin ön plana çıkarılarak haberleştirildiği ve haberde nasıl yer bulduğu

tespit edilmek amacıyla şiddet kavramı türlerine göre ayrıştırılmış ve basamaklarına göre sınıflandırılarak açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise, sağlık iletişimi kavramı açıklanmış, tarihsel kökenine inilmiş ve sağlık iletişiminin düzeyleri açıklanmıştır. Ardından sağlık iletişimi alanında yapılmış akademik çalışmalar ile ortaya konan sağlık iletişimi modelleri bu bölümde ele alınmıştır. İkinci bölümde yer alan bir diğer ana başlık ise internet haberciliği ve bu haberciliğin sağlık iletişimindeki yeri olmuştur.

Üçüncü ve son bölümde ise bu alanda yapılmış diğer araştırmalardan da faydalanılarak hazırlanan araştırma soruları belirlenmiş ve haberler tarama modeline dayalı içerik analizi çözümleme yöntemi ile irdelenmiştir. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemi birlikte incelenmiştir. Nicel analiz araştırma yöntemi ile araştırmada yer alan kategorilerin üzerinden tablolar ile görselleştirme yapılırken, nitel analiz araştırma yönteminin de ise içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın teorik kısmından hareketle hazırlanan kodlama cetveli ile haberler üzerinden sağlık iletişimi bağlamında sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarının internet haberlerinde okuyucu-takipçiye nasıl aktarıldığı ortaya konmuştur. Haberlerin topluma nasıl yansıtıldığı hem metin hem de görsellerin incelenmesiyle farklılıklar belirgin bir şekilde tespit edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET KAVRAMI

Şiddet kavramı, din, hukuk, psikoloji gibi alanların yanı sıra antropolojiden felsefeye, siyasetten sosyolojiye kadar birçok sosyal bilim dalı tarafından incelenmektedir. Bu durumun doğal bir neticesi olarak bu kavram, çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

İnsan denilen varlığın temel içgüdülerinin sonucu olarak bazen şiddete başvurabiliyor olması şiddetin evrensel niteliğe sahip bir tartışma konusu olmasına sebep olmaktadır. Şiddet toplumsal niteliğini ise bazı sosyal olaylarda kalabalıkların birlikte şiddete başvurmaları sebebiyle kazanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca savaşların, barışların, çatışmaların ve uyumların var olmasından dolayı şiddetin tarihi niteliği de göz ardı edilememektedir. Tüm bunlardan hareketle bu kavramın tanımı yapılırken birçok sosyal bilim alanına göre değerlendirilerek ortak bir kavram üzerinden hareket edilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu bölümde şiddet kavramına değinilerek, şiddete etki eden nedenler incelenmektedir. Şiddetin oluşumundaki öğelerin incelendiği şiddete yönlendiren davranışlar başlığı altında kültürel ve sosyolojik olgular tartışılırken, ortaya çıkan şiddet türleri de gruplara ayrılarak incelenmektedir. Basamaklarına göre şiddet oluşumu ve beraberinde getirdiği sonuçların açıklanmasına olanak tanınması bakımından, Türkiye’de ve dünyadaki şiddet olaylarına bölümün sonunda yer verilmektedir.

1. Şiddet Nedir

Geçmişten bugüne şiddet kavramı ele alınırken toplumsal ve tarihsel şartlar nedeniyle ele alınış şekli ve bilim dallarının bakış açılarına göre farklılık gösterebilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) şiddet kavramını “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik”, “bir hareketten doğan güç”, “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” ve “duygu ve davranışlarda aşırılık” olarak tanımlamaktadır (sozluk.gov.tr 01.07.2019). Bu bağlamda şiddet kavramını bir aşırı güç kullanma ve davranış ile duygularda aşırılık olarak tanımlamak mümkündür. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti; “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir

gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır” (Üstün,2015, s.4) şeklinde tanımlamaktadır.

Dilbilimsel olarak bakıldığında şiddet kavramının dilimize Arapçadan geçtiği görülmektedir. Genel anlamda bakıldığında şiddet, kaba davranış, sert kuvvet kullanmayı ifade ederken güncel zamanda farklı anlamları da barındırmaktadır. Püsküllüoğlu’na göre şiddet, zıt fikirlerde bulunanlara karşı kaba ve sert davranışta bulunmayı ifade ederken Kamus-ı Turki sözlüğünde ise şiddetin bir kaba davranış ve kaba kuvvet olarak tanımlandığına dikkat çekilmektedir. Nitekim “şedid” kelimesi sert ve katı anlama gelirken “Şeddat” da sertliği ve kızgınlığı ile tanınan eski Yemen hükümdarının adı olarak geçmektedir (Püsküllüoğlu akt. Ünsal, 1996, s.29). Bu ifadelerden yola çıkılarak şiddet kelimesine etimolojik bağlamda bakıldığında sert, katı, kaba davranış ve kaba kuvvet anlamlarını taşıdığını söylemek mümkündür.

Şiddet kavramının sözlükteki anlamına bakıldığında farklı ve değişik tanımlamalara ulaşmak mümkündür. Yenğin’in (2010, s.57) Nişanyan Türkçe Etimolojik Sözlük’ten aktardığına göre,

“Batı dillerindeki violence sözcüğünü karşılamak üzere kullandığımız ‘şiddet’ sözcüğünün, Türkçe’de XIV. yüzyıldan itibaren Arapça şdd köküyle bağlantılı olarak ‘sertlik, katılık, yoğunluk’ anlamına gelen şiddat, ve yine Arapça ‘sert ve katı idi, sertleşti, gerdi, kasti’ anlamlarına gelen şadda sözcüklerinden türetildiğini, İngilizce’deki violence kavramını karşılamak üzere ‘canlı varlıklara karşı meşru olmayan güç kullanımı’ anlamını ise ancak 1980’li yıllardan sonra yüklendiğini” ifade etmektedir. Buradan hareketle dilimize Arapça’dan geçmiş olan şiddet sözcüğünün farklı dillerdeki anlamının zamanla değiştiği görülmektedir. Büyük Larousse sözlüğünde şiddet kavramı somut ve soyut anlamları ile birlikte verilmektedir. Somut anlamda bir olgunun gücünü, sertliğini, yoğunluğunu belirtirken soyut anlamda ise duyguların aşırılığı, beden gücünün kötüye kullanılmasını ifade ederken (Yenğin, 2010, s.57), Dictionnaire Larousse’de da şiddet, “aşırı saldırganlık, beden gücü ve silah kullanımına varan davranışların tümü çevredekileri sindirmek amacıyla her türlü terör eylemine verilen ad, tedhiş” olarak tanımlanmaktadır (Devrim ve ark. (1994) akt. Çatell, 2015, s.5). Yine Çatell’in Osmanlı-Türkçe

Ansiklopedik Büyük Lûgat'tan aktardığına göre şiddet, sertlik, katılık, sıkılık anlamlarına gelmektedir. (2015, s.5). Ergil'in Sosyal Bilimler Ansiklopedisi'nden aktardığına göre ise, şiddet kavramında bir amaç uğruna baskı yöntemlerine başvurmaya değinilmektedir (2001, s.40). Şiddet kişisel ve grubun amacına yönelik fiziksel baskı yöntemine başvurmasına karşılık gelmektedir.

Farklı dillerde de şiddet tanımına değinilmektedir. Ünsal, şiddet kavramının Fransızcada anlamını bireye karşı zor kullanarak onun isteği dışında eylemde bulunmak veya bulundurmak, işkence, yaralama ile birlikte psikolojik acı verme şeklinde tanımlanmaktadır (1996, s.29). Bu bağlamda Fransızcada şiddet kavramının içeriğini bireyin isteği dışında hem baskı hem de kaba kuvvet kullanma, psikolojik acı çektirme ve işkence oluşturmaktadır. İngilizce'de "violence" anlamına gelen şiddet; yaralama, kötüye kullanma, zarar verme veya imha etme gibi fiziksel güç kullanımını ifade etmektedir. (merriam-webster.com). Hobart'ın Oxford English Dictionary'de aktardığına göre İngilizce'de şiddet kavramına ilişkin (1996, s.52) "bedene zor uygulama", "bedensel zedelenmeye neden olma", "kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama", "bozma ya da uymama", "rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasına engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara, vb, yersiz kısıtlamalar getirme", "anlamın çarpıtılması", "büyük güç, sertlik ya da haşinlik", "kişisel duygularda sertlik" ve "tutkulu davranışlara ya da dile başvurma" gibi farklı ifadelerle yer verilmektedir. Almanca'da "Gewalt" manasına gelen şiddet; "kaba kuvvet", "şiddet", "güç" ve "zor" anlamlarına gelmektedir (Karabağ'dan aktaran Keleş,2015, s.7). Latince'de violentia kökünden gelen şiddet gücü, sert veya acımasız kişiliği tanımlarken Yunanca'da ise, bia köküyle bağlantılı olarak yaşamsal ve bedensel gücü kullanarak bir baskı oluşturma anlamını karşılamaktadır (Michaud, 1991,s.8). Tanımların genelinde şiddetin fiziksel boyutu ön plana çıkarılmaktadır.

Sosyolog Nieburg şiddeti, "Kişileri veya malları yaralamaya ya da yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylem" olarak ifade ederken (Nieburg'dan akt. Michaud, 1991, s.10-11), Graham ve Gurr ise, dar anlamıyla şiddeti "insanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik davranış" (Graham ve Gurr'dan akt. Michaud, 1991, s.11) olarak belirtmektedir. Doğal olarak şiddet kişiye ya da mala zarar vermeyi hedef edinen her türlü eylemi barındırmaktadır. Birçok farklı tanımsal anlamlar barındıran şiddet terimini

Michaud, gücün, eylemlerin, olguların, doğa ögesinin ve duygunun varoluş üslubu olarak tanımlamaktadır (1991, s.7).

Psikolojinin şiddeti yorumlaması ise, insan temeline dayanmaktadır. Köknel, psikolojinin insan temelli özelliğini dikkate alarak şiddeti, bir gücün, davranış veya eylemin öncelikli olarak insana zarar vermeye yönelik aşırı kullanılması şeklinde tanımlamaktadır (2013, s.33). Dolayısıyla insan hayatına yönelik şiddet eylemleri, doğaya ve mala zarar vermeye teşebbüsünü içeren şiddet olaylarından önce gelmektedir.

Şiddet eylemi sadece fiziksel bir gücün kullanılmasından öte, bireye karşı tehdit oluşturan tüm edimleri kapsamaktadır. Ünsal, şiddet eyleminin, tehdit oluşturma ve bireye yönelik ruhsal, fiziksel zarar veren her türlü fiilin (1996, s.30) içinde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Şiddet eylemlerini ve durumlarını Michaud, (1991, s.11) “bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı, doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır” şeklinde tanımlamaktadır. Şiddetin fiziksel zararını ve oranını vurgulayan bu görüşler doğrultusunda karşılıklı ilişkiler bağlamında bireylerin bedensel bütünlüğüne ve sahip olduğu kültürel değerlerine ve mallarına karşı yapılan her türlü orandaki zararı şiddet olarak tanımlamak mümkündür.

Erten ve Ardalı’ya göre, insanlarda şiddeti kullanma, kanuna uymama, kişiye zarar verme, onurunu kırma, hakaret etme, bireyin hakkını çiğneme, canını acıtmak için zor kullanma şekillerinde kendini göstermektedir (1996, s.143). Köknel ise, şiddet kavramını bir olgu yoğunluğu, aşırı duygu durumu, katılık ve sert davranış biçimi olarak yorumlamaktadır. Şiddet, özelinde ise, taşlı sopalı ve silahlı saldırılarda, topluma ve bireye zarar veren faaliyetleri, beden gücünün kötüye kullanılmasını belirtmektedir (1996, s.20). Nitekim bu tanımlar şiddetin toplumsal boyuttaki etkilerine dikkati çekmektedir.

Ergil’e (2001, s.40) göre şiddet, bireyin ya da grubun fiziksel ve ahlaki bütünlüğü, mülkiyeti, sembolik ve kültürel değerlerine karşı örgütlü, grup ya kişi tarafından verilen zarar veya psikolojik acı şeklinde tanımlanmaktadır. Zülal ise, şiddeti

aşırı uç olarak kabul edilecek bir dışa vurum biçimi olarak tanımlamaktadır. (2001, s.37). Alkın ise şiddeti, insanın doğasında bulunan bastırılmış bir davranış biçimi olarak yorumlamaktadır (2015, s.77). O halde şiddet insanın doğasında var olan bastırılmış bir duygunun dışa vurum halidir.

Farklı disiplinlerin araştırma alanına giren şiddet kavramını hukuksal boyutuyla da değerlendirmek mümkündür. Türk Ceza Yasanın en geniş kapsamına giren şiddet silahlı saldırı, yaralama, cinayet, tehdit vb. olaylar içeriğinde ağır suç kapsamına girmektedir. (Ünsal, 1996,s.30). Fiziksel şiddet kavramını dar ve geniş anlamları ile tanımlamaya yönelik yapılan çalışmalar literatürde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlamalar ışığında fiziksel şiddet, kişilere beden bütünlüğüne zarar verme amacıyla yapılan davranışları kapsamaktadır. Hukuksal bağlamda “eşhaşa (şahıslara) karşı cürümler” olarak nitelendirilmektedir (Ünsal, 1996, s.30). Medeni hukukta bireyin irade ve isteğinin eylem durumunda belirmesi üzerine onda geri adım atmasına sebep olmak baskı kurmak olarak geçen şiddet terimi Roma Hukukunda ise bireyin kendisine ve yakınlarına karşı verilecek bir darbenin yaşattığı korku şeklinde tanımlanmaktadır (Michaud, 1991, s. 8). Bu bağlamda şiddet hukuksal çerçeve içinde baskı, tehdit, korku ve zarar unsurunu barındırmaktadır.

Tüm tanımlar çerçevesinde şiddet kavramını açıklamaya yönelik genel bir çıkarım yapıldığında şiddet kavramını öncelikli olarak bir güç, bedensel kuvvet ya da davranış olarak kaba, kuvvet ve sert hareketlerde bulunma olarak düşünmek gerekmektedir. Şiddet, baskı, kaba kuvvet, sert davranış, bedensel, psikolojik ve maddi zararlara yol açabilen her türlü davranış, söz ve yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda şiddet kavramı psikolojik, ekonomik ve fiziksel yönden her türlü zararı kapsayan bir kavram bütünü ifade etmektedir.

1.2. Şiddete Etki Eden Nedenler

Şiddet ve saldırganlık, anlık bir tahrikin neticesi olarak ortaya çıkabileceği gibi çoğu zaman kişinin belirlediği hedeflere ulaşmak amacıyla planlı ve bilinçli olarak gerçekleştirdiği davranışlardan da meydana gelebilmektedir. Her iki durumda da insanın ulaşmak istediği hedefe engellenmiş hissetmesi onun saldırma ve şiddet uygulama potansiyelini artırmaktadır. Fakat ulaşmak istediği hedefe engellediğini düşünen her

insan şiddete ve saldırıya başvurmamaktadır. Her insanda saldırganlık ve şiddet potansiyeli olmasına rağmen bunlardan sadece bir kısmı bu potansiyeli fiile dönüştürmektedir. Şiddetin kalıtım ile biyolojik olarak aktarılan bir yönünün var olması yanı sıra sonradan öğrenilen ya da çevresel faktörler sebebiyle oluşması ihtimal dâhilindedir.

Şiddetin nedenlerinin tarihi olarak da farklılaştığı bugün tartışılmakta olan konulardan birisidir. Çünkü günümüz dünyasında sermayeyi elinde bulunduran küresel şirketler hem iktidarlarını korumak hem de insanların daha fazla tüketmelerini sağlamak için farklı davranış şekilleri geliştirmeye çalışmaktadır. Bu yeni davranış biçimleri yeni tüketim alışkanlıkları ortaya çıkarırken bireyin giderek yalnızlaşması, ağır iş yaşamı ve depresyon birçok olumsuz duyguları beraberinde getirmektedir. Bu gibi nedenlerden oluşan olumsuz hisler, zamanla insanda bir şiddet meylinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İnsanın doğası gereği var olan saldırganlık dürtüsünün de şiddeti beslediği söylenebilmektedir. Saldırganlık dürtüsünün meydana getirdiği davranış biçimi olan şiddet toplum içinde var olan her nokta da kendini göstermektedir. Şiddet olgusunu ve saldırganlık dürtüsü ilişkisini toplumsal hareketlilik içinde bütüncül bakış açısı ile irdelenmesi gerektiğini savunan düşünceler olduğu görülmektedir. Birbiri ile ilişki içinde olan bireyler arasında meydana gelen çatışma şiddete dönüşebilmektedir. Saldırganlık dürtüsünün şiddete dönüşmesi, bir toplumun tüm bireylerini etkileyen bir sorun olarak görülmektedir. Şiddete dönüşen saldırganlık dürtüsünde bireylerin birbirini tanıması ve ortak bir geçmişlerinin olması gerektiği vurgulanmaktadır (Zülal, 2001, s.35). Bu bağlamda şiddete etki eden faktörlerin tek bir neden altında toplanamayacağı ve bu olgunun birkaç başlıkta incelenerek sonuçlar üretilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

1.2.1. Psikolojik Faktörler

Bireylerin şiddet ve saldırganlık eğiliminde, davranışlarını ve ruh halini etkileyen olumsuz nedenler arasında psikolojik etkenlerin ilk sırada olduğu görülmektedir. Bireye çocukluk döneminde fiziksel şiddet uygulanmışsa şiddete daha eğilimli olacağı öngörülürken şiddetin sorunları çözmede sıklıkla başvurulmuş bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim birey şiddeti, öfke ve saldırganlık eğilimini

kullanarak toplumsal imtiyazlardan faydalanma ve başkalarının davranışlarını denetleme aracı olarak görebilmektedir (Alkın, 2015, s.81). Dolayısıyla kişi şiddeti istediklerini yapma ve karşı tarafı baskı altına alma biçimi olarak kullanmaktadır.

İstenen sonuca ulaşmakta araçsal bir eylem olarak görünen şiddet, etkin olduğu sürece rasyonel olarak ifade edilebilmektedir. Bu anlamda şiddet ancak kısa vadeli amaçlar söz konusu olduğunda rasyonelliğini koruyabilmektedir (Arendt,2009, s.95). Bu noktada şiddet uzun soluklu amaçlar güttüğünde rasyonelliğini kaybetmektedir. Şiddetin kısa süreli amaçlarda ise rasyonelliğini koruduğunu söylemek mümkündür.

Herhangi bir şiddet olayı meydana geldiğinde bireyin algı biçimi, şiddeti değerlendirmesi ve yorumlaması onun ortaya çıkmasında bir etken olarak görülmektedir. (İnan, 2001, s.46). Dolayısıyla bireylerde algılanış biçimi, yorumlama ve bu yorumu değerlendirme kıstası aslında şiddeti meydana getiren başat bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun varlığının korunması, sürdürülmesi, toplumsal denetimin sağlanması için toplumsal yapıyı oluşturan kuruluşların, kurumların ortak davranış kalıplarını algılaması, anlaması ve benimsemesi gerekmektedir. Ortak davranış kalıplarında saldırgan davranışların bulunması, şiddet eylemlerinin oluşmasında ortam yaratmaktadır (Köknal, 1996, s. 69). Toplumsal algılanış biçiminde saldırgan davranış ve şiddet eylemlerinin sorunların çözümünde kullanılması, şiddet eylemini gerçekleştiren bireyin haklı bulunması, eleştirilmemesi ve cezai bir yaptırımın olmaması şiddet hareketlerinin artmasına ve yayılmasına sebebiyet vermektedir. Ergil, şiddeti taraflar arasında çatışan çıkarların göreceli olarak devamlı ya da geçici olabileceğini ifade ederken, ilk durumda çatışmanın yapısal, ikinci durumda konjonktürel olduğunu belirtmektedir (2001, s.40). Bu bağlamda yapısal anlamda şiddet üstünlük kurmak ve bunu sürdürmenin bir aracı olarak görülmektedir. Konjonktürel şiddet ise kısa süreli üstünlük sağlama, sömürü ve boyun eğmeye karşı bir direnme aracı olmaktadır (Ergil, 2001, s.40).

Bireyler arası iletişimde kullanılan üslup biçimi de kimi zaman şiddetin doğmasına yol açmaktadır. Köknal'e göre (2013, s.61-63), ayıplamak, kınamak, suçlamak, edilgen saldırganlık, alay etmek, aşağılamak gibi birçok insan onurunu zedeleyici davranışlar şiddet ve çatışma ilişkisi içinde iletişimi bozmaya yol açan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet hadisesi bireye karşı gerçekleştiriliyorsa

şuç, topluma karşı yapılıyorsa bir terör olarak görülmektedir (Köknel, 2013, s.33). Şiddetin terör boyutu taşıması kitlesel olarak uygulanması anlamını taşımaktadır. Bireysel olarak yapılan şiddet eylemleri bir suç unsuru olarak kabul görmektedir.

1.2.2. Çevresel Faktörler

Çevre, kültürel ve ekonomik boyutuyla birlikte insanın içinde sosyal yönünü de barındırdığı toplumsal bir konuyu oluşturmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörler toplumsal açıdan birer etki alanı yaratmaktadır. Sosyal ve fiziki çevre arasındaki bütünlüklü ilişki bireyin tüm yaşam dinamikleri içinde varlığını göstermektedir. Çevre problemleri arasında yer alan tüm etkenler bireyin yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Sanayileşme ile birlikte endüstrileşmenin yoğun olduğu bölgelerde var olan tabii kaynakların yanlış ve aşırı kullanımı çevre-insan uyumunu bozmaktadır (Balcıoğlu, 2001, s. 31). Bu uyumun bozulması toplumsal davranışları etkilemenin yanı sıra bireysel davranışları da etkilemektedir. Bireyin etkilendiği bu durum neticesinde yaşadığı davranış değişikliği, toplumsal yaşam içinde her alanda varlığını gösteren şiddetin belirmesine de sebebiyet vermektedir. Çevresel tahribatlar bireylerin ruhsal ve bedensel dengelerini etkilediğinden dolayı şiddeti tetikleyen sebepler olarak görülmektedir (Ünsal, 1996, s.34). Hava kirliliği, gürültü, sanayileşme, çarpık kentleşme, su kirliliği gibi birçok çevre problemleri arasında yer alan insan eliyle bozulmuş ekosistem üzerindeki tahribatlar bireylerin yaşamlarında olumsuz duygu durumları meydana getirmektedir. Dolayısıyla bireyin çevre ile içinde bulunduğu denge bozulduğu takdirde toplumsal yaşam alanı bu durumdan doğrudan etkilendiği için, şiddeti barındıran bir döngüye girmektedir.

Toplumsal yapıda bireyin içinde bulunduğu tüm kültürel değerler, aile, iş komşuluk ilişkileri, okul gibi sosyal çevre ve fiziksel çevre şiddetin oluşmasında etkili olabilmektedir. Ayrıca birey içinde bulunduğu toplumda meydana gelen olaylara karşı yaklaşımını kültürel değerler doğrultusunda şiddete yönlendirebilmekte veya engelleyebilmektedir (Paksoy, 2006, s.122). Öyle ki bireyin içinde bulunduğu toplumsal koşullar şiddetin var olması ya da yok olmasında önemli bir faktör olarak meydana gelmektedir.

1.2.3. Ekonomik Faktörler

Toplumsal ilişkiler ekonomik bağlamdan ayrı düşünölemeyeceğinden dolayı ekonomik faktörler de şiddeti yoğun bir şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla sürekli hale gelen enflasyon oranlarındaki değışiklik bireylerin yaşamlarında olumsuz ve stresli bir ortam yaratacağından dolayı şiddetin meydana gelmesine yol açarak oluşum sürecini hızlandırmaktadır (Ünsal, 1996, s.33). Bu çerçevede ekonomik baskının yarattığı dolaylı şiddet eylemini görmezden gelmek mümkün değildir. Geçim sıkıntısı çeken bireyler gelir kaynakları elde etmek amacıyla teşebbüste bulunmaktadır. Ancak bundan bir çıktı elde edemediğinde karamsarlığa kapılıp gelecek kaygısı duymaktadır. Dolayısıyla bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişilere karşı da bir özgüven eksiliğini hissetmesi mümkündür. Bu bağlamda birey toplumla kaynaşmakta ve toplumsal davranış biçimlerine uyum sağlamakta zorlanmaktadır.

Şiddet içerikli davranışların oluşmasında büyük rol oynayan ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerdeki değışimler şiddetin etkileniş biçimlerini göstermektedir. Hızla değışen nüfus artışı ile beraber oluşan göç ve işsizlik sorunları, çarpık kentleşme, yoksulluk gibi durumlar sosyal ve ekonomik faktörleri desteklemektedir. Bu eşitsizlik toplum içinde gelir dağılımında büyük farklar yaratırken bireyler tarafından eşitsizliği aşmada şiddet bir araç konumuna gelmektedir.

1.2.4. Sosyal Faktörler

Şiddet kavramı, içinde geliştiğı toplum ve yaşanan zamana göre değışim gösteren bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim birey aile ve yakın çevresinden şiddete tanık olmuş ve bu davranış biçimi meşru kılınarak gösterilmiş ise birey bunu kültürel bir kod olarak alıp sürdürmektedir. Bu durum Bandura'nın sosyal bilişsel öğrenme kuramını desteklemektedir. Öğrenmenin temelinde gözlem ve başkalarının yaptığı davranışların olduğu görölmekte, bireyin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmesi ve taklit etmesi kuramın ana düşüncesini oluşturmaktadır (bilgibulucu.com). Örneğın; küçük yaşlardan itibaren aile içi şiddete maruz kalan ve şiddeti gören çocuğın, ileride şiddete meyilli davranışlar sergilemesi ya da şiddet uygulaması toplum tarafından olağan görölmektedir. Aynı şekilde Üstün'e göre (2015, s.1) de, sosyal öğrenme, yanlış rol modeller ya da çocuğın ilk yaşlarında

karşı karşıya kaldığı travmaların, ileriki yaşlarında şiddeti uygulayan olarak farklı şekillerde kendisini göstereceğini vurgulamaktadır.

Tarihsel süreç boyunca, insanın doğası ile eş güdümlü olan şiddet olgusu toplumun bir parçasını oluşturmaktadır. Şiddet, insanoğlunun kültürel doğası gereği var olduğundan ve insanın toplumdan bağımsız düşünülmemeyeceğinden dolayı toplumsal ilişkilerde de kendine geniş bir yer bulmaktadır. Dünyada yaşanan savaşlar ve çatışma ortamları, etnik köken ve dini kaynaklı çatışmalar, sosyal adaletsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik, işsizlik sorunları buna bağlı olarak artan suç oranları ile birlikte yaşanan şiddet ortamı hayatımızın birçok alanını etkilemektedir. İnsan varlığı gereği etkileşimli bir yapıya sahip iken sosyolojik, ekonomik ve kültürel yapılar dikkate alındığında şiddetin ortaya çıkması kaçınılmaz bir gerçeği oluşturmaktadır. Arendt, bu gerçeklikte şiddet alanına girildiğinde, insanların eylemlerinin sonuçlarına dair öngörülemezliği, şiddetin ironik bir tarafını oluştururken, ulaşabileceği boyut konusunda da bilinmezliği içerdiğine vurgu yapmaktadır (2009, s.11).

Toplum içinde şiddetin nasıl yayıldığı ile ilgili çıkarımda bulunan Ergil (2001, s.40), toplumda şiddetin dozunun genellikle var olan siyasal sistemde vatandaşlık haklarını kullanmakta zorlanan kesimlerin davranış ve tutumlarından da belirlenebileceğini söylemektedir. Toplumun zayıf kesimine karşı destek olunmaması durumu şiddetin dolaylı bir yapısını oluşturmaktadır. Nitekim bu bağlamda toplumda meydana gelen sosyal eşitsizlik ve hakları kullanma biçimindeki farklılıklar şiddete sebep olan veya var olan şiddeti arttıran bir durum olarak belirlemektedir. Toplumsal yaşamda bireylerin gereksinimleri ve yaşamsal doyum sağladıkları alanlar engellenirse öfke düzeyi yükselmektedir. Dolayısıyla saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri artmaktadır (Köknel, 1996, s.150). Böylelikle toplumda bir kaos ortamı meydana gelmektedir.

1.3. Şiddete Yönlendiren Davranışlara İlişkin Yaklaşımlar

Bir sorun çözme aracı olarak görülen şiddet öğrenilen, paylaşılan ve üretilen bir yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Şiddet unsurunu yönlendiren geniş çerçevede birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Kara (2019, s.7),kadına yönelik şiddet çalışmasında şiddete yönlendiren davranışları yaklaşımlar çerçevesinde kültürel yaklaşım, travma

odaklı yaklaşım ve sosyal- bilişsel yaklaşım olarak genel yaklaşımlar ışığında incelemektedir. Bu bağlamda farklı disiplinlerin şiddet eğilimine sebep olan yaklaşımlarını incelemek şiddeti daha detaylı ve yorumlamaya açık olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

1.3.1. Kültürel Yaklaşım

Şiddetin oluşumunda ve yayılımında kültürel etkenler önemli bir yer tutmaktadır. İnsan kaynaklı meydana gelen şiddet, kültürün bir ögesi olmakla birlikte kültür ile şekil almaktadır. Kültürel farklılıklardan dolayı oluşan şiddet, toplumdan topluma farklı bir biçimde kodlanmaktadır (Öztürk, 2007, s.115). Örneğin Gana’da aile içi şiddet ebeveynlerin çocuklarını dövmesi olarak algılanırken Japonya’da su fırlatmak, masa devirmek aile içi şiddet olarak algılanmaktadır (Fernandez (2006) akt Kara 2019, s.8). Yine ayrı bir örnekte boğa güreşleri kimi toplumlarda spor olurken kimi toplumlarda hayvana şiddet olarak görülmektedir

Balcıoğlu’na göre, geleneksel kültür ile dıştan gelen inanç ve değerler arasındaki çatışma kültür problemlerinin başında gelmektedir. Kùltürler arası doğan çatışmalardan meydana gelen uyumsuzluklar, toplumsal hayatta bireyler arasında gerginlikler ortaya çıkarmaktadır (2001, s. 143). Toplumlar yanlış ve doğru yargıları, kültürel değerleri ve toplumsal düşünce yapısı ile şiddeti şekillendirmektedir. Nitekim toplumun içindeki olaylarda şiddetin bir çözüm aracı olarak görülmesi şiddetin kültürel kaynaklarının irdelenmesini gerekli kılmaktadır.

1.3.2. Travma Odaklı Yaklaşım

Toplum içinde gündelik yaşamda meydana gelen bireyin günlük alışılmış düzenini bozan, beklenmedik ve ani gelişen olaylar karşısında dehşet ve panik anların yaşandığı, bireyin olayları anlamlandırma süreçlerinde sıkıntılar yaşanmasına sebep olan durumlar travmatik süreçler olarak adlandırılmaktadır. Birey, bir tehditle karşılaştığında ve fiziksel zarara maruz kalıp ya da şahit olmuşsa kendini yoğun derece de çaresiz, dehşete kapılmış ve korku içinde hissetmesi travmatik bir yaşam şekli olarak tanımlanmaktadır. (dbe.com.tr). Sonuç olarak toplumsal yaşamda travma yaratacak olaylar şiddet oluşumlarına sebebiyet vermektedir.

Savaşlar, patlamalar, kazalar, afetler, işkence ve tecavüz vakaları, çocuk istismarları gibi toplumun hassas olduğu konular travma süreçlerini yaratmaktadır. Toplum içinde travmaya yol açan etmenler bireyler üzerinde travma sonrası stres oluşturmaktadır. Oluşan stres depresyona yol açarak bireyde ruhsal travmalar açmaktadır. Ruhsal travma sonrası oluşan stres bireylerde kaygı, kabus, uykusuzluk, çabuk sinirlenme etkileri göstermektedir (psikiyatri.org). Bu bağlamda birey, bu etkiler sonrası şiddet eğilimi gösterebilmektedir.

1.3.3. Sosyal-Bilişsel Yaklaşım

Gündelik yaşamın pek çok alanında karşımıza çıkan şiddeti yönlendiren davranışlarına ilişkin yaklaşımlardan biri olarak sosyal bilişsel yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik boyutları ile toplumsal yaşamı etkileyen şiddet olgusunu Albert Bandura'nın geliştirdiği Sosyal Öğrenme Kuramı perspektifinde incelediğimizde diğer davranışlar gibi şiddetinde öğrenildiğini ve öğrenmede çevre, aile, toplumsal yaşantı gibi birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramında, saldırganlığın nedenleri çevrede var olan uyarıcıların, saldırganlık tepkilerine yol açması üzerine yoğunlaşmaktadır. (Sallan Gül, 2013, s. 25). Bandura'ya göre, çevre ve davranış ilişkisi karşılıklı olarak bireyi etkilediği gibi bu etkileşimden doğan davranış değişikliği bireysel özellikleri de değiştirebilmektedir. (e-psikoloji.com). Bu bağlamda şiddet, çevre ve öğrenme ile ilişkili olarak gelişmektedir. Nitekim Bandura'nın "Bobo- Doll Deneyi" şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu açıklamaktadır. Bu deney, yaşları 3 ile 6 arasında değişen çocukların rol model tarafından bir oyuncak olan hacıyatmaza uyguladıkları şiddeti daha sonrasında kendilerinin uygulamaya başlamasını göstermektedir.

Bilişsel modelde, çevreyle davranışlar ve duygusal tepki arasında bilişsel sistemin bir aracı olduğu ayrıca bilişsel sistemin tepkileri biçimlemede bir rolü olduğu savunulmaktadır. Saldırganlığın bilişsel teorisinde ise saldırgan davranışların saldırganlıkla ilişkisinde sert inanışları içeren şemalar olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin kendisine kötü davranan insanların cezalandırılmayı hak ettiği düşüncesi ve

bireyler saldırı karşısında karşılık vermezse ezilecekleri düşüncesi gibi inançlar yer almaktadır (Türkçapar, 2002,s. 5).

1.3.4.Biyolojik Yaklaşım

Bireyi bir biyolojik organizma olarak değerlendiren biyolojik temelli yaklaşımda şiddete yönlendiren davranışları açıklamada hormonal ve beyindeki kimyasal yapı ilişkileri üzerinde durulmaktadır. Kızmaz'a göre, (2006, s. 15) beyindeki hormonal ve kimyasal etkileşimlerin şiddetin davranışının temelini ilişkilendirmede rolü olduğunu söylemektedir. Şiddet yönelimi, hormonal düzensizlikler, testosteron, beyin bozuklukları ve tümör gibi biyokimyasal ve nöropsikolojik faktörler üzerinden analiz edilmektedir.

Bireyi, biyolojik kaynaklı olarak şiddete yönlendiren davranışları açıklamada literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Mawson ve Jacobs, (1978) Hoffer,(1975) Lestler, (1989) yaptıkları çalışmada çikolata, yumurta, süt, turunçgil, buğday gibi gıda malzemelerinin alerjik reaksiyona neden olması ile birlikte bu alerjik reaksiyon durumunun bireylerde fiziksel şiddete neden olduğu vurgulanmaktadır (akt. Özaşçılar, 2016,s. 20). Hormonların bireyin davranışlarını yönlendirdiğine ilişkin yapılan literatürdeki çalışmalarda ise testosteron hormonu saldırgan davranış ile bağdaştırılmaktadır. Meyer-Bahlburg (1981) akt. Özaşçılara göre, (2016,s. 21) kanda bulunan testosteron düzeyinin sosyo-ekonomik olarak düşük statülü bireylerde saldırgan davranışların meydana gelmesinde diğer bireylere oranla daha fazla etkili olduğu görülmektedir.

1.4. Şiddet Türleri

Her ne kadar şiddet denildiğinde akla ilk gelen şey fiziksel anlamda güç kullanımıysa da, hakikatte şiddet bu anlamın ötesinde bir genişliğe sahiptir. Şiddet bir kişinin başka bir kişiye veya bir toplumun başka bir toplum veya kişiye uygulayabileceği gibi bir insanın kendisine de bilerek ve isteyerek ruhi ve bedeni olarak zarar verebilmesiyle de oluşmaktadır. İntihar etmek insanın kendisine uygulayabileceği en belirgin şiddet yöntemidir. Bu gibi en uç durumların bile gerçekleşebildiği şiddet

uygulama biçimlerine bakıldığında şiddetin çok farklı türlerde yapılabildiği görülmektedir.

Şiddetin, birçok farklı biçimde gerçekleşmesinden ve farklı tanımlamalar ile boyutları barındırdığından kaynaklı olarak sınıflandırılması da bu durumlar göz önüne alınarak yapılmaktadır. Şiddet olgusu üzerine yapılan çalışmalarda şiddet türleri birçok farklı çerçeveden ele alınmıştır. Şiddeti iki türe ayıran Ünsal (1996, s.30), dışavurum olarak şiddet ve araç olarak şiddet ayrımı yapmaktadır. İlk türde, şiddet vasıtasıyla belirli amaçlara varılması için başkalarına zarar vererek caydırıcı bir tesir yaratılmaktadır. Şiddeti gerek kolektif gerek bireysel olsun sonucu dikkate alınmayan kahramanlık eylemi gibi algılanmasını ikinci türde açıklamaktadır. Fransız araştırmacı Jean- Claude Chesnais, “Histoire de la violence” adlı çalışmasında uluslararası polis örgütü İnterpol’ün oluşturduğu sınıflandırmasını temel aldığı tipolojisinde şiddet türlerini Özel ve Kolektif şiddet başlığı altında sınıflandırmaktadır. Chesnais, özel şiddeti cürümsel olmayan şiddet ile cürümsel şiddet şeklinde ayırırken cürümsel şiddeti ve cürümsel olmayan şiddeti de kendi içinde ayırmaktadır.

Cürümsel şiddet şu başlıklar altında toplanmaktadır.

- Cinsel: ırza geçmeler
- Bedensel: bilerek darbe ve yaralamalar
- Ölümle sonuçlanan: cinayetler, suikastler, zehirlenmeler (ebeveyn ya da çocuk öldürmeleri de dahil), idamlar, v.b.

Jean- Claude Chesnais, cürümsel olmayan şiddeti ise intihar, intihar teşebbüsleri ve kaza şeklinde iki türe ayırmaktadır. Ayrıca Chesnais, kolektif şiddeti üç ana başlık altında toplamaktadır. Birinci başlıkta vatandaşların iktidara karşı şiddetini tanımlamaktadır. Bu şiddet türü kapsamında terör, grevler ve ihtilaller yer almaktadır. İkinci başlıkta ise vatandaşlara karşı şiddet olarak belirtmektedir. Vatandaşlara karşı şiddet türünün içeriğini devlet terörü ve endüstriyel şiddet oluşturmaktadır. Şiddetin bir diğer ve en önemli boyutu olan savaş ise üçüncü başlıkta sınıflandırma türüne girmektedir (Chesnais(1981) akt. Ünsal, 1996,s.32).

İnan (2001, s.47), şiddeti kozmik, püsküren, eğiten ve sindiren olarak dört başlıkta incelemektedir. Evrendeki ve doğadaki değişimler,

depremler, şiddetli yağmurlar, iklim değışiklikleri, yanardağ patlamaları gibi doğal afetler kozmik şiddete, bir davranış biçimi olarak hoşgörüsüzlük, saldırganlık, öfke ve hınç barındıran davranışlar püsküren şiddete örnek olarak gösterilmektedir. Şiddeti belli bir amaçla uygulama, kaba kuvvet kullanma, şiddetle terbiye etme eğitime gibi eylemler şiddetin eğiten şiddet boyutunu göstermektedir. Yıldırma, korkutma, sindirme, dikta yönetimlerde sık rastlanan zulüm, kıyım ve terör boyutu şiddetin en tehlikeli şekli olan sindiren şiddet türünü oluşturmaktadır.

Şiddet Tanılama Komitesi (Violence Diagnosis Committee-VDC), aracılığıyla üç çeşit şiddet türü tanımlanmaktadır. Bunlar fiziksel, evsel ve psikolojik şiddet olarak ayrılmaktadır. Fiziksel şiddet güç kullanarak zarar verme yaralama hatta ölümle sonuçlanan eylemleri, evsel şiddet aynı yerde yaşayan bireyler arasındaki şiddeti içermektedir. Psikolojik şiddet ise bireyin kişiliğini kontrol etmek, korku vermek, utandırmak, alçaltmak anlamında sözel şiddet olarak belirtilmektedir (Altıntaş, 2006, s.6).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Kamu Hizmetleri Uluslararası (PSI), Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), (2003) yayınladığı sağlık dalında iş yeri şiddetine yönelik yayınladıkları raporda şiddet; fiziksel, sözlü, cinsel, ırksal ve psikolojik şiddet olarak türlere ayrılmaktadır (www.who.int/violence).

1.4.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, şiddet denilince ilk akla gelen şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin karşısındaki kişiye karşı uyguladığı vurma, yaralama, sert kullanmayı ifade etmektedir. Yeşildal'a (2005, s.58) göre, fiziksel şiddet, beden gücü kullanarak bireyde fiziksel yaralanmalara sebep olan tekmeleme, vurma gibi davranışların yanı sıra kesici ve delici aletler kullanarak da yapılan saldırı şeklinde tanımlanmaktadır

Toplumsal bir varlık olan bireyin diğer bireylerle kurduğu iletişim ağından doğan anlaşmazlıklar doğrultusunda iletişim kazaları yaşanmaktadır. İletişim bozukluğu, hoşgörü ve uzlaşmadan yoksun olma hali bir kargaşa ve kaos ortamı yaratmaktadır. Kargaşadan etkilenen toplumun her kesimi bilerek ya da bilmeyerek

sergilediği davranış ve eylemleri ile bu kaosu beslemektedir. Trafik kurallarında yaya ya da sürücüden kaynaklı olarak yapılan hatalar, yanlış park edilen araçlar, kalitesiz ve gereğinden fazla fiyatta mal satan satıcılar, amir- memur ilişkisinden doğan kargaşalar kaos ortamına örnek olmakla birlikte beraberinde fiziksel şiddeti de doğurmaktadır (Köknel, 1996, s.17). Dolayısıyla toplumsal olaylarda fiziksel şiddet olayları daha fazla açığa çıkmaktadır.

Şiddeti Önleme Platformu Medya ve Şiddet Çalışma Grubu Raporu'nda toplumda yaşanan şiddet olaylarının eğitim, cinsiyet, yaş, meslek ve eğitim düzeyine göre farklılaştığı belirtilmektedir. Aynı rapora göre fiziksel şiddet güçlü olandan güçsüz olana yönelik yapılan şiddet türü olarak ifade edilmektedir. Anne babadan çocuğa yönelik yapılan şiddet, erkekten kadına yönelik gerçekleştirilen şiddet, fiziksel şiddete örnek olarak gösterilmektedir (TBMM Şiddet Raporu, 2013, s. 109).

1.4.2. Psikolojik Şiddet

Bireyin, içinde bulunduğu olayda kendisini çaresiz hissetmesi, baskı altında olması gibi psikolojik bakımdan kötü hissetmesine neden olan her durumu psikolojik şiddet olarak değerlendirmek mümkündür. Kurban psikolojisinin hakim olduğu psikolojik şiddet, kurbanın değer duygusuna yönelik korkutmayı amaç edinen ve öz benliğine zarar veren, kişinin kendisini aciz ve güçsüz bir duygu haline iten bir şiddet türü şeklinde görülmektedir (TBMM Şiddet Raporu, 2013, s. 110). Azarlama, küfür ve hakaret etme, tehdit, aşağılayıcı ve alaycı sözler kullanma, gözdağı gibi eylemler psikolojik şiddet davranışlarına örnek olarak gösterilmektedir. Yeşildal (2005, s.280), psikolojik şiddeti bireyin bir diğer kişiye ya da gruba karşı ruhsal, mental ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyen davranışları istemli olarak güç kullanmak şeklinde ifade etmektedir.

Psikolojik şiddet bireyin ruh sağlığında yarattığı olumsuz etkilerden dolayı bireyi fiziksel şiddet eğilimine de yöneltmektedir. Örneğin sağlık hizmetleri alınan yerde oluşan ve bireyde psikolojik bir şiddet türünü doğuran etmenler nedeniyle birey fiziksel şiddet yöntemlerine başvurmaktadır. Nitekim bireyin içinde çalıştığı kurumda üst amiri tarafından başkaları önünde bağırılması, küçük düşürücü hareketlerde bulunulması, bireyin duygu ve düşüncelerinin açıkça ifade edilmesinin kısıtlanması gibi

mobbing içeren hareketler psikolojik şiddeti içermektedir. Böylelikle birey bu şiddet kısılcında kalmakta ve kendini başka bir şiddet biçimi ile savunmaya geçebilmektedir.

1.4.3. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, şiddetin bir başka önemli türünü oluşturmaktadır. Ünsal'a göre, bir ülkede yüksek oranda seyreden enflasyonun yanı sıra işsizlik düzeyi ve de yeterli düzeyde olmayan sosyal güvensizlik olanakları da aynı zamanda ekonomik şiddet olgusu içerisine girmektedir (1996, s.33).

Toplum içinde var olan gelir eşitsizliği beraberinde getirdiği sınıflaşma farkından kaynaklı olarak şiddeti meydana getirebilmektedir. Gelir bakımından alt sınıflarda olan kişilerin üst sınıftaki kişilerin yaşam standartlarına ulaşmayı amaç edinirken bu amaç doğrultusunda yaşadığı engeller bireyi şiddete yöneltmektedir. Bireylerin kazançları ölçütünde ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu da ekonomik şiddeti oluşturmaktadır. Ergile'e göre (2001, s.41), kişiyi zorla veya istemediği bir işte çalıştırmak, kişiye yaptığı iş niteliğine göre düşük maaş vermek ya da parasını alıp geri vermemek gibi eylemler ekonomik şiddet türüne örnek gösterilebilmektedir.

Dolayısıyla ekonomik şiddet bireyin ekonomik faaliyetlerini engelleyici yapılan her türlü uygulamayı kapsamaktadır. Öyle ki sağlık çalışanlarına uygulanan şiddet içinde sağlık profesyonellerinin iş yerinde maddi hasar oluşturmak veya özel muayenesinde eşyalarını dağıtarak maddi zararlar meydana getirmek bu alanda uygulanan ekonomik şiddet türünü kapsamaktadır.

1.4.4. Cinsel Şiddet

Bireyin mahrem alanına girmeye yönelik yapılan her türlü jest ve mimik hareketleri, sözler, taciz hatta tacizin ileri bir boyutu olan tecavüze varan geniş bir alanda yayılım gösteren saldırı hareketlerini cinsel şiddet olarak tanımlamak mümkündür (Köknel, 1996, s. 203). WHO, "Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu"nda (2002, s.149), cinsel şiddeti herhangi bir cinsel eylem, cinsel bir hareket edinme girişimi, istenmeyen cinsel yorumlar veya gelişmeler olarak tanımlamaktadır. Öyle ki kişilerin özel alanlarına giren ve bireylerde rahatsızlık uyandıracak her türlü söz ve eylemleri cinsel şiddet türü olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Köknel, kendisine ve başkasına acı veren kişilerin saldırganlık dürtüsüne doyum sağlayarak bundan haz duyduklarını belirtmektedir. Duyulan bu hazzı baz alarak cinsel dürtü ve saldırganlık dürtüsü arasında sıkı bir ilişki olduğu değerlendirilmesinde bulunmaktadır(1996, s.201). Dolayısıyla cinsel dürtüsünü saldırganlık duygusu ile birleştiren birey cinsel şiddeti uygulayarak birey üzerinde fiziki bir güç ediniminde de bulunabilmektedir.

WHO, “Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu”na göre cinsel şiddeti uygulayanla maruz kalan arasındaki ilişkinin türü mekân olarak iş yeri ve evde sınırlı kalmamakla birlikte kişinin cinselliğine karşı dolaylı ya da dolaysız olarak yapılan her türlü davranışları içermektedir (2002, s.149). Her türlü cinsel durumu içeren cinsel şiddete her yaştan, her cinsel eğiliminden, her cinsten, farklı etnik kökenden bireyler ve farklı yaşam şeklini benimsemiş kişiler cinsel şiddetin hedefi olabilmektedir (bilgi.edu.tr). Sokakta bir kadının ya da cinsel eğilimi farklı olan bireylerin erkekler tarafından cinsel söylemler bulunan sözlere veya hareketlere maruz kalması örnek olarak verilebilmektedir. Yine aynı şekilde erkek tarafından kadına yönelik fiziki güç içeren cinsel saldırıda bulunması cinsel şiddete örnek teşkil etmektedir. Bu örnekler doğrultusunda cinsellik kontrol etme, tehdit ve sindirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Cinsel şiddetin psikolojik, fiziksel ve gündelik yaşama yönelik birçok farklı etkileri bulunmaktadır. Cinsel şiddet bireyde psikolojik olarak depresyon, kaygı, kendine güvenin azalması, yalnızlık, sinirlilik etkisi barındırırken baş ağrısı, mide ve cilt rahatsızlıkları, uyku bozuklukları, kabuslar, kilo kaybı, cinsel bozukluklar gibi fiziksel etkileri içermektedir. Cinsel şiddetin okul veya işe gidememe, isteksizlik, odaklanma sorunu, kendini toplumdan soyutlama, öfke patlamaları, mesleki performansta düşüklük gibi gündelik yaşama yönelik olumsuz etkileri olduğu görülmektedir.

1.4.5. Siyasal Şiddet

Toplumsal sistem üzerinde etkili sonuçlar doğurabilen toplumda yaşayan öteki bireyler üzerinde davranış değişikliği oluşturabilecek zarar verici, yıkıcı etkiler içeren eylemleri, siyasi anlam taşıyan hareketleri siyasal şiddet olarak değerlendirmek mümkündür (Nierburg akt Keleş ve Ünsal, 1996,s. 91). Siyasal şiddet oluşumu gereği toplum içinde ikilikler oluşturmaktadır. Şen’e göre toplum içindeki bölünmeler ve aşırı

uç kutuplaşmalar siyasal şiddet gruplarını cesaretlendirmektedir. Siyasal şiddet nedeniyle kutuplaşan gruplar üzerinde hâkim olan düşüncelerin destek bulması otorite eğilimine neden olmaktadır (2018, s. 42). Dolayısıyla siyaset ve siyasi söylemler şiddeti tetiklemektedir.

Fiziksel kuvvetin yasal ve yasal olmayan durumlarda kullanılması ile ortaya çıkan siyasal şiddet, etik ve dinsel çatışmalara, teröre, iç savaş hareketlerine, eylemlere ve kaos ortamına sebep olmaktadır. Aşırı nüfus patlaması ile artan işsizlik oranı buna bağlı olarak artan gecekondulaşma ve beraberindeki geçim sıkıntısı da siyasal şiddeti de körüklemektedir (Keleş ve Ünsal, 1996,s.91-101). Toplumsal yaşamda varlığını gösteren siyasal şiddetin ideolojik, ekonomik, sosyolojik, demografik gibi birçok farklı etkene göre şiddetlenmesi ve artmasının mümkün olduğunu söylemek gerekmektedir.

1.4.6. Simgesel Şiddet

Pierre Bourdieu'nın önemli kavramları arasında yer alan simgesel şiddet, fiziksel şiddetin uygulamada alan bulmadığı kısımlarda kullanılması bakımından önemli bir kavram olarak görülmektedir. Bourdieu'ye göre kimi durumlarda fiziksel şiddetten daha etkin bir şiddet türü şeklinde tanımlanmaktadır. Simgesel şiddet, görünmeyen derinlikte ve yaygın olarak psikolojik süreçleri kapsamaktadır (Bourdieu, 1997, s.27). Chual Han ise simgesel şiddeti, alışkanlığın olağanlığından doğan otomatizminden yaralanan bir şiddet türü olarak görmektedir (2017, s.19) Dolayısıyla bu şiddet türü önemli bir kavram olarak görülmekle beraber fiziksel şiddetten daha etkin bir şekilde kendini alışkanlıklar içinde doğallaştıran bir biçimde şekil bulmaktadır. Bireyde olumsuz duygu hali bırakacak hakaret etme, bağırma, sindirme, kötü söz söyleme, sansür gibi bireyin özgürlük alanını kısıtlayan bireyde şiddeti anımsatacak her türlü davranış, eylem ve sözcük simgesel şiddet biçimi olarak ele alınmaktadır.

Simgesel şiddet, fiziksel şiddet gibi açıkça görülen bir şiddet olmamakla birlikte zihinde meydana gelen çağrışımlar ve semboller üzerine yapılanmaktadır. Belirli kodlarla zihinde uyandırılan çağrışımlarla ortaya çıkmaktadır. Çağrışımların oluşmasında kültürel kodların yarattığı arka planlar öne çıkmaktadır. Kültürel kodların yarattığı arka plan simgesel şiddeti beslemektedir. Örneğin “namus” kavramı anlayışı beraberinde getirdiği namus davaları, zorla evlendirilme gibi ahlaka ve etkiye dayanan

zorunluluklarla ortaya çıkan şiddet biçimini temsil etmektedir (Gümüş, 2006, s.29). Dolayısıyla sembolik şiddet neyin şiddet olup olmadığını kültürel kodlarla anlamlandırmaktadır. Bu durum ise etkisi ve yaygınlığı bakımından en şiddetli ve kalıcı olan bir şiddet türü olarak görülmektedir.

1.4.7. Sözel Şiddet

Düşünce ve duyguları üreten, sürekli dinamik, hareketli olan dil, bulunduğu toplum içindeki dinamiklerin de şeklini alan bir araç olmakla birlikte şiddeti de yaratmaktadır (Karabağ, 2010, s.15). Yüksek sesle bağırarak, bireyin kötü hissetmesine sebep olacak sözlerde ve hakarete bulunmak, iğneleyici sözler söylemek sözel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kendini dil üzerinden inşa eden sözel şiddet kişinin öz güvenini yıkmayı hedef edinen etkin bir saldırı şekli olarak kullanılmaktadır. Birey bu şiddet biçiminden etkilenerek psikolojik şiddete oradan da fiziksel şiddete doğru giden bir döngüye girmektedir (Knudsen, 2018’den akt. Kara, 2019, s. 18). Dolayısıyla sözel şiddet bireyin özgüvenini yok etmeye yönelik bir saldırı biçimi olmakla birlikte beraberinde şiddetin başka türlerini de doğurmaktadır.

Sözel şiddet, toplum içinde çok varlığını gösteren ve hemen hemen her yaş grubunda meydana gelen bir şiddet türünü oluşturmaktadır. TBMM’nin yayınladığı Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu’nun yayınladığı “Türkiye’de Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Son Üç Ay İçinde Karşılaştıkları ve Uyguladıkları Şiddet Davranışları” raporunda (2007), 53’lük oranla sözel şiddet en yüksek oranda görülmektedir (tbmm.gov.tr).

1.4.8. Mobbing

İş yerinde şiddet olarak da nitelendirilen mobbing kavramı çalışanların amirleri veya kendisi ile eşit pozisyonda çalışan iş arkadaşları tarafından düzenli bir biçimde yapılan kötü davranış, aşağılama, tehdit hatta şiddet boyutuna kadar varan davranışları içeren psikolojik bir şiddet terörü olarak anlamlandırılmaktadır (Tınaz, 2006, s. 8). Bu

bağlamda mobbing bireyin cinsiyet, kültür farkı gözetmeksizin iş yerinde düzenli olarak gördüğü her türlü psikolojik veya fiziksel şiddeti içermektedir.

İş yerinde meydana gelen şiddet biçiminin mobbing olarak nitelendirilmesi için bir takım unsurları barındırması gerekmektedir. Mobbinge maruz kalan mağdurun sağlığında ve meslek yaşantısında zarar ortaya çıkmalı, kasıtlı ve sistemli bir şekilde yapılmalı, sıklıkla tekrarlanmalı, etkisizleştirme ve yıldırma anlamları taşıdığı takdirde mobbing olarak nitelendirilebilmektedir (Ak, 2016, s. 4).Öyle ki mobbingin nitelendirilme biçiminde sıklıkla tekrar edilmesi önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

1.5. Basamaklarına Göre Şiddet Oluşumu

Toplumsal yaşam içinde farklı gelişmişlik düzeyleri gösteren şiddet her alanda varlığını göstermektedir. Şiddet, günlük yaşamın bir parçası olmakla birlikte birçok farklı çeşitlilikleri barındırması itibari ile çözümlenebilmesi hatta anlaşılır kılınabilmesi için farklı perspektiflerden incelenmesi gerekli kılınmaktadır.

Adaletsizlik kavramı, sosyal eşitsizlik, medya tarafından üretilen ve gösterilen şiddet biçimleri şiddetin oluş biçimine etki eden bir takım basamakların oluşum sürecini ifade eden birkaç etkenden biri olarak gösterilmektedir. Gündelik yaşamda ortaya çıkan bu ve benzeri sebepler ölçeğinde şiddetin ortaya çıkış sürecinin birçok etkeni barındırmasına ilişkin irdelemeler yapıldığında önceliğin bireyin şiddet davranışlarını sergilemesindeki nedenlere bakmak gerektiği görülmektedir (Ölmez. 2019, s. 2) . Nitekim bu davranışları açıklama eylemleri şiddetin oluşum basamaklarındaki rolünü de ortaya çıkarmaktadır. Shoda ve Smith'in (2004, s.150-152) yaptığı araştırmalar ışığında şiddetin oluşumundaki ilk uyarılma kişinin amaçlarında ve değerlerinde meydana gelen tehdit olarak algıladığı değişimleri nitelendirmektedir. İlk uyarılma sonucunda gösterilen tepki şiddetin oluşumunu harekete geçirmektedir. Bunun devamında bireyin karşılaştığı stres seviyesine göre psikolojik ve fiziksel gerilim ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların oluşumu neticesinde duygusal ve fiziksel gerilim etkileşime girerek şiddet evresini meydana getirmektedir.

1.5.1. Şiddet Seviyeleri

İnsanın doğasında var olan potansiyel enerji şiddetin seviyesini belirleyebildiği gibi onun psikolojik olarak da etkinliği yine farklı şiddet türlerinde uygulayabileceği

şiddetin de seviyesini belirlemektedir. İnsanda bulunan bu potansiyel güç; öfke patlaması şeklinden vurma ve yaralamaya, öldürmeden katliam ve savaşımlara kadar birçok farklı şekilde gerçekleşebilmektedir. Kutlu (2003), (akt. Altıntaş, 2006, s.12) çalışmasında şiddet seviyelerini, kişinin bir durum karşısında mimiklerdeki durumdan hoşnutsuzluk ifadeleri, huzursuzluk ve gerginliği hafif düzeyde şiddet; etrafa zarar verme davranışları barındıran bir nesneyi fırlatma, öfkeyle bir yerlere saldırma, yumruk atma gibi eylemleri orta düzeyde şiddet seviyesi olarak nitelendirirken fiziksel bağlamda zarar vermeyi amaçlayan ve şiddeti ağır seviyedeki şiddet olarak sınıflandırmaktadır. Ağır seviyedeki şiddet, şiddetin son düzeyini ifade etmektedir.

Bireylerin şiddete maruz kalışlarında farklı tepkiler gösterdiği yapılan araştırmalarda da görülmektedir. Collins (2012, s.132-151), yaptığı araştırmalar doğrultusunda şiddet vakalarında insanların jest ve mimiklerinde aşırı derecede gerilimler olduğu, şiddete maruz kalan bireylerde fizyolojik ve psikolojik değişimlerin yaşanması ile beraber kalp atışlarında hızlanmalar baş, el ve ayak gibi organlarının koordinasyonlarını sağlamakta zorlandıklarını açıklamaktadır.

1.5.2. İşyeri Şiddeti

Amerikan Çalışma Bölümü İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresi (OSHA) başlığı altında güvenlik ve sağlık konusunda iş yeri şiddetini, şantiyede meydana gelen fiziksel şiddet, taciz, korkutma veya diğer tehdit edici yıkıcı davranış eylemleri veya tehlikeler olarak tanımlamaktadır (osha.gov.tr).

WHO, iş yerinde şiddeti, kişi yahut kişiler tarafından çalışma mekanı ve koşulları altında gözdağı verilerek saldırıya maruz kaldığı olaylar nitelendirmektedir (Amerikan Psikiyatri Hemşireleri Derneği (APNA) akt Toraman 2015, s.58). Bu bağlamda işyerinde şiddet olgusunun ana ekseninde kişinin işi ile ilgili kişi ve kişiler tarafından saldırıya uğraması esası oluşturmaktadır.

Bir iş yeri şiddeti olarak da nitelendirilen mobbing kavramı bireyde mental ve fiziksel stres, sosyal çevre ile uyumsuzluk ve psikolojik sıkıntılar meydana getirmektedir. Tınaz'a göre, dışlama, bağırma, lakap takma, stres belirtileri gösterme, yaralama, taciz, tecavüz, dayak gibi davranışlar iş yeri şiddeti olarak sayılmaktadır (2006, s. 43-45).

1.6. Şiddetin Sonuçları

Şiddetin toplum içindeki kaçınılmaz varlığının açıklanması ve anlamlandırılması en karmaşık ve zor kavramlardan biri olarak görülmektedir. Nitekim, cinsiyet, eğitim, yaş, dil, din, mezhep, etnik köken ayrımı olmaksızın hemen hemen toplumun her kesimi şiddetten payını almaktadır.

Toplumsal bir mesele olan şiddetin çeşitli formlarda meydana gelmesi dolayısıyla şiddet, her alanda varlığını göstermektedir. İnsan etkileşiminin ve iletişiminin yoğun olduğu kamu alanlarında özellikle yapılan çalışmalar ölçeğinde hizmet sektöründe çalışanların şiddete daha fazla maruz kaldığı belirtilmektedir (İlhan, Yılmaz, Barkan, Toksoy ve Uysaler, 2015, s.5). Dolayısıyla kendini her alanda gösteren şiddetin toplumsal ve bireysel katmanda bir takım sonuçları olmaktadır. Bu noktada şiddetin sonuçlarına ilişkin bireysel, örgütsel ya da toplumsal bağlamda açıklanma yapılması şiddetin çok boyutluluğunu göstermektedir.

1.6.1. Bireysel Sonuçlar

Şiddet davranışını hem meydana getiren hem de şiddetten etkilenen birey şiddetin ana kaynağını oluşturduğu gibi şiddetin sonuçlarından da en çok etkilenen konumunda olmaktadır. Cinoğlu'na göre, şiddetin bireysel sonuçları bağlamında en çok fiziksel, ruhsal ve sosyal etkileri görülmektedir. İnsan vücudunun fiziksel şiddet sonucunda çeşitli yaralanmalar alması, kesikler ve sakatlanmalarla birlikte ölümle sonuçlanan etkiler meydana getirmektedir (2015, s.29).

Bireyin kendini güvensiz, çaresiz hissetmesine sebep olan psikolojik şiddet türü sonucu korku, depresyon, kendine zarar verme, sosyal hayattan kendini geri planda bırakma gibi etkiler ruhsal şiddetin sonuçlarına örnek olarak gösterilebilmektedir.

Uzun süreli ve yıkıcı etkisi en geniş olan bireysel sonuçlar bağlamından doğan sosyal etkiler toplumsal alanda özellikle şiddete eğilimli toplumlarda bireyin tüm yaşantısını olumsuz yönde etkilemektedir (Ataş,2019, s.27). Toplumda meydana gelen cinsel istismar, kadına, çocuğa ve yaşlıya şiddet, siyasi şiddet olayları gibi birçok toplumsal kaosa sebebiyet veren durumlar bireylerin ruh ve akıl sağlığında derin yaralar açmaktadır.

1.6.2. Örgütsel Sonuçlar

Ortak bir amacı ya da eylemi bir araya getirmek maksadıyla oluşturulmuş birlikler veya kişiler örgütleri oluşturmaktadır. Örgütlerde meydana gelen psikolojik şiddet türleri örgüt bağlılığını ve çalışanların iş yeri motivasyonlarını olumsuz seyirde etkilemektedir. Çalışma ortamlarında oluşan baskıcı tutumlar çalışanlar üzerinde karşılıklı şiddet olaylarının artmasına neden olmaktadır. Örgüt içinde oluşan bu baskıcı ortamda her türlü uygulanan şiddet biçimleri çalışanların işe olan bağlılığına, işe karşı moral ve motivasyonlarının düşmesine, performans düşüklüğüne kadar birçok değişkenlere etki etmektedir. Bu bağlamda Aylan (2012)'ın Konya ili merkezde yer alan turizm işletmesi belgesine sahip otellerde yaptığı ve 308 kişiye yönelik uyguladığı çalışmada bireylerin maruz kaldıkları psikolojik şiddetin ölçütü işten ayrılma niyetleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir.

1.6.3. Toplumsal Sonuçlar

Küreselleşen dünyada toplum, dinamik yapısı gereği tüm değişim ve dönüşümlerden etkilenmektedir. Teknolojik, ekonomik, sosyolojik ve kültürel değişimler toplumun bir parçası olan birey üzerinde birçok farklı katmanda etki gösterdiği bilinmektedir. Şiddet toplum için yaygın olarak varlığını devam ettiren en önemli bir sosyal sorun olarak görülmektedir.

Toplumsal bağlamda şiddet uygulayıcısı şiddete maruz kalan kişi üzerinde egemenlik kurma, fiziksel ve psikolojik olarak üstünlük kurma ya birey üzerinden maddi veya manevi çıkar sağlamak amacıyla uygulanmaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGM), (2008) (akt Ceyhan 2014, s. 6). Dolayısıyla şiddet sonuçları itibariyle toplumsal yapıyı etkilemektedir. Şiddet nedeniyle toplum içinde tüm temel hak ve özgürlüklerin kullanılması engellenmektedir.

Toplum içinde ortak bir kültür ve değer yargıları ile yaşayan bireylerin kültürel kodları kimi zaman şiddet olgusunu tetiklemektedir. Şiddetin sorunları çözüm bulma mekanizması olarak görülmesi şiddetin artış göstermesine imkan tanımaktadır. Özellikle toplumun en küçük kurumu olan aile içinde yaygınlaşan şiddet toplum içinde huzursuzluğu ve kaosu artırmaktadır (Cinoğlu, 201, s.7). Öyle ki toplum içinde yapılan eşitsizlik ilişkisi, dışlama, birileri tarafından mezhep, din, dil cinsiyet gibi farklılıklardan

kaynaklı ötekileştirme, ekonomik dengesizlik toplumsal şiddeti artırdığı gibi düzensizliğe ve kaosa neden olması şiddetin toplumsal sonuçlarına örnek teşkil etmektedir.

1.7. Dünyada ve Türkiye’de Şiddet

Şiddet kavramı dünyada ve Türkiye’de birçok alanda kendini var etmekte ve farklı alanlarda, meslek gruplarında, farklı kimliklerde ortaya çıkmaktadır. Kendini böylesine var eden şiddet özellikle toplum içinde dezavantajlı gruplar üzerinde daha etkin kıldığı yapılan çalışmalarda da görülmektedir. İnsan yaşamının bir parçası haline gelen şiddet nedeniyle birçok insan hayatını kaybetmektedir. WHO’nun yayınladığı “Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu”nda Dünya genelinde 15-44 yaş grubundaki ölümlerin başlıca nedenin şiddet olduğu belirtilmektedir (2002, s.5-7).

Yıldız, Kaya ve Bilir’in araştırmalarına göre (2011, s.6), Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 15-24 yaş arası gençlerde ölüm nedenleri arasında cinayet ikinci sırada , intihar üçüncü sırada yer alırken ABD’de her yıl yaklaşık 2 milyon kadının eşleri ya da sevgilileri tarafından saldırıya uğradığı görülmektedir. Bu saldırıların kadınlarda depresyon, kaygı, korku gibi birçok soruna neden olduğu da araştırma verileri arasında yer almaktadır.

Şiddetin kendini gösterdiği en önemli alanlarda biri de iş yeri şiddeti üzerinden örneklere bakılacak olunursa Amerika’da 1999 yılında 25 milyondan fazla insan iş yeri şiddetine maruz kalmış bu şiddet olayından dolayı işverenler tıbbi ve yasal giderler dahil olmak üzere 250 milyon dolardan fazla harcama yapıldığı belirtilmektedir (Altıntaş, 2006, s.21). Aydın’ın yaptığı bir araştırmaya göre, ABD’nin ulusal veri kaynakları incelendiğinde iş yaşamında şiddet olaylarının %73,6’sı basit %19,7’si ciddi saldırılardan oluşurken, % 4,2’si soygunlar, %2,5’i cinsel saldırı ve tecavüzlerden, % 0,05’i ise cinayetlerden meydana gelmektedir (2014, s.8). Çatel’in yaptığı bir çalışmada (2015, s.27), Avusturalya’da çalışanlar %81 oranında sözel şiddete maruz kalırken Japonya’da en fazla şiddet türü olarak cinsel şiddet görüldüğü dikkati çekmektedir.

Özellikle cinsel kimliğe yönelik yapılan şiddetin boyutlarını göz önüne seren International Crime Victim Survey (ICVS) (2000) araştırmalarında elde edilen bulgulara göre kadına yönelik cinsel taciz en fazla yüzde 7,5 büyük oranda Kuzey

Amerika ülkelerinde, erkeğe yönelik fiziksel şiddeti yüzde 2,7 oranıyla Batı Avrupa, kadına yönelik fiziksel şiddet ise yüzde 4,6 oranıyla Kuzey Amerika ülkelerinde yaşanmaktadır. Martino (2006), şiddet uygulamalarının eğitimden, sağlığa ve hizmet sektörüne göre dağılımında yüz yüze veri toplama tekniği kullanılarak Avusturalya’da yaptığı çalışmaya göre yüzde 81 oranıyla en çok sözel şiddet türü gösterilmektedir. “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), 2009) raporuna göre, kadınların yüzde 39’u fiziksel şiddet, yüzde 15’i cinsel şiddet, yüzde 42’si ise bu iki şiddet türünden en az birini yaşadığı çalışmalar sonucunda görülmektedir.

Türkiye’de şiddet olgusunu irdeleyen çalışmaların çoğunluğunun meslek gruplarına özellikle sağlık sektörüne yönelik şiddeti araştıran çalışmalar olduğu bilinmektedir. Öztürk ve Toprak’ın yaptığı çalışmaya göre sağlık çalışanlarından şiddete maruz kalanların %46,2’si doktor iken %53, 8’i hemşiredir (2017, s. 58). Sağlık çalışanlarına yönelik yapılan bir diğer araştırmada ise %56’lık oranlar doktorlar en çok şiddete maruz kalırken bu şiddet içinde %100 oranında sözel şiddet, %30,9 oranında psikolojik şiddet, %29,8 oranında ise fiziksel şiddet türü uygulanmaktadır (Eğici ve Öztürk, 2018, s. 226). Üzümcü’nün şiddetin nedenlerine yönelik yaptığı bir çalışmada (2016, s.69), %58 oranında hastaların beklentisini karşılamadığı sonucuna varılırken %54 oranında ise medyada yer alan sağlıkta şiddete yönelik haberlerin varlığı gösterilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de şiddet konusu geniş bir şekilde açıklanmaya çalışılsa da burada anlatılamayacak kadar kapsamlıdır. Sonraki bölümde yer alan sağlıkta şiddet haberlerinin teorik olarak ele alındığı başlıkta bu konu tekrar açıklanmış ve güncel örneklerle detaylandırılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK İLETİŞİMİ VE İNTERNET GAZETECİLİĞİ

İnsan hayatında sağlığın yadsınamaz önemi beraberinde sağlık alanında verilen hizmetlerin önemini de arttırmaktadır. Sağlık hizmeti sektöründe çalışan kişiler bu öneme ilişkin olarak hastalar ve hasta yakınları ile doğrudan iletişim kurmak zorundalardır. Dolayısıyla hasta ve sağlık profesyoneli arasındaki iletişim biçimi yeni bir kavram olan sağlık iletişiminin doğmasına sebep olmaktadır.

Sağlık iletişimi, sağlık hizmeti veren kurum ve sağlık profesyonelleri ile sağlık çalışanları ve hasta arasındaki ilişkilerden doğan iletişim biçimidir. Ancak bu iletişim biçiminde birçok faktörün etken olduğu anlaşmazlık hali meydana gelmektedir. Bu anlaşmazlık beraberinde şiddeti doğurmaktadır. Bu bağlamda ilk bölümde şiddet olgusunu tüm yönleriyle inceledikten sonra bu bölümde ise öncelikle sağlık iletişimini ve araştırma konusuna bağlı olarak meydana gelen anlaşmazlık halinden doğan ve bunun sonucunda oluşan sağlık haberciliğinin internet gazeteciliğindeki yerini incelemek gerekmektedir.

2.1. Sağlık İletişimi Kavramı

Sağlık iletişimi kavramı son dönemlerde konuşulmaya başlamış gibi görünse de geçmişi sağlık konusundaki iletişimin hastaların tedavilerindeki yerini araştıran çalışmalara dayanmaktadır. Plasebo etkisinin koşutu olarak görülen, hasta ve doktor arasındaki iyi iletişimin vurgulandığı araştırmalar Eski Yunan'da Hipokrat'a dayanmaktadır. Hipokrat, sıhhatlerinin kötüye gittiğini bilen bazı hastaların, hekimin iyi niyetli yaklaşımının sonucunda sağlıklarında bir düzelme olmaya başlamasıyla plasebo etkisi denilen bu durumun ortaya çıktığını belirtmektedir (Box, 2004, s.98). Toplumun her bireyi için sağlığın tartışmasız önemi, bu konuda zengin kaynakların da oluşmasına sebep olmaktadır.

Sağlık hizmeti veren kurumlar ve hizmeti alan kişiler arasında doğru ve anlaşılabilir iletişimin zorunluluğu, bu alanındaki çalışmaların artmasını dolayısıyla literatürün de genişlemesini sağlamaktadır. Getirilen birçok yeni uygulama ve geliştirilen iletişim stratejileri de sağlık hizmetlerindeki toplumsal ve bireysel ilişkilerin çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır.

Sağlık iletişimi sosyal bilimler alanı ile tıp bilimleri alanının çalışma pratikleri içinde yer bulmaktadır. Sağlık iletişimi, kişi ya da grupların sağlık konusu altında ortak paylaşımda bulundukları ve bu doğrultuda kurdukları iletişim biçimini ifade etmektedir (Okay, 2016, s.11).

Sağlık iletişimi farklı disiplinlerin çalışma konusu olması itibari ile multidisipliner bir yaklaşım içinde incelenmektedir. Çok yönlü bir disiplin alanı olan iletişim, bireylerin ve toplumların birbirleri içinde ilişkide bulunmaları ve bu ilişkiyi geliştirme biçimleri bakımından oldukça önemli bir kavram olarak görülmektedir. Sağlık alanı, dinamiği itibariyle özel bir alanı oluşturduğu için bu alandaki iletişimin rolü de yadsınamaz bir gerçektir. Sağlık iletişimi, bireylere, bireylerin oluşturduğu grup yapısına ve topluma davranış biçimlerinde değişiklikler oluşturacak iletişim çalışmalarının kazandırılması esasına dayanmaktadır. Bu noktada Üstün (2005, s.88), iletişimi, insanda oluşan ihtiyaçları bir başkasına anlatma ve bu anlatımdan doğan anlama ilişkisine dayandırmaktadır. Böylelikle iletişimin çift yönlü bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bulduklu(2010, s.79), Centers for Disease Control and Prevention- Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezin(CDC)'den sağlık iletişimini şu şekilde aktarmaktadır: sağlığın geliştirilmesi ve toplumun ya da bireylerin sağlık ile ilgili karar alma mekanizmalarında etkin ve verimli bir bilgilendirme amacı taşıyan kural ve yöntemlerin pratik edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Parrott (2004, s.751)'un Amerikan Sağlık Geliştirme Örgütü'nün (American Health Promotion Organization(AHPO)) açıkladığı sağlık iletişimi ile ilgili bir diğer önemli tanım ise bireyler, kurumlar ve topluluklar tarafından önem arz eden sağlık konuları hakkında yeterli düzeyde enformasyon sağlanması ile birlikte davranışların harekete geçirilmesi tekniği olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda sağlık iletişimi kişilerin, kurumların ve toplumların sağlık alanında doğru bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi ile birlikte sağlığın geliştirilmesi ve sağlığa bakış sisteminde davranış değişikliklerini oluşturmayı hedefleyen tanımlar bütününe girmektedir.

Birçok farklı disiplini içinde barındıran sağlık iletişimi disiplinler arası bir yaklaşım olması bakımından farklı tanımları da beraberinde getirmektedir. Sezgin'e göre (2010, s. 111), sağlık görevlisi ve hastanın arasındaki iletişimden başlayarak sağlık

ile ilgili tüm etkileşimleri kapsamaktadır. Hurrelmann'a göre, sağlık iletişimi sağlık haklarından yararlanan vatandaşlar ve profesyonel sağlık hizmeti sağlayanlar arasındaki görüş, bilgi ve duygu paylaşımının değişimini içermektedir (Weing vd. 2004, s.91'de aktaran Okay, 2016, s.11). Schiavo ise sağlık iletişimini sağlık ile ilgili bilgileri paylaşarak bireyleri, toplumları, profesyonel sağlık uzmanlarını iletişime dahil ederek davranış değişiklikleri oluşturacak disiplinler arası çok boyutlu bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Schiavo'dan (2007) aktaran Çınarlı, 2008, s. 41-46). Bu açıdan bakıldığında sağlık iletişiminde temel olan sağlıkla ilgili hizmet alanlar, sağlık uzmanları arasında bilgi alışverişi ile davranış değişiklikleri oluşturmak olarak görülmektedir.

Tüm bu sağlık iletişimi tanımlarından hareketle sağlık hizmeti veren profesyoneller ile hem hasta hem de hasta yakını arasındaki iletişim sağlık hizmeti bakımından büyük önem taşımaktadır. Nitekim doğru kurulan bir iletişim biçimiyle hastanın tedaviden beklediği ve doktorun verdiği hizmet arasında memnun edici bir çözüm elde etmek bu şekilde mümkündür. Sağlık iletişimi bireylerin kendi sağlıkları açısından yapması gerekenleri ortaya koyarak bireylerde farkındalık yaratabilmektedir. Ayrıca bireylerde sağlık okuryazarlığını da geliştirerek bireylerin enformatik bilgi kirliliğinden arınmasına da yardımcı olmaktadır.

Clift ve Freimuth (1995, s. 68-74) sağlık iletişimini sağlık uygulamalarını olumlu yönde etkilemesi bakımından sistematik bir girişim olarak tanımlamaktadır. Bu tanım sağlık iletişiminin bir sistem üzerinden hareket ettiğine dikkat çekmektedir. Öyle ki sağlık iletişimi sağlıkla ilgili sorunlarda önemli noktaların belirlenmesi, hastalığın önlenmesi, farkındalık oluşturulması, sağlık hizmetlerinin pazarlanması ya da üretilmesi alanında bilgiler ortaya koyması ile sistemli bir bütünlüğü ifade etmektedir.

Kavrama ilişkin tüm tanımlarda sağlık iletişimi, sağlık sorunlarına yaklaşım konusunda farkındalık teması üzerine vurgu yaparak sağlık davranışlarını değiştirmeye yönelik çalışmalara odaklanmaktadır. Böylece sadece bireysel davranış değişikliğine yönelik değil toplumsal davranışların düzenlenmesi ve geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Dolayısıyla literatürdeki tanımların ve çalışmaların ışığında sağlık iletişimi; sağlığı ilgilendiren her konuda kişi, kurum ve toplumlara doğru bilgiler vererek enformasyon ihtiyacının karşılanması, farkındalık düzeyinin geliştirilmesi,

sağlık okuryazarlığının inşa edilmesi, sağlıklı bir çevrede yaşam hakkının gözetilerek sağlık hakkının oluşturulması ve iletişim politikaları ile modellerin kullanılmasına yönelik bütünlüğü ifade etmektedir.

2.1.1. Sağlık İletişimi Gelişimi

Sağlık iletişimi kavramının 1970'li yıllar ile birlikte Kuzey Amerika'da başlayarak yaygınlaştığı bilinmektedir (Okay, 2016, s.10). Dünya literatürüne yeni giren bu kavramın ilk gelişim yılları yurtdışındaki çalışmalar üzerinden esas kılınmaktadır. 1971 yılında kanser hastalığı üzerine yapılan çalışmalar ile toplumu bu konuda bilinçlendirerek toplum içinde eş güdümlü bir yapıda sağlık iletişimi çalışmaları yürüten Ulusal Kanser Hareketi (NCA) ile başlayan Ulusal Kanser Enstitüsü(NCI) ile işbirliği içinde olan Kanser Enformasyon Servisi'nin (CIS) çalışmaları gösterilmektedir (Çınarlı, 2008, s.41). Yine 1971 yılında ABD'de Stanford Kalp Hastalıklarından Korunma Programı'nın (SHDPP) ortaya çıkması sağlık iletişimi alanında önemli bir başlangıcı oluşturmaktadır (Sezgin, 2010, s. 128).

Thomas, İkinci Dünya savaşı döneminde sağlığın Amerikalılar tarafından değerli bir kavram olarak algılanmadığını fakat savaş sonrası dönemlerde sağlığın bireysel anlamda önemli bir konu haline gelmesi ile sağlık hizmetlerinin sağlanması konusunda önem arz ettiğini ifade etmektedir (2006, s.39). İkinci Dünya savaşından sonra yaşanan tıbbi gelişmeler ile kitle iletişim araçlarının toplumsal farkındalık oluşturulması amacıyla kullanılması neticesinde sağlık iletişimi önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Okay'a göre yirminci yüzyılda spor, sağlıklı yaşam, beslenme, hastalıklardan korunma tedavilerini içeren tıbbi bakış açısının yaygınlaşması sağlık iletişimde anahtar bir rol oynamaktadır (2016, s.15).

Sağlığın, yaşam biçiminin bir parçası haline gelmesini etkileyen kuşkusuz birçok etken vardır. Yeni tıbbi modellerin ortaya çıkması, sağlık harcamalarının yükselmesi, devlet ve özel sağlık hizmetleri ayrımı, önleyici tedavinin ortaya çıkışı, sağlık hizmetinde pazarlamanın kabul edilmesi gibi birçok etken sağlık iletişimini geliştiren faktörler arasında yer almaktadır (Thomas 2006,s.41-43'de aktaran Okay 2016,s.16-18). Bilimsel tıp yöntemlerinin gelişmesi ile birlikte hekimlerin hastaları geri plana itmesi, sahip oldukları bilimsel bilgiden hareketle hastalar ile tıbbi jargonla

konuşmaları, sağlık hizmeti tüketicilerinin artması ile hekimlerin hastaların sağlık sorunlarını konuşma yönteminde üst pencereden bakış açısına sahip olması, hekimlerin hastalarla iletişim kurarken kendi dillerinden anlayan bireylere yönelik daha farklı yaklaşımda olması sağlık iletişiminin varlığını ortaya çıkaran ve gelişiminde etkin olan nedenler olarak varlığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca hasta olmadan önce önleyici tedavilerin yaygınlaşması sağlık hizmetlerinin bir tüketim pazarı haline gelmesinde bir başka etkeni oluşturmaktadır. (Okay, 2016, s. 16-18). Bu nedenlerin var olması şüphesiz sağlık iletişiminin anlaşılmasında ve gelişmesindeki arka planı açıklamaktadır.

2.1.2. Sağlık İletişimi Düzeyleri

İletişim biçimlerinin farklı düzeylerde gerçekleşmesi sağlık iletişimi bağlamında da geçerliliğini korumaktadır. Thomas (2006, s.3) sağlık iletişimi düzeylerini bireysel, sosyal ağ, organizasyon, cemiyet ve toplum olarak sıralamaktadır. Kreps ise (2003, s. 355), kişilerarası, grup, kurumsal ve toplumsal olarak sağlık iletişimi düzeylerini ayırmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde iletişimin kurulması aşamasında gerçekleşme düzeyleri kişisel, kişilerarası, grup ve kitle iletişimi boyutuyla irdelenecektir.

2.1.2.1 Kişisel İletişim (Mental İletişim)

Kişisel iletişim, bireylerin kendi zihni süreçlerinde meydana getirdiği çatışmalar, kararlar ve algılar bütünüdür (Güngör, 2011, s.47). Okay ise kişisel iletişimi bireyin olayları nasıl yorumladığına ilişkin açıklamaktadır (2016, s.49). Birbirinden farklı olan kişiler üzerine konuşup tartıştıkları mesele aynı bile olsa olaylara bakış açıları nedeniyle değişik tepkilerde bulunabilmektedir. Berry, kişisel iletişimi kendi kendine iletişim olarak değerlendirerek dört unsur üzerinden açıklama getirmektedir. Bireyin kişiliği ve imajı ile ilgili olarak “kişinin kendisinin özü”, iletişimin yönlendirilmesi ve yorumlanması için “ihtiyaç ve motivasyonlar”, bireyin iletişim biçimini şekillendirdiği “bilişler” ve başkaları üzerinde etkisini gözlemlediği “başkalarının tepkilerini gözlemlemek” (2006, s.10-11) olarak yorumlamaktadır.

Dolayısıyla Berry'in kişisel iletişim sürecinde değerlendirdiği bu dört unsurda içsel iletişim yani öz iletişimin içinde de birçok değişkenin olduğunu bizlere göstermektedir.

Bu bağlamda sağlık iletişiminin temel amacı olumlu davranış değişiklikleri oluşturarak kişisel iletişim düzeyine pozitif katkı sağlamaktır. Çünkü birey ancak sağlık iletişimine dair bilgiler elde edebilirse bu bilgi sayesinde belli zihni faaliyetler sonrasında eyleme döktüğü davranışlarında mantıklı ve olumlu olabilir. Nitekim kişinin sağlığı ile ilgili aldığı bir karar aşamasında dış etkenlerin rolünün öncesinde bireyin öz iletişiminde değerlendirdiği dinamiklerin yapısı davranışı oluşturmakta öncelik göstermektedir.

2.1.2.2. Kişilerarası İletişim

İletişime taraf olan kişilerin ya da grupların arasında güvene dayanan, duyguları ve bilgileri paylaşmayı esas alan, çift yönlü, sözlü veya sözsüz iletişimi de kapsayan sağlık iletişimi düzeyi kişilerarası iletişim olarak ifade edilmektedir (Tabak, 2006, s. 31). Bu iletişimi gerçekleştirirken artık içsel iletişimden çıkıp, çift yönlü, karşılıklı etkileşimi de içeren, iletişim kurulmaktadır. Ayrıca bireyin kendisi hakkında ne düşünüldüğünün önem taşıdığı bir iletişim boyutuna geçilmektedir. Böylelikle çoğu zaman iletişim, bu düşünce biçimine göre şekillendirilmektedir. Hatta bireyin, inanç, değerler ve tutumların yanı sıra kendi imajı da iletişimi etkilemektedir (Okay, 2016, s. 50-51). Öyle ki iletişim biçimini etkileyen pek çok faktörün olduğu görülmektedir.

Kişilerarası iletişim süreci, bireyin mesajını ve düşüncelerini aktarabileceği iki yönlü bir etkileşimi kapsamaktadır. Bu süreçte birey davranışlarını, tutumlarına ve değerlerine göre biçimlendirmektedir. Bu noktada bireyler aynı izlemde konuşmayı sürdürebilecekleri gibi karşıt görüşte de olabilmektedir. Kişilerin mesajlarını karşı tarafa kodlayarak iletildiği kişilerarası iletişim, sağlık iletişiminde hasta ve hekim ilişkisi perspektifinde geniş ve önemli bir yer almaktadır. Nitekim güven temelli olan bu iletişim biçiminde kişi sorular sorarak bilgiye yeterli ve istediği doyuma ulaşabilmektedir. Örneğin sağlığınıza ilişkin ciddi bir tedavi öncesinde ilgili hekime dair hiçbir bilginiz yokken hekime olan güvencemiz noktasında kişisel iletişimimizde yani mental iletişimde olumlu tavırlar sergileyebiliyorken bir başkasının hekim hakkında görüşünde olumsuz bir söz duyduğumuzda hekime karşı oluşturduğumuz

davranışta değişiklik gösterebilmekteyiz. Hele ki hekim ile ilgili görüşte bulunan kişi daha önceleri o hekimle ilgili olumsuz bir deneyim yaşadı ise bunu bize naklediş biçimi de davranışı değiştirme yönünde bir tutum sergilememize neden olmaktadır.

2.1.2.3. Grup İletişimi

Bireyler varlıklarını sürdürebilmek için kimi zaman çeşitli gruplara ihtiyaç duymaktadırlar. Kendilerini aynı sosyal kategorinin bir üyesi olarak benimseyen bireylerin toplamını oluşturduğu grup veya grup üyeleri bazı paylaşımlarda bulunarak belirli bir sosyal uyum içinde iletişim kurmaktadır (Hartley, 1990, s. 20-21’de aktaran Okay, 2016, s. 61).

Toplumsal bağlamda gruplar, birincil ve ikincil gruplar olarak ayrılmaktadır. Birincil gruplar yüz yüze iletişimin esas olduğu duygusal isteklerin giderildiği bireyin ailesi ve yakın çevresindeki iletişimi içerirken ikincil grup ise bireylerin yüzeysel ve çıkar ilişkilerinin olduğu veya sosyalleşme gereksinimlerini gördükleri gruplar olarak sınıflandırılmaktadır (Bulduklu ve Koçak, 2010, s. 72). Sağlık iletişimi bağlamında grup iletişimi incelendiğinde bilgi paylaşımı, tutum ve davranışlardaki değişimler, bireylerin oluşturduğu grup ya da örgütler aracılığıyla oluşmaktadır (Tabak, 2006, s.45). Böylelikle gruplar arası iletişimin bu özelliği, grubun karar alma mekanizmasında etkin rol oynamaktadır. Sağlığa yönelik çalışmalarda gruplar, üyesi olduğu topluluğa göre yaşam biçimini şekillendirebilmektedir. Toplum içinde kanser, Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOA), astım gibi aynı hastalığa sahip bireylerin üye oldukları derneklerin oluşturdukları gruplar, sağlık iletişimi çerçevesindeki grup iletişimine örnek gösterilebilmektedir.

Sağlık iletişimi çerçevesinde grup iletişimini esas alan yapıya bakıldığında birbirleri ile ortak görüşe sahip olan kişilerin oluşturdukları grupların neticesinde alınan kararlar ölçeğinde davranış değişikliğine gitmek daha kolay olabilmektedir. Misal aynı hastalığa yakalanmış veya yakını yakalanmış kişilerin oluşturdukları grupta hastalığa ilişkin dogma bilgilerle oluşturulmuş tedavi yöntemini benimsemek kolaylaşmaktadır. Nitekim bu hastalığa ilişkin tedavi de bilimsel bakış açısına yani hekime başvuran hasta, bu bilgilerini de hekime getirmekte ve bu süreçte kendisinin bunu iyileştireceğini öne sürmektedir.

2.1.2.4. Kitle İletişimi

Örgütlü bir grup ya da kurumun teknolojik kitle iletişim araçları ile mesajlarını özellikle toplumsal içerikli iletilerini, özellikleri açık bir biçimde belirtilmemiş kitlelere aktarılması kitle iletişimi olarak değerlendirilmektedir. Kitle iletişiminin esas işlevi bireyler de davranış değişikliklerini sağlayacak enformasyonun iletilmesi ile davranış değişikliği oluşmasına hazır hale gelmesini sağlamaktır (Dağtaş ve Demiray, 1994, s.8).

Kitle iletişimi; kitle dinleyicisi ve iletişimsel uygulama alanı ve kolektif özelliği dolayısıyla kişilerarası iletişimden ayrılmaktadır(Lazar, 2009, s.61). Kitle iletişimi, toplumun tamamına yönelik mesajları, teknolojik aletler vasıtasıyla kitleye yani bireye iletilmesi sürecinden doğmaktadır. Sağlık iletişimi boyutunda kitle iletişimi toplumun sağlığa yönelik kararlarında duyarlılığı artırmayı ve başlıca sağlık bilgilerinin toplum tarafından algılanması ve yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir. Bu kavram sağlık iletişimi çalışmalarında önemli bir noktayı kapsamaktadır. Nitekim yapılacak olan sağlık çalışmalarında bilgiyi topluma doğru aktarabilmek ve sağlık iletişimi kampanyalarında destek görmek, kitle iletişim düzeyi ile mümkün kılınmaktadır. Okay (2016, s.72), kitle iletişim düzeyini, sağlık iletişimi çalışmalarının halka en etkili şekilde ulaşılmasını sağlayan bir yöntem olarak ifade etmektedir. Nitekim sigarayı bırakmaya yönelik kampanyalarda yapılacak en iyi yöntemin kitle iletişim araçlarının kullanılması yoluyla halkı bilgilendirmek olduğu örnek gösterilmektedir. Aynı şekilde kitle iletişim kavramı hedefe yönelik karar alma mekanizmasını etkileyecek kampanyaları oluşturmada kullanılırken hekim ve hasta arasında şiddet eylemlerini önlemeye yönelik oluşturulacak kampanyalarda da kullanılabilir. Örneğin bir hastane hekime yönelik şiddet davranışlarını içeren kampanyalarında davranış değişikliği oluşturmak için kitle iletişimden faydalanarak kampanya yönetim sürecini daha etkin ve hedefe yönelik kılabilir.

2.1.3. Sağlık İletişimi Modelleri ve Kuramları

Sağlık iletişimi çalışmalarında, sağlık davranışını açıklamak ve sağlığın algılanabilmesini sağlamak amacıyla birçok farklı model ve kuramların geliştirildiği yapılan çalışmalarda görülmektedir. Bu bağlamda sağlık iletişimini açıklamada çok fazla farklı model ve kuramların olduğu da dikkati çekmektedir. Kasl ve Cobb (2013,

s.246), sağlık davranışı, hastalık davranışı ve hasta rolü davranışı ile sağlık davranışı teorilerine ve modellerine açıklık getirmektedir. Kişinin kendini bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı gördüğü durumlar sağlık davranışını, kişinin sağlık durumunun bozulduğı bireyin hasta olma halini hastalık davranışı, kendini hasta olarak hisseden veya gören bireyin sağlığını geri kazanması için gösterdiğı çabalar bütününü ise hasta rolü davranışı şeklinde yorumlamaktadır. Psikoloji biliminin davranış teorilerini uyarlayan sağlık problemi durumunda bireysel veya toplumsal tedbirler almak ve sağlığını geliştirmek için uygulanan modeller sağlık davranışı modelleri olarak adlandırılmaktadır (Bulduklu, 2010, s.77). Böylelikle sağlık davranışına ilişkin kuram ve modellerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Sağlık iletişiminin disiplinler arası bir alan olmasından kaynaklı olarak pek çok araştırmacı iletişim bilimlerinden de faydalanarak model ve kuramları farklı yorumlarla açıklamaktadır. Babrow ve Mattson (2003, s. 47-53), bireyler arası iletişimde ve yaşam tecrübeleri içinde sağlık ve hastalık arasındaki iletişimin önemli bir alan olduğunu ve bu alanda yapılan sağlık iletişimi çalışmalarının önemli olduğu üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla sağlık iletişimini yorumlamada kullanılan model ve kuramlar iletişim bilimleri, sosyal bilimler ve kitle iletişim kuramları ya da davranış kuramları veya pazarlama kuramları ile açıklanmaktadır. Sağlık iletişimi çalışmaları oluşturulurken esas alınan ‘davranış değişikliği oluşturulması amacı’ bu kuram ve modellerden faydalanmayı gerekli kılmaktadır. Öyle ki sağlık iletişimini yorumlamada pek çok etkenin var olduğu yapılan çalışmalarda gösterilmektedir. Nitekim sağlık iletişimi hem bireysel hem de kitlesel iletişimin bir arada olduğu öğeleri barındıran bir alan olması bakımından değerli olmaktadır. Tabak’a göre (2006, s.29), sağlıkla ilgili konuların ele alınmasında kişilerin, toplumların ve kültürlerin davranış değişikliklerindeki nedenlerin ve nasılların değişimi sağlık iletişimi disiplinindeki çalışmaların yorumlanmasındaki temeli oluşturmaktadır.

Sağlık iletişimindeki model ve kuramlar; sebepli eylem teorisi, sosyal öğrenme kuramı, precede – proceed modeli, yeniliklerin yayılması kuramı, planlanmış davranış kuramı, McGuire ikna modeli, sağlık inanç modeli, transteoretik modelinden (değişim aşamaları modeli) oluşmaktadır.

2.1.3.1. Sebep Eylem Teorisi

Ajzen ve Fishbein tarafından geliştirilen “rasyonel adam” hipotezi olarak da adlandırılan bireylerin mantık çerçevesindeki hareketleri ile aldıkları kararlar doğrultusunda harekete geçme niyeti tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi ifade eden teoridir (Okay, 2016, s. 78). Bu bağlamda davranışın esas etkeni harekete geçme ile ilgili olan niyettir. Baltas (2007, s.40), bu teoriyi “Akla Dayalı Eylem Kuramı” olarak ifade ederek bireyin mantığı ile edindiği bilgileri değerlendirip davranış niyeti geliştirerek verdiği mesajlarla niyeti harekete geçirmek olarak tanımlamaktadır.

Niyetin başat rolde olduğu bu teoride davranış değişikliği için tutumlara bakılmaktadır. Tutumlar ölçeğinde birey karar alma sürecinde davranışlarının değişeceği inancında olmaktadır. Çınarlı’ya göre (2008,s. 128), davranışın niyeti takip ettiği, niyet olmadan da davranış değişikliği olmayacağı söylenmektedir. Ajzen ve Fishbein 1980’den aktaran Sakallı (2006, s.117), insanların akılcı ve mantıklı olduğunu edindikleri bilgiyi sistematik bir biçimde kullandıklarını ifade ederek davranışların belirli amaçlar doğrultusunda gerçekleştirdiğini veya gerçekleşmediğini belirtmektedir. Sakallı’ya göre davranış bir hareketi yapmak için sahip olunan niyetin bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Niyet güdüsel bir hareket olduğu için insan davranışlarını etkilemektedir. Nesneye ya da olaya karşı tutum ve kabul edilmiş sosyal normlar niyeti etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (2006, s.117-118). Nitekim birey yaptığı davranışta istediği sonuca ulaşacağına inanıyorsa o davranış ile ilgili olumlu bir tutum geliştirebilmektedir. Örneğin hekim ile anlaşmazlığa düşen bir hasta anlaşma yoluna ilişkin şiddete başvurma eylemine niyet eder ve bunun onu sonuca ulaştıracağına inanıyorsa o zaman o davranışta bulunma eğiliminde olmaktadır.

Sağlık iletişimi perspektifinde yürütülen kampanyalarda kuruma verilen mesajlarla birlikte oluşturulan niyetlerde davranış değişikliği oluşturma sağlanabilmektedir. Nitekim toplumda büyük oranda sorun yaratan Koronavirüs’e (Covid-19) ilişkin hükümet tarafından yapılan el temizliği, hijyen ve yaşlı bireylerin evde kalmasına ilişkin çağrılarda bireyler risk taşıyan durumların farkına vararak davranış değişikliğine niyet ederek davranışı olumlu yönde pekiştirebilmektedir. Nitekim bu kuramın temelinde var olan mantıksal çerçevede davranışa yönelmek kuramın sağlık iletişimi kampanyalarında kullanılmasını açıklamaktadır.

2.1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura'nın sosyal bilişsel teorisi olarak da bilinen sosyal öğrenme kuramı, düşünce, istek ve bunun sonucunda oluşan davranışı etkileyen psiko-sosyal dengeyi anlamak için kuramsal bir yapıyı sağlamaktadır (Okay, 2016, s.89). Sosyal bilişsel teori, karşılıklı determinizm modeline göre yapılandırılmaktadır. Bu model, kişisel faktörler, çevresel faktörler ve davranış arasındaki ilişki etkileşimine dayanmaktadır. Zaman ilerledikçe bireyin arzuları ve davranışları bu determinantlar arasında baskın gelen uyaranlar ölçeğinde şekillenmektedir (Young v.d. 2005, s. 272-273). Böylelikle bireyin düşüncelerinde davranışlarının oluşmasında çevresel ve kişisel faktörlerin etkisi sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde ifade edilmektedir.

Sosyal öğrenme kuramında birey hem çevreyi etkileyen hem de çevreden etkilenen konumda olmasından dolayı bu geniş ağ içinde sosyal ve kültürel etkilere bağlı olarak davranışlarını değiştirerek geliştirmektedir (Bandura, 2004, s. 143). Sosyal bilişsel teoride sağlık davranışının dört temel psiko-sosyal determinant kategorisi kabul edilmektedir. “Öz yeterlilik inancından” oluşan ilk kategoride bireyin sağlığa ilişkin koruyucu davranışları kabul etmesi için öznel değerlendirmelerini yansıtması gerekmektedir. “Beklenti çıktıları inançları” kategorisinde sağlığı koruyucu davranışın olumlu yönde harekete geçirilmesi için mantık çerçevesindeki sonuçlarının birey tarafından algılanmasına dayanmaktadır. “Yakınsal ve uzak hedeflerden” oluşan üçüncü kategori, sağlığı koruyucu davranışların uyumlanması veya düzenlenmesine ilişkin duruma hizmet etmektedir. “Kişinin kendi zihninde oluşan ve yapısal engellerden” oluşan kategoride ise sağlığı koruyucu davranışları uygulayabilmek için algılanan engelleri ifade etmektedir (Ryan, 2005, s.711'den aktaran Okay, 2016, s.91). Tüm bu bilgiler ışığında birey, sağlığı korumaya ilişkin davranışlarında davranış değişikliğine gitme yönünde edinimlerinde öznel değerlendirmelerde bulunarak, sonuca ilişkin mantıksal hedeflerle birlikte zihninin oluşturduğu yapısal engelleri de aşarak davranış değişikliğinde bulunabilmektedir. Ayrıca bu model de çevresel faktörler de davranış değişikliğine büyük oranda şekil vermektedir.

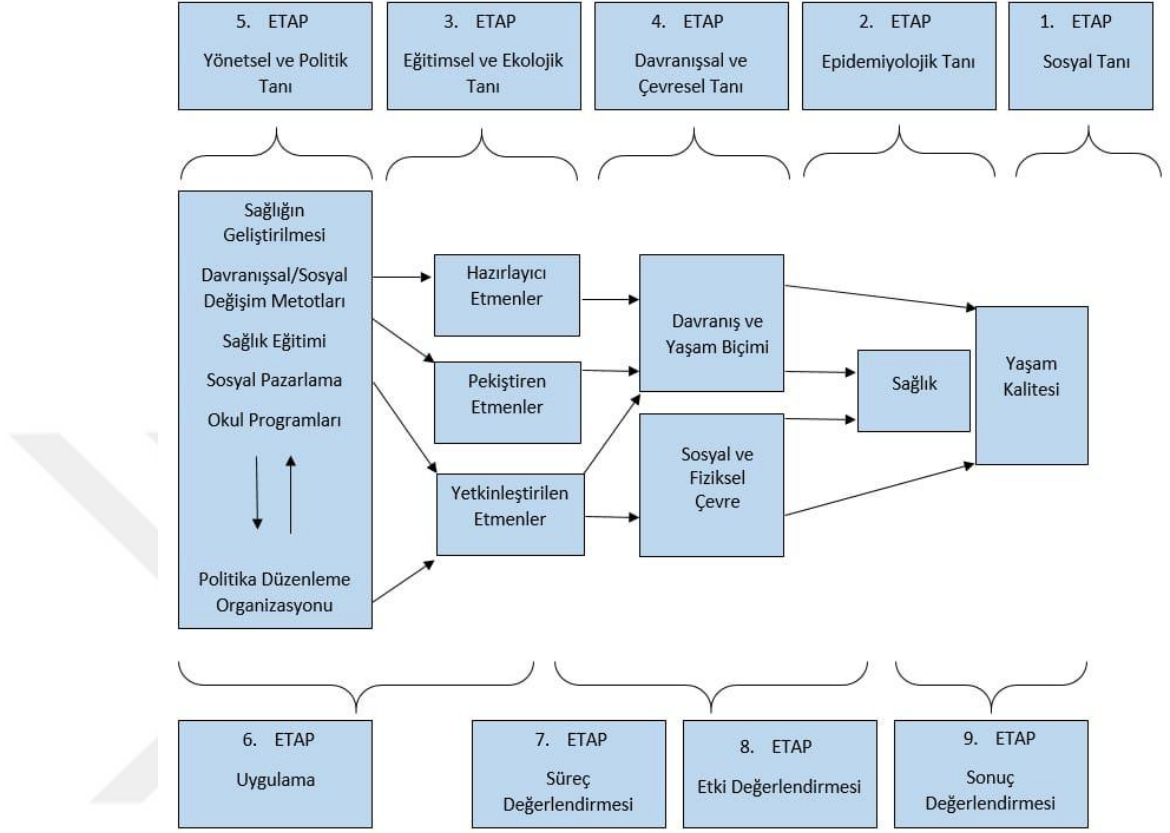
İçinde bulunduğu toplumun kültürel, sosyal yapılarından etkilenen birey sosyal kuralların belirlediği roller doğrultusunda da davranışlarını şekillendirmektedir. Birey bulunduğu topluma uyum sağlama, kendini kabul ettirme gibi motivasyonlardan

kaynaklı olarak sosyal kurallara bağı sosyal etki ile uyum sağlama sürecine girmektedir (Sakallı, 2006, s.27). Bu model sağlık iletişimi kapsamında değerlendirildiğinde bireylerin sosyal kuralların biçtiği rollere uyum sağlama süreçlerine ilişkin oluşturulacak kampanya çalışmalarında, davranış değişikliğine yol açacak etmenlere daha çok yer verilmesi istenilen sonuca ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Örneğin, hekim hasta arasındaki iletişim ağına ilişkin yapılacak olan kampanya çalışmalarında nitelikli ve kaliteli iletişimin, esas alındığı bir ilişkide kabul görmenin, sayılmanın önemine değinen afiş, broşür gibi çalışmalara yer verilirse bu modelin faydalı olacağı söylenilebilmektedir.

2. 1.3.3. Precede – Proceed Modeli

Çok geniş kapsamlı bir model olan Precede- Proceed modeli 1970’li yıllarda Lawrence Green ve Marshall Kreuter tarafından geliştirilen bir model olmaktadır. Sağlık eğitimini uygulama modeli olarak ortaya çıkan model, sağlığın geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar ve halk sağlığı ile ilgili programların uygulanması, düzenlenmesi ve değerlendirilmesini içermektedir (Öcek, Çiçekçioğlu ve Gürsoy, 2009, s. 50). Çevresel faktörleri dışarda tutan bu modelde sağlıkla ilgili sorumluluklar bireyin davranışları ile ilişkilendirilmektedir. Birçok farklı etaptan oluşan bu modelde 1980’li yıllarda çevresel faktörlerin etkisinin göz ardı edildiği baz alınarak sağlığın geliştirilmesinde fayda sağlamak amacıyla yeni etaplar eklendiği yapılan çalışmalarda görülmektedir (Lawrance, 1998, s.25).

Şekil 1: Precede- Proceed Modeli

Kaynak: Çınarlı, İ. (2008). Sağlık İletişimi ve Medya. İstanbul: Nobel Kitabevi

Precede-Proceed modelinin öncelikli iki etabını oluşturan sosyal tanı ve epidemiyolojik tanının da içinde yer aldığı beş farklı kavram dikkati çekmektedir. Bu etaplarda önemli olan kavramlar sağlık, yaşam kalitesi, davranış, yaşam biçimi, sosyal ve fiziksel çevredir (Tuzcu, 2018, s. 24). Halk sağlığına yönelik eğitim programlarını düzenlemek ve geliştirmek amacıyla kullanılan bu modelde sosyal tanı etabında kişilerin ya da toplumun sorunlarına ilişkin incelemeler yapılmaktadır. Epidemiyolojik tanı etabında ise belirlenen sorunların sağlığı etkileyen taraflarını ortaya koymak oluşturmaktadır. Toplumsal sağlık problemi olan obeziteye ilişkin verilen eğitim programlarında bu sorunun belirlenmesi sosyal tanıya, sorunun birey sağlığına zarar vermesine ilişkin açıklamalar ise epidemiyolojik tanı etabına örnek gösterilebilmektedir

Davranışsal ve çevresel tanı etabı sağlık ve yaşam kalitesini etkileyen; davranış ve yaşam biçimi ile sosyal ve fiziksel çevrenin önemine dikkati çekmektedir. Bu etapta sağlık sorununa yönelik davranışsal belirleyicilerin analizi yapılmaktadır. Obezite

sorununda sağlıklı besleme alışkanlıklarının yaşam biçimi olmasına yönelik incelemelerin yapılması ve eğitim programlarının bu içeriğe göre düzenlenmesi Precede-Proceed modelinin uygulama alanını oluşturmaktadır.

Eğitimsel ve ekolojik tanı etabında; hazırlayıcı etmenler, pekiştirici etmenler ve yetkinleştiren etmenler aracılığıyla sağlık sorununda davranış değişikliğine gidilmesine yardımcı rol üstlenmektedir. Dolayısıyla davranış değişikliğindeki faktörler hazırlayıcı, pekiştirici ve güçlendirici biçiminde kategorize edilmektedir. Yine bu etabın obezite sorununda uygulanmasına ilişkin eğitim çalışmalarında davranışta değişikliğe gidecek motivasyon değeri en yüksek sağlık davranışını oluşturmak esas kılınmaktadır.

Yönetmel ve politik tanı etabı; sağlığın geliştirilmesi, davranışsal/sosyal değişim metotları, sağlık eğitimi, sosyal pazarlama, okul programları ve politika düzenleme organizasyonu bileşenlerini içermektedir. Bu etap sağlığı geliştirme programlarının uygulanması ve sürdürülmesi için önemli bir basamağı oluşturmaktadır. Örneğin yönetmel ve politik tanı etabı obezite sorununa yönelik tüm girişimlerin oluşturulduğu etabı göstermektedir. Uygulama etabını ise soruna yönelik tüm bu aşamalar sonucunda belirlenen eğitimlerin, yasal ve yönetmel düzenlemelerin hayata geçirilmesi oluşturmaktadır.

Süreç değerlendirmesi ve etki değerlendirmesi etabı programın etkisinin değerlendirildiği aşamalardır. Bu iki etapta toplumun sağlığının geliştirilmesinde izlenecek adımlara etki eden etmenlerin ve süreçlerin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Sonuç değerlendirme etabı ise modelin tümünde yer alan etaplarının çıktıları baz alınarak uzun dönemde modelin etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Precede modelinin ilk altı etabı, sosyal tanı, epidemiyolojik tanı, davranışsal ve çevresel tanı, eğitimsel ve ekolojik tanı, yönetmel ve politik tanı ve uygulama etabından oluşurken sonradan eklenen yedinci, sekizinci ve dokuzuncu etaplar da ise, süreç değerlendirmesi, etki değerlendirmesi ve sonuç değerlendirmesi ile ifade edilmektedir (Çınarlı, 2008, s. 133).

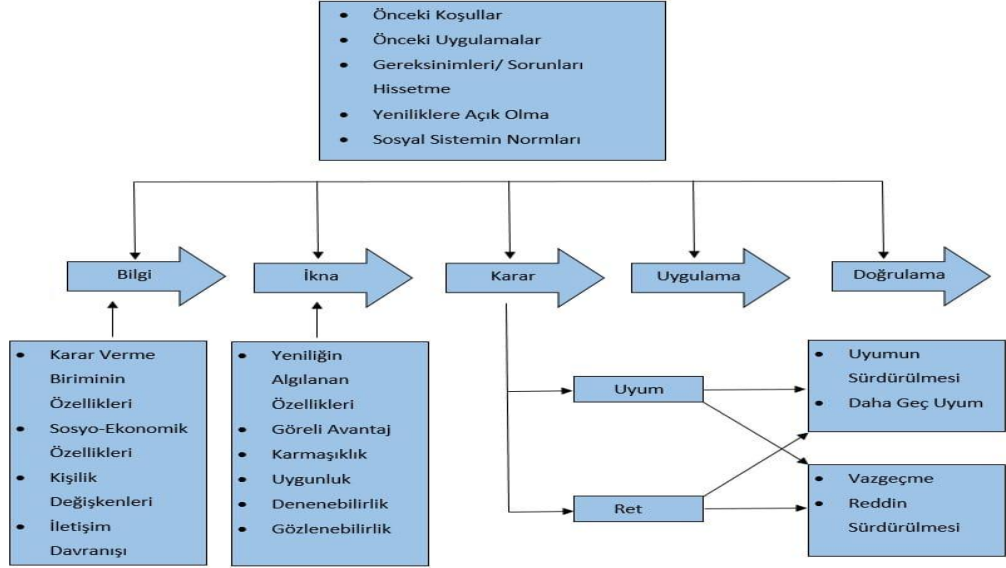
Sağlık iletişimi bağlamında bireyin sağlık davranışına ilişkin tutum ve değişikliklerini birçok farklı etapla inceleyen bu modelde kişilerin çevrelerini değiştirmeyi de vurgulamaktadır. Precede- Proceed modeli bireyin değişimi harekete geçirmesinden önce bilgi birikimi, inanışları ve tutumlarını içeren etkenlerden,

çevresinde veya topluma karşı değişimlerini engelleyen tutumları benimsemesi üzerindeki pozitif ve negatif etmenlere yoğunlaşmaktadır (Thomas, 2006, s.105). Nitekim bireyi toplum yapıları ile birlikte inceleyen modelde, sağlık iletişiminde hekim ve hasta arasındaki şiddeti önlemeye yönelik oluşturulacak kampanyayı tüm yönleri ile ele alacak olması dolayısıyla önemli bir model olduğu görülmektedir. Şiddeti önlemeye yönelik iletişim kampanyalarında hazırlayıcı pekiştirici ve yakınlaştırıcı faktörleri ile kampanyayı güçlendirmektedir. İşte bu doğrultuda tüm etaplar sağlığın geliştirilmesi için yapılan tüm müdahaleler hazırlayıcı, pekiştirici ve yakınlaştırıcı etmenler ile güçlendirilerek yaşam biçimi, davranış ve çevreyi etkilemektedir. Böylesi düzenlenmiş bir sosyal ve fiziksel çevre yaşam kalitesini artırmaktadır.

2.1.3.4. Yeniliklerin Yayılması Kuramı

1983 yılında Everett M. Rogers'in geliştirdiği yeni fikir ve uygulamaların toplum tarafından benimsenmesini veya kabul görmemesini açıklayan bir iletişim araştırmaları alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeniliklerin yayılması kuramında bir yeniliğin toplum tarafından kabul edilme ya da reddedilme sürecine ilişkin yeniliğin toplum üzerinde yarattığı algılayıcı özelliğe vurgu yapılmaktadır. Ayrıca yenilik daha öncesinden bilinmeyen bir tanım olarak değil, kişi ya da toplum tarafından yeni olarak benimsenen bir uygulama ya da fikir olarak ifade edilmektedir. Yayılma kavramı ise yeniliğin örgüt ya da grup tarafından belli iletişim kanalları aracılığıyla iletilmesi olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2019, s. 21).

Şekil 2: Yeniliklerin Yayılması Modeli

Kaynak: Demir, K. (2006). Rogers'ın Yeniliğin Yayılması Teorisi ve İnternette Ders Kaydı, Ankara, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 47, 367-392

Yeniliklerin Yayılması Kuramı'nda yeniliklerin yayılmasına ilişkin Şekil 2'de görüldüğü üzere önceki koşullar ve uygulamalar, gereksinimleri ve sorunları hissetme, yeniliklere açık olma ve sosyal sistemin normları etkili olmaktadır. Örnek olarak yine toplumsal sorun olan obezite ile mücadele ele alınacak olunursa birey yenilik durumunda bu alanda yapılan cerrahi müdahalelere yönelik negatif bir tutumu varsa uyum sağlama süreci zorlaşmaktadır.

Demir'e göre (2006, s. 367-392), bilgi basamağında birey yenilik hakkında bilgiye ulaşmaktadır. İkna basamağında, yeniliğin kolaylık ve zorluklarını değerlendirerek davranış biçimlendirilmektedir. Karar aşamasında ise edindiği bilgiler ışığında uyum ya da ret kararı verilmektedir. Birey yeniliğe uyum kararı verdiğinde uygulama aşamasına geçilmektedir. En son olarak ise birey yeniliğe uyum kararını doğrulayarak güçlendirmektedir.

Yeniliklerin Yayılması Kuramı'nda bilgi aşaması karar verme biriminin özellikleri, sosyo-ekonomik özellikler, kişilik değişkenleri ve iletişim davranışı

bileşenlerinden oluşmaktadır. Bilgi basamağındaki bileşenler sonucunda elde edilen detaylı bilgiler ile birey yeniliği kabul etmede önemli bir adım atmaktadır.

İkna aşaması ise yeniliğin algılanan özellikleri, göreceli avantaj, karmaşıklık, uygunluk, denenebilirlik ve gözlenebilirlik alt basamaklarından oluşmaktadır. Bu aşamada birey yeniliğin avantajları ve dezavantajlarına bakarak, yeniliğin başkaları tarafından gözlemlenmiş ve denenmiş bilgisine ulaşır karar verme aşamasına daha hızlı geçmektedir. Karar verme basamağında ise birey ya uyum sağlamakta ya da ret etmektedir. Karar verme aşamasının neticesinde birey uygulama sürecine girmektedir. Örneğin madde bağımlılığı tedavisinde birey tüm bileşenleri dikkate alarak bilgi aşamasında süreç hakkında bilgiler alır, ikna aşamasında yarar ve zarar ilişkisine bakarak uyum veya ret kararı verebilir.

Yeniliklerin Yayılması Kuramı'nın doğrulama aşamasında ise uyumun sürdürülmesi ya da geç uyum söz konusu iken, vazgeçme veya reddin sürdürülmesi kararı da verilebilmektedir. Tüm bunların sonucunda yeniliğin kabul edilmesinde birçok farklı faktörün etkisi olduğu görülmektedir.

Rogers'ın yeniliklerin yayılması modelinde bir yeniliğin benimsenmesi kişilerin kabul sürecine odaklanmasından dolayı sağlık iletişimi altında ele alınacak bir model olarak görülmektedir. Nitekim şekilde de görüldüğü üzere beş aşamadan oluşan bu modelde hedef kitle olan bireylerin yeniliğe dair bilgi edinmesi, kabullenmesi, kabullenme sonucu bir karar vermesi, uygulamaya geçmesi ve sonuç olarak bunu doğrulaması gerekmektedir. Örneğin sağlık iletişimi kampanyasında bireylerin hekimlerle sağlıklı iletişim kurması yönteminde bir yenilik kampanyasının yapılması ve bireyleri bu aşamalarda oluşturulacak sağlıklı bir eğitim içeriği ile bireylerin davranış şekillerinde değişiklikler sağlanabilmektedir. Schiavo, Rogers, Yeniliklerin Yayılması Kuramı'nın ana noktasını, katılımcıların birbiri ile bilgi akışı sırasında ortak bir anlaşmaya ulaştıkları süreç içinde ikna basamağının daha etkin olduğunu ileri sürmektedir (2007, s. 34)

Bireye, hekime şiddet konusunda sağlıklı iletişim kurmanın neden ortaya çıktığı ve bu yeniliğe neden ihtiyaç duyulduğu konusunda bilgi verilmesi, hatta bu bilgilerin rol modeller, teknoloji ya da aileler aracılığıyla sunulması ile birlikte bireylerde duygusal hedefler konularak olumlu bir ikna aşamasının sağlanması sağlık

iletişimi kapsamında yeniliklerin yayılması modelinin kullanılması bu modelin temelini oluşturmaktadır. Kincaid'e göre (2000, s.725), yeniliğin yayılmasında kitle iletişim araçları üzerinden bireyler bilgilendirilirken, kişiler arası iletişim de bireylerin ikna olması konusunda etkin bir rol oynamaktadır.

2.1.3.5. Planlanmış Davranış Kuramı

Planlanmış Davranış Kuramı Ajzen ve Fishbein tarafından oluşturulan Nedene Dayalı Eylem Teorisinin geliştirilmesiyle oluşan sağlık iletişimi kuramını oluşturmaktadır. Bireyler nedene bağlı olan davranışlarında önceden düşünerek bir sonuca ulaşmak amacıyla karar verip uygulamaktadır. Kişi davranışlarını kontrol altına alarak açıklayabilmektedir. Davranışları meydana getiren zaman, mekan gibi davranışların oluşma şartlarındaki eksiklikler kuramda bir açıklığı ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple Ajzen tarafından “algılanan davranışsal kontrolü” değişkeni kurama eklenerek planlanmış davranış kuramı karşımıza çıkmaktadır. Algılanan davranışsal kontrol, kişilerin davranışlarını eylemeye dökmeye yönelik kişisel algı biçimlerini ifade etmektedir (Chang, 1988, s. 1825-1834). Algılanan davranışsal kontrolde kişinin bir davranışı gerçekleştirmede davranışa ilişkin zorluk ve kolaylık derecesine göre algılama biçimi davranışı gerçekleştirme ihtimalini belirlemektedir (Sakallı, 2006, s. 118). Bu bağlamda birey bir davranışı gerçekleştirmeye niyet ettiğinde o eylemi kolay olarak algılıyorsa o davranışı gerçekleştirme olasılığı artmaktadır.

Planlanmış Davranış Kuramında, kişinin davranışsal tutumu, normlar ve davranışsal kontrol gibi üç farklı etki bulunmaktadır. Bireylerin davranışlarının nasıl niyete oradan da davranışa dönüşme biçimine bu kuramla açıklık getirilmektedir. Ancak davranışların nedenlerinin önceden bilinmemesi ile birlikte bireylerin her zaman mantıklı davranışlar göstermedikleri özellikle siyaset, ideoloji gibi temel görüş farklılıkları getirecek konularda tutarsız davranışlar sergilemeleri bu kurama eleştiriler getirmektedir (Gelibolu, 2011, s. 25-26). Bu teoride bireyler davranışlarını meydana getiren niyetleri açıklama ve anlamlandırmaya yönelik bir çaba sarf etmektedirler. Bu sebeptendir ki bu kuram da niyetler davranışsal tutumlara, toplumsal sosyal kural olan normlara ve davranışların kontrol mekanizmasına bağlı olarak oluşmaktadır.

Sağlık iletişimi çalışmalarında planlanmış davranış kuramındaki algılanan davranışsal kontrolden dolayı davranış üzerindeki kontrol algısı yüksek olan birey düşük olan bireye göre niyetini daha çok sabit tutmaya çaba gösterirken aynı zamanda davranışına engel oluşturacak durumları görerek kendisini güçlendirmektedir (Baltaş, 2008, s. 41). Öyle ki sağlık iletişimi bağlamında dumansız hava sahası gibi zararlı tütün alışkanlıkları kampanyalarında bu kuram yöntem olarak davranışlara açıklık getirilmede kullanılmaktadır.

2.1.3.6. McGuire İkna Modeli

İletişimin, davranışları ve tutumları değiştirmek amacıyla kullanılabileceğini savunan McGuire İkna Modeli, bireylerin mesaja yönelik çabalarını da göz ardı etmeyen bir sağlık iletişimi modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu model bağlamında bireylerin mesajları bulmaları, bulunan mesajı zihni süreçlerinde işleme tabi tutmaları ve mesajın verdiği fırsata ilişkin bir ilgisinin oluşması ile birlikte davranış değişikliğinin meydana gelmesi hedeflenilmektedir (Çınarlı, 2008, s.128). Öyle ki bireylerin kaynaktan gelen mesaja ulaşması için bir çaba göstermesi gerekmektedir. Nitekim bireyler zihinde işlenen mesaj sonrası niyetlerini de ortaya koyarak davranış değişikliği oluşturmaktadır.

Şahin'e göre (2016, s.56), McGuire'in İkna Modeli, anlama, kabul etme, maruz kalma, dikkat etme, hatırlama ve harekete geçme basamaklarından oluşmaktadır. Buradan hareketle bireylerin mesajı anlayıp onaylaması ve ona maruz kalarak harekete geçmesi esas alınmaktadır. Güvenilir kaynaktan gelen mesaj ve ikna gücünün yüksek olduğu McGuire İkna Modelinde, sağlık iletişimi bağlamında yapılan kampanyalarda kullanıldığında tutum ve davranışlarda değişikliğe gitmeye imkan tanımaktadır. McGuire ikna sürecini şöyle tanımlamaktadır; alıcının mesajı keşfetmesi, ilgilenmesi, mesajı anlayarak üzerine düşünmesi ve bunun sonucunda da davranışını belirlemesi, devamlı eyleme dökerek zihinde öğrenme sürecini oluşturması ile beraber gerekli hallerde davranışı tekrar ederek pekiştirmesidir (1964, s. 191.224). McGuire İkna Modeli kullanılarak bireylerin ikna çabası yüksek mesajlara maruz bırakarak mesajlar üzerinden bir fırsat beklentisinin oluşturulması davranışı şekillendirmektedir. Örneğin obeziteye ilişkin bir sağlık kampanyasında bireyi ikna gücü yüksek mesajlara maruz

bırakarak kilo vermenin kendisi ve sağığı için gerekli olduğı zihni süreçlerinde değerlendirdiğinde diyet yapma davranışının kendisi için bir fırsata dönüşeceği mesajları verildiğinde davranışı gösterebilme imkânı doğmaktadır. Nitekim Seki'ye göre (2017, s.29), mesajın desteklenmesini artıracak malzemelerin sağlanması sonraki ikna durumun oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.3.7. Sağlık İnanç Modeli

Sağlık İnanç Modeli, kişilerin sağlığa ilişkin davranışları oluşturmalarındaki güdülenme ve motivasyonlarını nelerin etkilediğini, bir davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmemek de hangi faktörlerin rol alğını belirlemeyi hedefleyen bir model olarak görölmektedir (Bulduk, 2015, s.29). 1950'li yıllarda Kegeles, Hochbaum, Rosenstock ve Leventhal tarafından geliştirilmiş bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüberkülozun yaygın bir hastalık olduğı dönemde tarama programlarına kimi bireylerin katıldığı kimilerinde katılmadığının gözlemlenmesi ile ortaya çıktığı bilinmektedir. Sağlıkla ilgili davranışta hastalığa yönelik algı ve inançların var olduğunu savunan bir model olarak yapılanmaktadır (Hoşgör, 2014, s.58-59).

Okay'a göre (2016, s.84), sağlık inanç modeli, bireylerin hastalıklardan korunmak amacıyla hastalıklara ilişkin yapılan çalışma programlarına neden katılmadıklarına dair tanımlama yapılması amacıyla geliştirildiğı ifade edilmektedir. Thomas'a göre bireylerin hastalıklara yönelik koruma ya da önleme programlarına dahil olmamasına ilişkin modelin beş farklı boyutu bulunmaktadır. Bunlar, bireyin öznel olarak sağlıkla ilgili risk taşıyan durumları algılaması, algılanan yatkınlık, bireyin hastalık durumunda karşılaşılabileceğı sonuçları bilmesi, algılanan ciddiyet, hastalığa karşı olumlu davranış sergileyen bireyin bunun önemini fark ederek olumsuz davranışa karşı yatkınlığın azaltması, algılanan yarar, bireyin davranışa yönelik olumsuz yönlerle ilişkin inançları algılanan engeller ve bireyi davranışa yapmaya yönelik motive gücü yüksek uyarıcıların olması harekete başlama işaretleri olarak sıralanmaktadır (2006, s. 66).

Bu bilgiler ışığında kişinin ailesinden birinin kanser gibi bir hastalık geçirmiş olmasına istinaden aynı riskin kendisinin de taşıyacağı düşüncesi algılanan yatkınlık, aşırı sigara tüketiminde bulunan bireyin sigaranın kansere neden olduğunu bilmesi

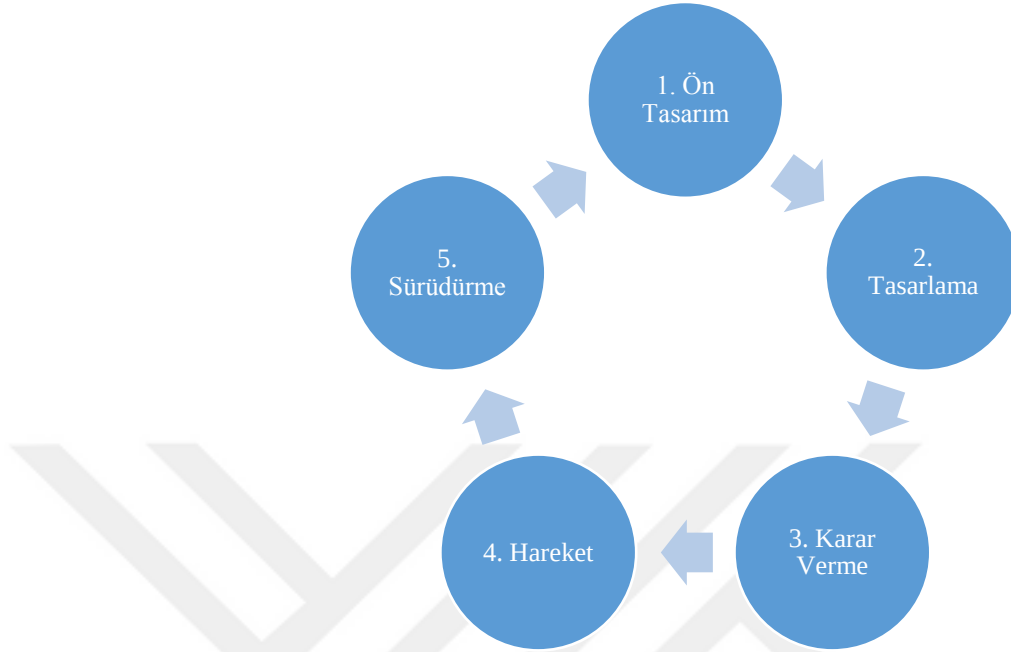
algılanan ciddiyet, aynı şekilde kanser riskini bilme sonrası azaltma ya da bırakma yönünde eğilim göstermesi algılanan yarar, bireyin sigarayı bıraktınca stresi yönetemeyeceğini düşünmesine yönelik davranışlarda bulunması algılanan engeller, medya aracılığıyla verilen sağlık kampanyalarında sigaranın zararlarının farkına varması ve bırakma yönünde eğilim göstermesi harekete başlama işaretlerine örnek gösterilebilmektedir.

Sabırcan'a göre (2012, s.101), kişi sağlığını tehdit edici bir unsurla karşılaştığında davranış değişikliği fayda sağlıyorsa yani önleme, korumaya ilişkin bir davranış biçimi geliştiriyorsa ayrıca motivasyon faktörü etkin basıyorsa bu modelin davranışa yönelik eylemleri harekete geçirmede kullanılabilir yöntem olduğunu ileri sürmektedir. Müdahale etme, önleme ve sağlık taraması çalışmalarında bu modele başvurulmaktadır.

2.1.3.8. Transteoretik Model (Değişim Aşamaları Modeli)

1979 yılında Prochaska ve arkadaşları tarafından sigara bağımlılığı tedavisi ve tedavi sürecindeki kendine güven ilişkisi arasındaki korelasyonla birlikte değişim süresini incelemek için yaptıkları çalışmalar sonucunda Transteoretik Modelin (Değişim Aşamaları Modeli) ortaya çıktığı bilinmektedir (Bulduklu, 2010, s.78). Transteoretik modelde davranış değişimleri beş farklı aşamadan oluşmaktadır.

Şekil 3: Transteoretik Model (Değişim Aşamaları Modeli)

Kaynak: Okay, A. (2016). Sağlık İletişimi. İstanbul: Derin Yayınları.

Şekil 3’de görüldüğü üzere davranış değişikliği ön tasarım, tasarlama, karar verme, hareket ve sürdürme aşamalarından oluşmaktadır. Thomas’a göre bu modelde değişim, basamaklardan oluşan süreçler halinde uygulanmaktadır (2006, s. 66). Nitekim bu modelin basamaklar halinde incelenmesi davranış değişikliğinin hangi aşamada olduğunu göstermesi bakımından önemli olmaktadır. Türk Eczacılar Birliği’nin (TEB) Transteoretik Model tanımında davranış değişikliğinde değişim sürecinin bir sirkülasyon halinde devam ettiğini ve her basamakta davranışta değişiklik meydana gelmesi için kişilerin yetenek ve yöntem geliştirme düzeylerinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir (2007, s. 95).

Transteoretik Model aşamaları şu şekilde açıklanabilmektedir. Tasarlama öncesi; bu noktada birey var olan soruna ilişkin yeterli bilgiye sahip değil ya da habersizdir. Ayrıca bireyin etrafındakiler sorunun yarattığı sıkıntının farkındadırlar ve bireyin sorunu fark etmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Alkol bağımlısı olan bir kişinin bağımlı olduğunun farkında olamaması veya bunun kendisine zarar verdiğini bilmemesi örnek gösterilmektedir.

Tasarlama, bireyler bu basamakta sorunun bilinçli olarak farkında olmaktadır. Ancak soruna yönelik çözüm aşamalarında kesin bir karara

varmamaktadırlar. Bu hususta çözüm aşamasındaki davranış değişikliğinin kendilerine getirecekleri kazançlar konusunda karasız bir tutum sergilemektedirler. Nitekim öfke problemi olan bireylerin bu sorunun farkına varması ama tedavi olmazsa uzun süreli kendisine zarar vereceğini bilmemesidir.

Karar verme, birey artık soruna ilişkin davranış değişikliğini kabul etmektedir ve bunun çözümü için gerekli arayışları yapma niyetine bürünmektedir (Çınarlı, 2008, s.135). Örneğin bireyin öfke problemi için psikoloğa gitmeye ya da terapi, ilaç tedavisi gibi yöntemleri denemeye karar vermesidir.

Hareket; kişilerin problemin ortadan kaldırılması için davranış değişikliğini amaç edindiği aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada kişi deneyimlerini, davranışlarını ve çevresini değiştirmektedir. Hatta buna yönelik ortaya çıkan engelleri de yok etme eğilimdedir. Örneğin alkol bağımlısı bir kişinin uzman desteği ile tedavi sürecine yönelik harekete geçmesidir.

Sürdürme; Transteoretik Modelin son aşaması olan bu basamakta bireyler önceki davranışlara dönmek ve yeni davranışlarını kalıcı hale getirebilmek için elde ettikleri davranış değişikliği becerisini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Çınarlı, 2008, s.135). Birey, bu aşamada temel hedef olarak davranış değişikliğini alışkanlık biçimine dönüştürmektedir. Örneğin alkol ya da sigara bağımlılığı tedavisinde birey, tedavi sürecini alışkanlık haline getirmeli ve eski bağımlılığını hatırlatacak etmenlere de karşı gelmelidir.

Sonuç olarak bu model, bireyin niyeti, tutumu ve davranışın meydana gelecek değişimlerin zamanla nasıl evrileceğinin bilinmesine destek olurken bir yandan da bireylerin soruna karşı davranışlarını değiştirmek için hangi tecrübelerini kullanacağını anlaşılmada yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda birey davranışta oluşacak değişimin bir süreç olduğunu kabul etmesi gerekmektedir.

2.2. İnternet Gazeteciliğinde Sağlık Haberciliği

Kitle iletişim araçları içerisinde bugün geline nokta küresel iletişim ağı olan internet, boyutu ve etki alanı olarak yadsınamayacak bir noktaya ulaşmış bulunmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin bir hayli yoğunlaştığı ve internetin geleneksel medya araçlarından farklı bir yapıya bürünmesi sağladığı imkânlar bakımından da farklılıklar göstermesine sebep olmaktadır. Özellikle internet doğurduğu

etkileşimli yapı itibariyle bilgiyi edinme ve erişebilme konusunda kolaylıklar sağlanmaktadır. Atabek'e göre (2003, s.68), internetin kendine has yapısından dolayı geleneksel kitle iletişim araçlarının verdiği enformasyon akışının sağlandığı imkânlardan ziyade boyut değiştirdiği ve farklı biçimlerde iletişim imkânlarının olduğu bir mecra olarak görülmektedir. Dolayısıyla internetin sağladığı enformasyona ulaşma ve yayma konusundaki kolaylıklar habercilik sektörü içinde yeni bir sunuş ortamı yaratmaktadır. Toplumsal kültürel mirasın nesilden nesile aktarılması, tarihi bir nitelik taşıyan ayrıca bir kamuoyu oluşturan geleneksel gazeteciliğin yanında internetin hızla yayılması sonucu yeni bir tür olan internet gazeteciliği meydana çıkmış bulunmaktadır (Gezgin, 2002, s.38). Böylelikle gazeteler hızla gelişen teknolojik yapı ile birlikte geleneksel gazeteciliğin internetin sağladığı imkanlar ile çok daha fazla okuyucuya ulaşmaktadır.

Gazetecilik pratiklerinin interneti kullanarak toplumu haberdar etme ve bilgilendirme işlevini üstlendiği alan sanal gazete olarak da adlandırılmaktadır. Yeni bir iletişim mecrası olarak gündelik yaşamımıza dahil olan internet gazeteciliğinde bireyler habere ilişkin ellerinde bulunan belgeleri ve bilgileri hızla çevrimiçi olarak milyonlarca insanın ulaşabildiği bir sanal ortama aktarabilmektedir (Yerlikaya, 2004, s.21). Dolayısıyla bilgiye hızlı bir şekilde aynı anda birçok kişi sahip olabilmektedir.

İnternet gazeteciliğinin geleneksel gazetecilik pratiklerinden bağımsız olarak birçok avantajının olduğu bilinmektedir. Dilmen'e (2005, s.96) göre, internet gazeteciliğinin hızı, geri bildirimin anında olması, habercilikte detaya inilmesi ve hem okuyucu hem de yayıncı perspektifinden özgür bir ortam oluşturması bakımından öne çıkan dört özellik internet gazeteciliği ile geleneksel gazetecilik arasındaki farkı ortaya koymaktadır. İnternet gazetelerinin ücretsiz olması okura habere kolay ulaşma imkanı sağlamaktadır. Nitekim okur, internet gazeteciliğinde habere dahil olup haber içinde söz söyleme hakkı elde etmektedir (Bal-Bekiroğlu, 2006, s.72–73). Bu durum da okuyucu ile etkileşimli bir yayıncılığı doğurmaktadır. Klasik gazetecilik pratiklerinde okur pasif konumda iken internet gazeteciliğinde habere ilişkin görüşlerini anında söyleyebilmektedir (Korkmaz, 2009, s.10). Böylelikle okuyucu görüşlerinin esas alındığı etkileşimli gazetecilik anlayışında okurun habere ilişkin düşüncelerinin dikkate alındığını bilmesi gazeteye karşı sahipliğinin artmasına olanak tanımaktadır. Aktaş'a

(2007, s. 116) göre, okur ile haberi yazan arasında aracısız iletişimin olmasıyla internet gazetelerinde medya içeriğini bireyselleştirme ve değiştirme yetkisi tanınmaktadır. Nitekim bu avantajlar nedeniyle okuyucu ve gazeteci arasındaki denge okuyucu lehine değiştiği görülmektedir. Okuyucunun düşünce ve görüşlerini aracısız iletme imkânına sahip olması haberin oluşturulma sürecine de doğrudan etki etmesini sağlamaktadır.

Geleneksel gazetecilik ile internet gazeteciliği arasındaki en önemli farkı ortaya koyan bir diğer etmen ise olayların var oluş zamanı ile eş zamanlı bir şekilde yayını yapılmasıdır (Korkmaz, 2009, s.7). İnternet gazeteciliğindeki bu yenilik son dakika bölümü olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde gazetenin edindiği son bilgi anında okuyucu ile buluşmaktadır (Yüzer, 2006, 93). Böylelikle günlük yaşam pratiklerinde okuyucu bu anındalık ile pek çok bilgiye hızla ulaşmaktadır. Nitekim gazetede verilen bir haberin farklı detayları ortaya çıktıkça da okuyucu bu son dakika güncellemeleri ile bilgiyi sürekli taze tutmaktadır.

İnternet gazeteciliğinin okuyucuya cazip gelmesinin bir yönünü de arşivleme yöntemi oluşturmaktadır. Korkmaz'a göre (2009, s.7), arşivleme yöntemi internet gazeteciliğine saydamlık ve kalite getirmektedir. Böylelikle haberde verilen bir konuda haberin arka planına ilişkin geçmişe ait linklerin verilmesi okuyucunun habere ilişkin her detayı hatırlaması bakımından önemli olmaktadır. Ayrıca mekan, zaman, maliyet, baskı, dağıtım ve matbaa gibi sorunları ortadan kaldırdığı için özgür bir ortamı doğurmaktadır. Nitekim gazeteci haberi anında internete aktarabilir gerekli gördüğünde de üzerinde güncellemeler yapabilmektedir.

İnternet gazeteciliğinin birçok avantajlarının yanı sıra farklı haber türlerinin de oluşturulabilmesi okuyucunun ilgi alanına yönelik haberleri incelemesine de imkân vermektedir. Özellikle kamuoyunu ilgilendiren en önemli konuların başında gelen sağlık ile ilgili yapılan haberler okuyucuların büyük oranda dikkatini çekmektedir. İnsanların yaşam standartlarını ilgilendiren sağlığa dair yapılan tüm haber çalışmaları sağlık haberciliğini oluşturmaktadır (Öğüt Yıldırım, 2017,s.7).

Pelin Öğüt Yıldırım'ın makalesinde yer verdiği ve Ersoy ve Kocabıyık(2010) ile yaptığı röportajlardan derlediği sağlık haberciliği tanımı şu şekildedir. Kocabıyık'a göre, sağlık haberciliği, medikal gazete ve dergilerde sağlık çalışanlarına yönelik yayınlar yapan aynı zamanda bilimsel dergi özelliğini taşıyan, güncel olaylar ve sağlık

mecrasındaki yenilikleri de içeren haberlerin yapıldığı alanı temsil etmektedir. Türkiye Klinikleri Yayınevi Grubu bünyesinde yayınlanan Medi-Magazin haftalık tıp gazetesi genel yayın yönetmeni İbrahim Ersoy ise, günlük haberde kullanılan üslup ve dilden farklı olarak sağlık profesyonellerinin habercilik pratiğinde her sorunun ele alındığı haberler olarak tanımlamaktadır (2017, s.7). Dolayısıyla sağlık haberciliği insanları ilgilendiren sağlık konularının yanı sıra sağlık profesyonellerinin de içinde bulunduğu durumları ele alan, onların çalışmalarına yer veren halkı aydınlatıcı, halk sağlığını esas alan ve farkındalık oluşturmayı amaçlayan haber türünü kapsamaktadır.

Günümüzde toplumun sağlığa ait neredeyse tüm bilgileri medya aracılığı ile öğrenmesi kitle iletişim araçlarının önemini de arttırmaktadır. Hastalar ya da hasta yakınları sağlık ile bilgiler için özellikle basından faydalanmaktadır. Özellikle kişinin kendi yaşadığı ya da çevresine ilişkin yaşanan bir hastalıkla ilgili magazin haberler bile okuyucu için etkili olmaktadır (Sütlaş, 2004, s.4). İnsanlar sağlık haberlerini yakından ilgiyle takip ederken bu haberlere erişimin kolaylığı büyük önem arz etmektedir.

Sağlık haberleri beslenme, cilt hastalıkları, tıpta yeni tedavi ve yöntemleri, anne- çocuk sağlığı, üreme, bitkisel tedavi yöntemleri, alanda uzmanlaşmış hekimler, sağlık çalışanlarının hakları, sağlık çalışanlarının yaşadığı sorunlar gibi birçok alanı kapsadığı için çok geniş bir çalışma yelpazesine sahiptir. Sağlık haberlerinin halkı bilgilendirdiği gibi kimi kampanya çalışmaları oluşturarak kamuoyu da yaratmaktadır (Çağlar, 2010, s. 112). Dolayısıyla sağlık sektöründe internet gazeteciliğinin kullanımı, kamu gündemini etkilemesi sağlık davranışları üzerinde değişiklik sağlaması ya da bir konuya karşı duyarlılık oluşturması bakımından önemli görülmektedir. Medya aracılığıyla sağlık sektörüne ilişkin verilen bu enformasyonlar bireylerin tedavi yöntemleri, hastalığa ilişkin karar mekanizmalarının oluşmasına da rehberlik etmektedir.

Sağlık haberciliğinde hekimin mesleği gereği verdiği bilgilerde anlaşılır ve halkı bilgilendirici ifadeler kullanması, rol model olması sebebiyle önemli bir konuma gelmesini sağlamaktadır (Sütlaş, 2004, s.17). Özellikle internet gazeteciliğinde aktif konumda olan okur hemen habere ilişkin yorum yapabilmektedir. Dolayısıyla sağlık sektörüne yönelik haberlerin internet gazeteciliğinde kullanılması kamuoyu oluşturması

bakımından önemlidir. Örneğin hekimin ya da sağlık çalışanının şiddete maruz kalması olayı internet gazeteciliği sayesinde hemen okuyucuya aktarılabilmekte hatta fotoğraf ve video gibi görseller de eklenerek okuyucu hızlı bir biçimde olaya ilişkin bilgilendirilmektedir.

2.3 Sağlık Haberlerinde Sağlık Çalışanlarına Şiddet ve Sunumu

Medyanın bilgilendirme, eğlendirme, kamuoyu oluşturma işlevleri olduğu kadar eğitime işlevi de bulunmaktadır. Medyada izleyici- okuyucuya aktarılan bilgi ve haberler okur, izler kitlenin bilişsel ve zihinsel yönüne hitap ederek eğitime pozitif katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla özellikle bugün insanlar tarafından takip edilen ve medya içerisinde büyük bir öneme sahip olan internet haberciliği, insanları doğru bir şekilde yönlendirmesi bakımından oldukça önemlidir.

İnternet haberciliği içinde toplumun en çok ilgi ile takip ettiği haberler arasında sağlık haberleri yer almaktadır. Çünkü sağlık insan hayatının vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Bilgiye çok kolay erişebilme imkanı sağlayan internet hastaların doktora gitmeden önce veya sonrasında bile başvurdukları alan olarak görülmektedir. Bu nedenle yapılan sağlık haberlerinin toplumu yönlendirmedeki işlevi yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla bireyler sağlık ile ilgili bilgi arayışlarında medyayı yoğun bir şekilde kullanmaktadır.

Medya toplumsal yaşıntıda en çok şiddet haberlerini görünür kılmaktadır. Akademik çalışmalar incelendiğinde şiddetin medyada problemli bir şekilde aktarıldığı görülmekte hatta en çok konuşulan ve tartışılan konuların başında gelmektedir. Özellikle sağlık alanında yapılan haberlerde sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olgusunun sürekli tekrar edilmesi ve verilmesi medya kuruluşlarının hem kar elde etme beklentisi hem de toplumsal sorumluluk bilinciyle çalışan sağlık kurumlarında şiddet olgusunun giderek artan seyir izlemesi yapılan ya da yapılması düşünülen çalışmaların kalitesine de gölge düşürme potansiyeline sahiptir. Çünkü toplumların ilgisini çekme noktasında en etkili içeriğin şiddet olduğu söylenebilir.

Toplumdaki hemen hemen tüm bireyleri cinsiyet, yaş, ırk, din, eğitim düzeyi gibi ayrımlar yapmaksızın etkileyen şiddet kavramı giderek günlük yaşamın bir parçası olarak görülmektedir. Özellikle bireyler tarafından sağlık profesyonellerine yönelik

uygulanen şiddet gün geçtikçe medyada yansıyan haberler ve akademik çalışmalarda kendini belli etmekte ve gündelik hayat içinde sıradan bir hal almaktadır. Boyd (1995, s. 361), sağlık çalışanlarına şiddeti, sağlık birimlerinin hasta, hasta yakını, doktor, sağlık çalışanı, hastane yöneticileri gibi tüm kaynaklarla arasında gerçekleşen olumsuz sonuçlar doğuran fiziki ya da fiziksel olmayan davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Aydın'a (2008, s. 66) göre, sağlık sektöründe iş yeri şiddeti sağlık profesyonelleri için risk oluşturan fiziksel ve sözel tehdit, cinsel veya fiziksel saldırının hasta yakını, hasta ya da diğer bireylerin yaptığı her türlü davranış biçimi olarak ifade edilmektedir.

Sağlık sektöründe farklı alanlarda birçok uzman çalışmaktadır. Çeşitliliğin bu kadar çok olması farklı alanlarda şiddetin var olmasına da sebep olmaktadır. WHO, ILO ve ICN'nin (2002) "Sağlık Sektöründe İşyeri Şiddeti" ortak raporunda sağlık profesyonellerinin yarısından fazlasının işyerinde görevi başında şiddete maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Raporda sağlık çalışanlarının %10-23'ünün psikolojik, %27-67'sinin sözel, %3-17'sinin fiziksel, %0,8-2.7'sinin etnik ve %0.7-8'inin cinsel içerikli şiddete uğradıkları bildirilmektedir (Chen vd., 2008, s.288-93).

Keser ve Bilgin'in(2011, s. 27) yaptığı çalışmada, sağlık sektöründe çalışanlar diğer sektörlere göre 16 kat daha fazla saldırıya maruz kalmaktadır. Ayrıca çalışmada meslek gruplarından hemşirelerin üç kat daha fazla risk altında olduğu belirtilmektedir. İlhan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre, en fazla şiddete maruz kalan meslek grupları hemşireler ve doktorlar olarak görülmektedir. En çok görülen şiddet türü sözel şiddet olarak görülürken fiziksel şiddet içinde yaralanma, bıçaklanma, darp ile sonuçlanan olaylar yetkili mercilere bildirilmektedir (2015,s.7).

2013 yılında Sağlık- Sen tarafından 25 ilden bin 300 sağlık çalışanı ile yapılan "Sağlık Çalışanları Şiddet Araştırması"nda çalışanların %86'sı şiddet türlerinden en az bir tanesine maruz kaldığı görülmektedir. %23 oranında fiziksel şiddete maruz kalan çalışanların %41 oranında etraftaki eşyaları fırlatma, %40 oranında boğaz sıkma, tokat, tekme ve yumruk atma, sert bir şeyle vurma, itmek gibi fiziksel şiddet türüne uğradıkları bilinmektedir. Yine araştırmada çeşitli ateşli ve kesici, delici aletler ile sağlık çalışanlarına %12 oranında saldırı gerçekleştiği söylenmektedir. Katılımcıların %98 oranında sözel şiddet ve psikolojik şiddet türüne maruz kaldığı da bir diğer göze

çarpan oran olarak görülmektedir. Araştırmada %26 oran ile bağırarak, %19 oranında tehdit, %18'i aşağılamak ve %16'sı ise küfür etmek şeklinde psikolojik ve sözel şiddet uygulandığı belirtilmektedir (<http://www.sagliksen.org.tr/MediaContent/buMY-1389703092-fsmf.pdf> Erişim tarihi 26.12.2020).

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin nedenlerine ilişkin İlhan ve arkadaşlarının yaptığı anket çalışmasında, katılımcıların %48'nin doktorların hastalarına ilişkin bilgi vermediklerini, %47'sinin sağlık çalışanlarının hasta ve yakınlarına kötü davrandıklarının, %44'ünün bilgi almak isterken ya da bir şey soracakken yüksek sesle cevap verdikleri ve %38'nin ise muayene olmak için doktorlar tarafından çok bekletildikleri için sağlık çalışanlarının şiddeti hak ettiğini öne sürmektedir (2013, s.87).

Medyada sağlıkta yaşanan sorunlar ve sağlık çalışanlarına yönelik tutumların araştırıldığı pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar medyanın bireyler üzerinde ne kadar etkin olduğunu gösterir çarpıcı sonuçlar sunmaktadır. Acar ve arkadaşlarının 2013 yılında yaptığı çalışmada, 1 Ocak 2010-31 Aralık 2012 tarihlerini kapsayan satış oranının en yüksek 5 gazetede hastanelerin acil servis birimine yönelik yer alan 604 haber çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada bu haberlerin %61'nin olumsuz, %27 'sinin ise olumlu olarak verildiği belirtilmektedir (2013, s. 77).

Gaziantep-Kilis Tabip Odası'nın 2008 yılında doktorlar ile yapılan anket sonuçlarından derlenen raporu medyanın toplumu nasıl etkilediğini ileri sürmektedir. Rapora göre, hekimlerin %12,5'i medyada hem görsel hem de yazılı olarak yapılan şiddet içeriklerinin kitleleri etkilediği ve şiddetin daha yaygın bir hal aldığına inandıkları söylenmektedir (<http://www.ttb.org.tr/siddet/images/file/gaziantepsiddet.pdf> Erişim tarihi: 25.12.2020).

Bir başka araştırmada medyanın halk ile sağlık çalışanı arasındaki iletişime %41,8'lik oranla yeterince önem vermediği belirtilmektedir. Özellikle araştırmada doktorların %30,8'nin medyada haberlerde çarpıtıcı ifadelerin yer aldığı anlaşılır ve açık dil kullanıma dikkat edilmediğine inanılmaktadır. Yine aynı araştırmada sağlık çalışanları arasında doktorların %96,6'sı medyanın olumsuz etki uyandırdığını söylemektedir. Araştırmada dikkati çeken bir diğer nokta ise, sağlık çalışanlarının %75'i medyanın yeterince sağlık sektörünün sorunlarına değinmediği öne sürülmektedir (Kalem, 2010, s.103-144).

Medyanın sağlık sektöründe yaşanan şiddet sorunlarını doktorlara yüklemesi, doktorları kötü örneklerle anlatması ve paragöz olarak göstermesi doktorlara yönelik şiddeti meşru kılmaktadır (Aydın, 2008, s. 5). Özyurt ve arkadaşlarına göre (2009, s.61-70), gazetelerin sağlık alanında yaşanan sorunları objektif olarak yansıtmaması, haberin yapılış biçimi ile doktorları ve sağlık çalışanlarını hedef göstermesi, tedavi esnasında ya da ameliyat sırasında yapılan bir yanlışın doktorlar üzerinden hedef gösterilerek verilmesi doktorlara yönelik önyargı ve güven sorunu oluşturmaktadır. Sağlıkta şiddeti Önleme Komisyonu'nun 2013 yılında yayınladığı rapora göre, gazetelerin tiraj ve tıklanma oranlarını artırmak için sağlık sektörüne yönelik olumsuz örnekleri sürekli gündemde tutması şiddeti artıran etmenlerin arasında görölmektedir (s.172-173).

Kişilerarası şiddet olarak ele alınabilecek sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin aslında daha kapsamlı ele alınmasıyla bir kamu sağlığı sorunu olduğu ortaya çıkmaktadır. Medyada yer alan haber metnlerinin de bu büyük sorun içerisindeki yeri ve önemi ancak irdelenmesiyle mümkündür. Haber metnlerinin şiddet kültürüyle ilişkisi sağlık iletişimi bağlamında değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. şiddetin en çok işlendiği medya metinleri tüm kurgusallıklarına rağmen gerçeğe en yakın olması sebebiyle haber metnidir. Çünkü haber profesyonelleri haberin daha fazla ilgi çekebilmesi amacıyla gündemlerinde şiddet haberlerine daha fazla yer vermektedir. “şiddetin kendisi bizzat haberdır” ifadesi bir olayın olumsuz olmasının onun doğrudan haber değerini artırarak haberciye şiddetin kendisinin haber olduğu öğretilmektedir. Bu anlayış gazetecilerin mesleki pratiklerine doğrudan etki etmektedir (İnal, 1996, s.73).

Haber metinleri toplumsal algıyı oluşturma ve okuyucuyu yönlendirme noktalarında da çok etkiliyken şiddetin sunumu noktasında bazı problemler taşıyabilmektedir. şiddet merkezli tüm haberlerin içerisinde, sağlık çalışanlarına yapılan şiddeti konu edinen haberler, meslek grupları içerisinde sağlık çalışanlarının öneminden dolayı soruna daha büyük bir ciddiyetle yaklaşılması gereken haberleri oluşturmaktadır.

Yapılan tüm bu çalışmalar ışığında medyanın sağlık sektörüne ilişkin haberleri yansıtmadaki rolü yadsınamaz bir gerçeği oluşturmaktadır. Medyanın kitleleri etkileme işlevi göz önünde bulundurulduğunda sağlık çalışanları ve hasta arasındaki iletişimin örneklerinin sergilenmesi son derece hassas bir konuyu oluşturmaktadır. Özellikle hasta ve hekim arasındaki ilişkide ince bir çizgiyi oluşturan medyanın, sağlık sektörüne

ilişkin konuları ele aldığında tüm boyutları ile bakması gerekmektedir. Öyle ki sağlık alanında hızla gelişen teknolojiye rağmen halen hasta ve hekim arasındaki iletişimin öneminin değeri kazanmadığı yapılan çalışmalarda görülmektedir. Ayrıca yapılan akademik çalışmalarda dikkati çeken bir nokta ise, medyanın sunduğu şiddet haberlerinde olaya ilişkin detaylı bilgiler verilmesi ve sürekli tekrar edilmesi bireylerin zihinlerinde şiddeti kolay ve uygulanabilir kılma algısı yaratmaktadır.

Hizmet sektörü içinde önemli bir yeri oluşturan sağlık sektörü toplumun sağlığına hizmet eden birçok sağlık çalışanlarının büyük emekler vererek hizmet ettiği bir alan olması bakımıyla terazinin hassas noktasında yer almaktadır. Dolayısıyla her alandaki şiddet haberi büyük bir öneme sahipken bu alandaki haberler daha özenli ve dikkatli olmayı gerektirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNET GAZETELERİNDE SAĞLIK HABERLERİ AÇISINDAN ŞİDDET OLGUSUNUN TEMSİLİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusuna, önemine amacına önemine ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Yine bölümde çalışmanın yöntemi açıklanarak örneklem ve sınırlılıklar çerçevesinde çalışmaya konu olan internet gazetelerinin bulgularına değinilecektir. Çalışmanın son kısmında ise bulgular incelenerek sonuç kısmında verilerin değerlendirilmesi yapılacaktır.

3.1 Araştırmanın Önemi

Sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve uluslararası sağlık turizmine katkı sağlamak amacıyla hekim sayısının artırılması, hastanelerin fiziksel koşullarının geliştirilmesi ve tedavi yöntemlerinde teknolojik imkânların daha verimli kullanılmasının yanı sıra geliştirilmesi gereken en büyük alanlardan birisi de sağlık iletişiminin kaliteli bir düzeye getirilmesidir. Dolayısıyla Türkiye'nin sağlık sektöründeki gelecek vizyonuna en uygun iletişim biçimi bugün araştırılmaya ve belirlenmeye muhtaç bir konudur.

Bu araştırma internet haberciliğinde “sağlık sektöründeki şiddet olayları” üzerinden yapılan haberlerin işleniş ve yer alış biçimlerinden yola çıkarak değerlendirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla sağlık sektörünün istenilen kaliteye ulaşmasında sağlık iletişiminin geliştirilmesi için haberlerin bilimsel bir incelemeye tabi tutulması gerekmektedir. Bu sayede haberlerin toplumu nasıl yönlendirdiği ortaya konacak ve hatalar ile eksiklikler belirlenecektir. Alanda yapılmış “sağlık- şiddet-haber” kelimeleriyle yapılmış diğer çalışmalar incelendiğinde 4 makale, 1 yüksek lisans, 1’de doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan Emel İftar Işıklı ve Tuba Arslan’ın “Sağlık Kurumlarında Şiddet: Gazete Haberleri Üzerinde Bir İnceleme”, Cemal Hüseyin Güvercin’in “Sağlık Çalışanlarına Şiddet Haberleri: Basının Kritik Rolü”, Özlem Duğan’ın “Sağlık Haberlerinde Şiddeti Analizi: Gazete Haberleri Üzerine Bir İnceleme” ve Elif Küçük Durur’un “Medyada Şiddetin Bir Başka Yüzü: Doktora Saldırı Haberleri” makale olarak, Tuba Arslan’ın “Sağlık Kurumlarında Şiddet: Gazete Haberleri Üzerine Bir Araştırma” yüksek lisans ve yine Özlem Duğan’ın “

Sağlıkta Şiddet Haberlerinin Basına Yansıması” doktora tezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalardan Elif Küçük Durur’a ait makale çalışması dışındaki tüm çalışmalar yazılı basın alanında inceleme yaparken. Küçük Durur ise, 5 internet sitesini incelemeye alarak internet alanında gazetecilik faaliyeti yapan siteleri araştırma kapsamına almıştır.

Bu araştırmayı diğerlerinden ayıran en önemli nokta 10 farklı internet sitesini araştırma kapsamına alarak geniş tutması ve internet gazeteciliği alanında yapılmış yeni bir çalışma olmasıdır. Ayrıca karşıt görüşe sahip farklı sitelerin ele alınmış olması çalışmayı diğerlerinden ayırırken hangi noktalarda sağlıkta şiddet haberleri ile ilgili problemler oluştuğunun tespit edilmesi açısından önemlidir. Alana sunulan bir diğer önemli katkı da 14 farklı soru kategorisi oluşturarak sağlık çalışanlarına yönelik şiddet türlerine ve yer alış biçimlerini gözler önüne sergilenmesidir.

3.2. Araştırmanın Konusu

İletişim araştırmaları alanında akademisyenler, uzmanlar ve araştırmacılar tarafından en çok incelenen konulardan birisi “şiddet” kavramıdır. Şiddetin medyadaki temsili ve toplumsal etkisine yönelik birçok araştırma iletişim bilimciler tarafından yapılmaktadır. Şiddet içerikli konuların en çok işlendiği medya metinlerini internet sitelerinde yer alan “sağlık sektöründe şiddet” haberleri oluşturmaktadır.

Hastaların, sağlık kurumları içerisindeki tüm departmanlar ve çalışanlar ile arasındaki etkileşimden doğan iletişim ihtiyacı bazen sorunlu noktalara ulaşmaktadır. Bu sorunlardan doğan haberler internet aracılığıyla milyonlarca okuyucuya ulaşmakta ve onları olumlu-olumsuz yönlendirmektedir. Bu araştırma, sağlık iletişimini geliştirmek maksadıyla internet sitelerinde sağlık çalışanları ve şiddet temalı konulu haberlerin okuyucuya nasıl lanse edildiğini konu edinmektedir.

3.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı sağlık iletişiminin önemi ve sağlık sektöründe şiddet olgusunun, örneklem kapsamındaki 10 internet gazetesinde nasıl temsil edildiğinin fotoğrafını çekmektir. Bu nedenle çalışmada yer verilen gazete haberlerinde bir taraf olma ya da karşı çıkma durumu söz konusu olmamakla birlikte esas olan sağlık

haberciliğinde şiddetin temsil ediliş biçimine odaklanılmaktadır. Bu çalışma aşağıdaki sorulara cevap bulmayı amaçlamaktadır.

- Sağlık çalışanı haberde nasıl sunulmaktadır?
- Hasta haberde nasıl sunulmaktadır?
- Sağlık çalışanlarına şiddet haberlerinde hangi tür şiddet haberlerde yer almaktadır?
- Haber başlıklarında olay dramatize edilmiş midir?
- Şiddet haberi olayı gazetelere göre farklılık veya benzerlikler göstermekte midir?
- Haberde şiddeti uygulayan nasıl sunulmaktadır?
- Haber hangi kaynak ya da kaynaklar tarafından hazırlanmıştır?
- Haberde kullanılan görsel nasıl sunulmaktadır?
- Haberin tutumu sağlıkta şiddeti eleştiriyor mu?

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmada tarama modeline dayalı içerik analizi çözümleme yöntemi kullanılmaktadır. Karasar'a göre (2010, s.77), tarama modelinde konu, nesne ya da olay içinde bulunduğu koşullar doğrultusunda tarafsız bir şekilde ele alınılmaktadır. Araştırması yapılan olay bir taraf olma veya olayları değiştirme çabası gösterilmemektedir. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemi birlikte incelenmektedir. Nicel analiz araştırma yöntemi ile araştırmada yer alan kategorilerin üzerinden tablolar ile görselleştirme yapılırken, nitel analiz araştırma yönteminin de ise içerik analizi kullanılmaktadır. İçerik çözümlemesi hem nicel hem de nitel bir araştırma yöntemini oluşturmaktadır (Wright, 1986, s.125).

İçerik çözümlemesi yazılı veya sözel verilerin belirli bir amaca yönelik olarak sınıflandırılması, araştırmada elde edilen verilerin belirli kavram ya da değişkenler ile ölçülerek kategorilere ayrılmasını sağlayan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Arık, 1998, s.119).

Bu çalışmada araştırma kapsamında ele alınan haberler kodlama cetveli ile incelemektedir. Kodlama cetveli soruları haberlerin içeriklerine uygun olarak oluşturulmuştur. Kodlama cetvelinde sınıflandırmanın metine nasıl uygulanacağı ve

hangi kategori çerçevesinde nasıl bir şekilde kodlanacağına ilişkin standart bir ölçü kullanılması bakımından ayrıntılı ve açık bilgi sunmaktadır (Gökçe, 2001, s.107). Haberin içerik yapısı ve görseli kategorileri oluştururken bu kategorilere ait sorular ise, alt kategorileri oluşturmaktadır. Haberin kaynağı, kimler tarafından hazırlandığı, içeriğinde bahsedilen şiddet türleri, şiddeti uygulayan bilgisi, şiddet esnasında kullanılan araç bilgisi gibi sorular haberin içeriği kategorisinin alt kategorileridir. Haberde kullanılan görselin türü ve görselin içeriği ise, ikinci kategori olan haberin görseli kategorisinin alt kategorileridir.

Kodlama cetvelinde kontrol değişkenleri, biçimsel değişkenler ve içerikle ilgili değişkenler olarak üç farklı değişken sınıflandırma sisteminin temelini oluşturmaktadır (Gökçe, 2001, s.167-172). Bu çalışmada biçimsel değişkenler, haberlerde kullanılan görsel materyaller ve fotoğraf kullanımı, içerik ile ilgili değişkenler ise, haberlerde yer alan şiddetin türü, haberin tutumu ve haberde şiddet konusunda öne çıkarılan kelime gibi özelliklerden oluşmaktadır (Gökçe, 2001, s.167-172). Bu çalışmada incelenen gazeteler, gazetelerde yer alan şiddeti ifade etmede kullanılan kavramlar ve bu kavramların incelenen gazetelere göre kullanılma sıklığı kontrol değişkenlerini oluştururken, biçimsel değişkenler olarak bu araştırmada internet gazeteleri ele alındığı için örneklemin sınırlılıkları ve evreni bakımından kodlama cetvelinde sayfa sayısı ve sayfa konumuna yönelik sorulara yer verilmemektedir. İçerik değişkenleri olarak ise alan şiddetin türü, haberin tutumu, mağdurun ve şiddeti uygulayanın ifade ediliş biçimi, görsel materyaller ve fotoğraf kullanımı, haberin kaynağı ve kim tarafından hazırlandığı gibi sorulara yer verilmektedir.

Haberlerin içerik analizini yapabilmek için açıklanan kavramlardan oluşturulan kodlama cetveli 2015 yılında Özlem Duğan tarafından hazırlanan “*Sağlıkta Şiddet Haberlerinin Basına Yansıması*” adlı tezden örnek alınmıştır (Duğan, 2015, s. 209).

İçerik çözümlemesinin yapıldığı araştırmada geçerlilik ve güvenirlik sorunları önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Atabek ve diğerlerine göre geçerlilik ölçmek istenen verinin ölçülmesi, güvenirlik ise, ölçümün tekrarlanarak aynı sonuca doğru bir şekilde ulaşılmasını ifade etmektedir (2007, s. 14). Aynı konuda ve aynı koşullarda yapılan iki ölçüm arasında bir farkın bulunmaması güvenirliği, ölçüm yapan aracın

araştırma konusundan ilişkin ölçüm yapmaya uygun olması ise geçerliliği oluşturmaktadır (Aziz,2018, s.59).

Bu çalışmada, güvenilirliği sağlamak amacıyla farklı zaman ve mekanlarda tarafımdan iki kez kodlama yapılmış olup bununla birlikte tarafım dışında bir kişi tarafından da birer kez kodlama yapılmıştır. Elde edilen verilerin birbirleriyle büyük oranda (%95) benzerlik sağladığı görülmüştür.

3.5. Araştırmanın Örnekleme ve Sınırlılıklar

Yazılı basın geçmişe nazaran önemini gazeteler üzerinden değil bugün internet üzerinden sürdürmektedir. İnternet artık milyonlarca kullanıcının haber, bilgi ve belgeye kolayca ulaşabilmesine imkân tanımakta ve toplumun iletişim imkânlarını radyo, televizyon ve basılı gazetelere oranla çok çok ötelere taşımaktadır.

Araştırma kapsamında haber siteleri ve çevrimiçi versiyonları olan gazeteler örneklem olarak alınmıştır. Alexa.com’da en fazla tıklanma oranına sahip ilk 10 site alınmıştır. Ensonhaber.com, Habertürk.com, Haberler.com, Hürriyet.com, Milliyet.com, Yenişafak.com, Yeniakit.com, Sözcü.com, Akşam.com, Sabah.com internet siteleri araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu siteler içerisinde 1 Ocak- 31 Aralık 2019 tarihleri arasında “sağlık sektörü ve şiddet” konulu 105 haber ile araştırmanın sınırlılıklarını belirlenmiştir. NOT: <https://www.alex.com/topsites/countries/TR>

3.6.Bulgular

	Sayı	Yüzde
<i>aksam.com</i>	3	% 2,86
<i>ensonhaber.com</i>	8	%7,62
<i>haberler.com</i>	19	%18,10
<i>haberturk.com</i>	18	%17,14
<i>hurriyet.com</i>	14	%13,33
<i>milliyet.com.tr</i>	12	%11,43
<i>sabah.com</i>	3	%2,86
<i>sozcu.com</i>	10	%9,52
<i>yeniakit.com</i>	13	%12,38
<i>yenisafak.com</i>	5	%4,76
TOPLAM	105	%100,00

Tablo 1: İnternet sitelerindeki “sağlıkta şiddet” haber sayıları

Tablo 1’e bakıldığında 1 Ocak- 31 Aralık 2019 tarihleri arasında incelenen 10 internet sitesinde sağlık ve şiddet anahtar kelimeleriyle yapılan aramalarda 105 haberin çıktığı görülmektedir. Haberler.com isimli internet sitesi 19 (%18,10) haberle bu tarihler arasında takipçisine en fazla haber paylaşan siteyi oluşturmaktadır. İkinci sırada ise haberturk.com isimli internet sitesinin 18 (%17,14) haberle yer almaktadır. Yıllarca yazılı basında da en çok okunan gazetelerin internet sitelerine bakıldığında hurriyet.com 14 (%13,33) , milliyet.com 12 (%11,43) , sabah.com 3 (%2,86) , sozcu.com ise 13 (%9,52) haber ile takipçilerinin karşısına çıkmaktadır. En çok tıklanan internet sitelerinden birisi olan ensonhaber.com’un 8 (%7,62) haberle karşımıza çıktığı görülürken yazılı basında da yer alan yeniakit.com 13 (%12,38) , yenisafak.com 5 (%4,76) , aksam.com 3 (% 2,86) sağlıkta şiddet haberlerini okuyucu-takipçilerine sunmaktadır.

Haberi hazırlayan haber ajansı hangisidir?					
	DHA	İHA	AA	Diğer	Belirtilmiş
<i>aksam.com</i>	1	1	1		
<i>ensonhaber.com</i>	2	5			1
<i>haberler.com</i>	4	11	3		1
<i>haberturk.com</i>	5	10			3
<i>hurriyet.com</i>	12	2			
<i>milliyet.com.tr</i>	3	3	2	1	3
<i>sabah.com</i>		2			1
<i>sozcu.com</i>		5	3	1	1
<i>yeniakit.com</i>			1	1	11
<i>yenisafak.com</i>		3		1	1
TOPLAM	27	42	10	4	20
YÜZDE	%26,21	%40,78	%9,71	%3,88	%19,42

Tablo 2: Haberi hazırlayan haber ajansları

Haberi hazırlayan haber ajanslarının yer aldığı Tablo 2’ye bakıldığında en fazla haberin 42 (%40,78) sayısı İhlas Haber Ajansı (İHA) tarafından hazırlandığı görülmektedir. İHA’dan fazla haber yayınlayan internet sitesi ise 11 haberle *haberler.com* ve 10 haberle *haberturk.com* olduğu görülmektedir. Bu iki internet sitesinden sonra *ensonhaber.com* ve *sozcu.com* 5’er haber, *milliyet.com* ve *yenisafak.com* 2’şer haber, *hurriyet.com* ve *sabah.com* 2’şer haber ve son olarak da *aksam.com*’un 2 haber paylaştığı görülmektedir. İHA’dan hemen sonra ise Demirören Haber Ajansı (DHA) 27 (%26,21) haberle karşımıza çıkmaktadır. DHA’dan en çok haber yayınlayan internet sitesi ise 12 haberle *hurriyet.com* olurken yine aynı gruba bağlı *milliyet.com*’un 3 haber paylaştığı ve görülmektedir. DHA’dan haber paylaşan sitelere baktığımızda *haberturk.com*’un 5 , *haberler.com*’un 4 ve *aksam.com*’un ise 1 haberi internet sitelerinde paylaşmaktadır.

Bazı internet sitelerinde haberlerin belli haber ajanslarından almak yerine kendi şirketleri bünyesindeki muhabirlere veya bağımsız haber yapan muhabirlere isimleriyle yer verdikleri görülmektedir. 10 internet sitesinde yalnızca 4 (%3,88) haberin bu şekilde

paylaşıldığı görülmektedir. Haberin doğruluğunu dolayısıyla internet sitesinin prestijini en çok etkileyen haberin kimler tarafından yapıldığının bilgisinin belirtilmediği haber sayısı ise 20 (%19,42)'dir. Haberi nereden aldığı bilgisini en fazla paylaşmayan internet sitesi ise 20 haberin 11'ini bu şekilde yayınlayarak yeniakit.com isimli internet sitesi olmuştur. Haberturk.com ve milliyet.com da 3'er haberi bu şekilde yayınlayarak 2'nci sırada yer almış ve ensonhaber.com, haberler.com, sabah.com, sozcu.com ve yenisafak.com internet siteleri de 1'er haberini bu şekilde okuyucuları ile paylaşmıştır.

<i>Haber başlığında aşağıdaki ifadelerden hangisi kullanılmıştır?</i>								
	Şiddet	Ölüm	Dayak	Saldırı	Darp	Bıçaklama	Kavga	Diğer
<i>aksam.com</i>	1				1			1
<i>ensonhaber.com</i>	1				5			2
<i>haberler.com</i>	4		1	3	8			3
<i>haberturk.com</i>	4			5	5		1	3
<i>hurriyet.com</i>			1	7		1		5
<i>milliyet.com.tr</i>	2			2	1	1		6
<i>sabah.com</i>				1	1			1
<i>sozcu.com</i>	2		1	2	2			3
<i>yeniakit.com</i>			1	1	8			3
<i>yenisafak.com</i>				1	3	1		
TOPLAM	14		4	22	34	3	1	28
YÜZDE	%13,21	%0	%3,77	%20,75	%32,08	%2,83	%0,94	%26,42

Tablo 3: Haberin başlığındaki ifadelerin dağılımı

Haberin başlığına dair ifadelerin internet sitelerine göre dağılımının yer aldığı Tablo 3'te en fazla kullanılan kelime 34 (%32,08) kez kullanılarak "darp" kelimesi olmuştur. Darp kelimesi yeniakit.com ve haberler.com tarafından 8'er kez kullanılarak en çok ve aksam.com, milliyet.com.tr ve sabah.com tarafından ise 1'er kez kullanılarak en az şeklinde yer almaktadır. Aynı kelimeyi ensonhaber.com ve haberturk.com'un 5'er, yenisafak.com'un 3 ve sozcu.com'un 2 defa kullandığı görülmektedir. Darp kelimesine hiçbir haberinin başlığında yer vermeyen internet sitesinin ise hürriyet.com olduğu görülmektedir. En çok kullanılan ikinci kelimeyi ise 22 (%20,75) sayıyla "saldırı"

kelimesi oluşturmaktadır. Saldırı kelimesini ise darp kelimesini hiç kullanmayan hürriyet.com sitesi 7 kez kullanmıştır. Yine haberturk.com 5 kez, haberler.com 3 kez milliyet.com.tr ve sozcu.com 2 kez, sabah.com, yeniakit.com ve yenisafak.com 1'er kez başlıklarında "saldırı" kelimesini kullanmıştır. Aksam.com ve ensonhaber.com internet siteleri ise başlıklarında "saldırı" kelimesini hiç tercih etmemişlerdir. En çok kullanılan üçüncü kelime ise "şiddet" kelimesidir. 14 (%13,21) kez kullanılan şiddet kelimesi haberler.com ve haberturk.com tarafından 4'er kez, milliyet.com.tr ve sozcu.com tarafından 2'şer kez ve aksam.com ve ensonhaber.com tarafından ise 1'er kez başlıklarda yer almıştır. Hurriyet.com, sabah.com, yenisafak.com, yeniakit.com isimli internet siteleri "şiddet" kelimesini sağlıkta şiddet konulu haberlerin başlıklarında hiç kullanmayan internet siteleridir. Bıçaklama kelimesi internet sitelerindeki haberlerin başlıklarında 3 (%2,83) kez yer almakta ve hürriyet.com, milliyet.com.tr ve yenisafak.com da olmak üzere 1'er kez kullanılmaktadır. Kavga kelimesi ise sağlıkta şiddet konusu dahilinde tüm haberler içerisindeki başlıklarda yalnızca 1 (%0,94) kez haberturk.com'un haberinde kullanılmaktadır. Ölüm kelimesi ise hiçbir haber başlığında kullanılmamaktadır.

Tablo 3'e göre haber başlıklarında yer alan diğer kelimelere baktığımızda ise 28 (%26,42) haberde farklı farklı şekillerde yer almaktadır. Haber başlıklarında gazetelerin dehşet, linç, sosyal medyada tepki, dövülen doktor, ortalık karıştı, kırmak, yumruk, protesto, arbede, skandal gibi kelimelere yer verildiği görülmektedir. Haber başlıklarının bir kısmında sağlık çalışanlarına yapılan şiddete karşı STK'lar ya da sağlık yöneticilerinin isyanı yer alırken kimi başlıklar da magazin bir ifade içimi kullanılarak tıklanma sayısının artırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Başlıklardan örnekler:

"Sağlık Bakanlığı İzmir'deki şiddet olayına müdahil oldu" (Akşam.com-03.04..2019)

"Doktorları linçten esnaf kurtarmış" (Akşam.com-12.04.2019)

"Rektör Bilgiç'ten şiddete uğrayan hekime moral" (Haberler.com- 02.12.2019)

"Hakan Ural'ın sağlıkçılara yönelik "yersin dayağı" sözlerine Twitter'da tepki yağdı (Haberler.com- 03.12.2019)

"Bafra devlet hastanesinde skandal iddia: Polisler kendilerine öncelik vermeyen doktoru dövdü" (Haberler.com- 06.09.2019)

"Mardin'de doktora şiddet protesto edildi" (Haberler. com- 15.05.2019)

“Kadın doktora yumruk” (Habertürk.com- 01.09.2019)

“Hasta yakını ve doktor yumruk yumruğa kavga etti” (Habertürk.com- 09.10.2019)

“Yine doktora şiddet! Sağlık raporu vermeyince kafa attı” (Habertürk.com- 27.11.2019)

“ Doktor, nöbette yüksek dozda ilaç alarak yaşamına son verdi” (Habertürk.com – 10.09.2019)

“Rapor alamadığı için doktorları döven maganda dehşet dolu anlar yaşatmış” (Hürriyet.com- 03.09.2019)

“Erkek kardeşlerden hemşireye poliklinikte yumruklu saldırı” (Hürriyet.com- 09.09.2019)

“Sadece sessiz olmalarını istedi...Doktorun bileğini ve parmağını kırdı” (Hürriyet.com- 14.12.2019)

“Dehşet saçtı... Doktoru jiletledi, kapkaç yaptı, yerde sürükledi ve yakalandı” (Hürriyet.com- 16.10.2019)

“Yer: Pendik...Doktorun odasını fırçayla bastı” (Hürriyet.com- 25.11.2019)

“Doktora jiletle saldıran zanlıdan şok ifade” (Milliyet.com- 17.10.2019)

“Doktorlardan “temiz” uzlaşma” (Milliyet.com- 05.09.2019)

“Doktora dayak, hemşireye taciz! Başıma, alnıma yumruk attılar” (Sözcü.com- 12.01.2019)

“Doktorun odasını bastı, küfür etti, kapıyı kırdı” (Sözcü.com- 25.11.2019)

“Ortalık bir anda karıştı! Hasta yakını ile doktor birbirine girdi” (Yeniakit.com- 08.10.2019)

Haber kim tarafından hazırlanmıştır?			
	Muhabir/Gazete Personeli	Haber Ajansı	Belirtilmemiş
<i>aksam.com</i>		3	
<i>ensonhaber.com</i>	1	7	
<i>haberler.com</i>	1	18	
<i>haberturk.com</i>		15	3
<i>hurriyet.com</i>	7	7	
<i>milliyet.com.tr</i>	2	8	2
<i>sabah.com</i>	1	2	
<i>sozcu.com</i>		9	1
<i>yeniakit.com</i>		1	12
<i>yenisafak.com</i>		1	4
TOPLAM	12	71	22
YÜZDE	%11,43	%67,62	%20,95

Tablo 4: Haberin kim tarafından hazırlandığı

Haberin hangi ajanslardan elde edildiğine bakıldıktan sonra internet sitesinin çalışanına veya haberi aldığı ajansın çalışanına gösterdiği değeri belirlemek açısından Tablo 4'te haberi hazırlayana ne kadar yer verildiği gösterilmektedir. İncelenen haberlerin 71 (%67,62)'inde haber ajansı bilgisi girilirken yalnızca 12 (%11,43)'sinde haberi hazırlayan muhabirin veya gazetecinin ismine yer verilmiştir. Haber ajansını 18 kez belirterek haberler.com en fazla ve yeniakit.com ile yenisafak.com 1'er kez belirterek en az ajans bilgisine yer veren siteleri oluşturmaktadır. Haberturk.com 15, sozcu.com 9, milliyet.com.tr 8, hürriyet.com ve ensonhaber.com 7, aksam.com 3 ve sabah.com 2 kez yalnızca haber ajansını belirterek haberi hazırlayan bilisini okuyucu ile paylaşmamaktadır. Haberi hazırlayan bilgisine en çok yer veren internet sitesi 7 haber ile hürriyet.com olmuştur. Yine aynı gruba bağlı milliyet.com.tr 2 kez ve ensonhaber.com, haberler.com ile sabah.com internet siteleri de 1'er kez haberi hazırlayan kişinin bilgilerini okuyucu ile paylaşmaktadır. Sitelerde yer alan haberlerin 22 (%20,95)'sinde ne haber ajansı ne de muhabir bilgisine rastlanılmamıştır.

Haberde hangi kaynaklar yer almaktadır?						
	Şiddet Mağduru	Şiddeti Uygulayan	Sağlık Yöneticisi	STK Temsilcisi	Sağlık Çalışanı	Diğer
<i>aksam.com</i>			2			1
<i>ensonhaber.com</i>	4		3	2		
<i>haberler.com</i>	4		4	11		2
<i>haberturk.com</i>	4		5	9		4
<i>hurriyet.com</i>	4		1	3	1	7
<i>milliyet.com.tr</i>	3		1	1	1	7
<i>sabah.com</i>	2		1	2		
<i>sozcu.com</i>	5		1			4
<i>yeniakit.com</i>	2	1	1	4		6
<i>yenisafak.com</i>	3			2		1
TOPLAM	31	1	19	34	2	32
YÜZDE	%26,05	%0,84	%15,97	%28,57	%1,68	%26,89

Tablo 5: Haberde yararlanılan kaynaklar

Yaşanan olayların haberleştirilme esnasında olaya dair bilgilerin kimlere dayandırıldığına gösterildiği Tablo 5’te olayın tarafları ve dışındakilere dair yapılan araştırmanın neticesi belirtilmektedir. Bu tabloya göre haberlerin en çok STK temsilcilerinin açıklamalarına veya olayla ilgili bilgisine dayandırıldığı görülmektedir. Kaynak olarak STK temsilcileri haberlerde 34 (%28,57) kez yer almaktadır. En fazla 11 sayı ile haberler.com sitesinde yer alan haberlerde STK temsilcileri kaynak olarak yer almaktadır. Ardından 9 haberle haberturk.com gelmektedir. Yine yeniakit.com 4, hürriyet.com 3, ensonhaber.com, sabah.com, yenisafak.com 2 ve milliyet.com.tr sitesi de 1 kez STK temsilcileri haberlerde bilgisine veya açıklamasına başvurulmuş kaynak olarak yer almaktadır. İnternet sitelerinden aksam.com ve sozcu.com da yer alan haberlerin hiçbirinde STK temsilcilerine yer verilmemektedir. Haberlerde 31 (%26,05) sayı ile kaynak olarak mağdurlar, bilgisine başvurulmuş kişileri oluşturmaktadır. En çok sozcu.com 5 kez mağdura kaynak olarak yer verirken, ensonhaber.com, haberler.com, haberturk.com, hürriyet.com 4’er kez, milliyet.com.tr ve yenisafak.com 3’er kez, sabah.com ve yeniakit.com 2 kez haberleri mağdur bilgisine ve açıklamalarına

dayandırılarak yapılmış haberlerden seçtiği görülmüştür. Kaynak olarak sağlık yöneticilerinin kullanıldığı haberler ise 19 (%15,97) sayı ile üçüncü sırada tabloda yer almaktadır. Sağlık yöneticilerinden edinilen bilgilere ve onların açıklamalarına dayandırılarak yapılan haberlerden 5'ini hürriyet.com, 4'ünü haberler.com, 3'ünü ensonhaber.com ve 2'sini aksam.com oluştururken hürriyet.com, milliyet.com.tr, sabah.com, sozcu.com ve yeniakit.com 1'er kez yer vermektedir. Yenisafak.com sitesinin ise hiçbir haberinde sağlık yöneticisine kaynak olarak yer vermemektedir. Olay esnasında olaya şahitlik eden diğer sağlık çalışanları ise kaynak olarak yalnızca 2 (%1,68) haberde yer almaktadır. Şiddeti uygulayanın kaynak olarak kullanıldığı 1 (%0,84) haber ise yeniakit.com sitesinde takipçi ile paylaşılmaktadır.

Tablodaki verilerden hareketle haberlerdeki diğer kaynakların sayısı ise 32 (%26,89)'dir. Diğer kaynaklara bakıldığında ise polis adliye muhabirlerinin polis tutanaklarına ve savcılık iddianamelerine ulaşması üzerine buradaki bilgilerle haber yaptığı görülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamındaki internet gazeteleri güvenlik kamerası ya da çevreden çekilen cep telefonu kamerası görüntülerine dayanarak haber yaptıkları da gözlenmiştir.

<i>Haberde hangi tür şiddetten bahsedilmektedir?</i>						
	Fiziksel	Sözel	Psikolojik	Cinsel	Ekonomik	Diğer
<i>aksam.com</i>	3	1				
<i>ensonhaber.com</i>	7	2				1
<i>haberler.com</i>	16	4	2		4	
<i>haberturk.com</i>	16	11	2		2	1
<i>hurriyet.com</i>	14	5	1		4	
<i>milliyet.com.tr</i>	10	3			1	1
<i>sabah.com</i>	3	2				
<i>sozcu.com</i>	10	3	1	1	1	
<i>yeniakit.com</i>	13	5			1	
<i>yenisafak.com</i>	5	1			2	
TOPLAM	97	37	6	1	15	3
YÜZDE	%63,31	%21,89	%3,55	%0,59	%8,88	%1,78

Tablo 6: Haberde yer alan şiddetin türü

Araştırmanın merkezini oluşturan şiddet olgusunun türleri ise haberlerde Tablo 6'da yer aldığı şekilde tespit edilmiştir. İncelenen tüm siteler haberlerinde en az 1'er kez fiziksel ve sözel şiddete yer vermektedir. Haberlerde en fazla söz konusu olan şiddet türü 97 (%63,31) kez bahsi geçen "fiziksel şiddet" olduğu görülmektedir. Fiziksel şiddetin konu olduğu haberler, en fazla 16'şar kez olarak haberler.com ve haberturk.com sitelerinde yer almaktadır. Ardından 14 kez hurriyet.com'da, 13 kez yeniakit.com'da 10'ar kez milliyet.com.tr ve sozcu.com'da, 5 kez de yenisafak.com'da yer almaktadır. Aksam.com ve sabah.com haberlerinde yalnızca 3'er kez fiziksel şiddetten bahsetmektedir. Fiziksel şiddeti takip eden ve birçok kez aynı haberde ikinci şiddet türü olarak bahsedilen şiddet türü ise sözel şiddettir. Sözel şiddet internet sitelerinde 37 (%21,89) kez yer bulmaktadır. Sözel şiddete 11 kez ile en fazla haberturk.com'un haberlerinde yer verildiği görülmektedir. Hurriyet.com ve yeniakit.com'un 5'er kez, haberler.com'un 4'er kez, milliyet.com.tr ve sozcu.com 3'er kez, ensonhaber.com ve sabah.com'un 2'şer kez ve aksam.com ile yenisafak.com'un 1'er kez haberlerinde sözel şiddetten bahsettikleri görülmektedir. Haberlerde en çok yer alan üçüncü şiddet türü ise ekonomik şiddettir. Haberlerin 15 (%8,88)'inde ekonomik

şiddete rastlanırken bunların 8 tanesi 4'er kez olmak kaydıyla haberler.com ve hurriyet.com'da yer almaktadır. Yine 2'şer kez habertürk.com ve yenisafak.com'da yer verilirken 1'er kez de milliyet.com.tr, sozcu.com ve yeniakit.com sitelerinde ekonomik şiddetten bahsedilmektedir. Araştırma kapsamında ele alınan haberlerin 6 (%3,55)'sında psikolojik şiddetin de diğer şiddet türleriyle birlikte bahsedildiği görülmüştür. Bu haberlere 2'şer kez haberler.com ve haberturk.com da rastlanırken, 1'er kez de hurriyet.com ve sozcu.com da yer verilmiştir. Tüm haberler içerisinde yalnızca sozcu.com'da yer alan 1 (%0,59) haberde cinsel şiddetten bahsedilmektedir.

Diğer şiddet türleri ise 3 haberde yer almaktadır. Bunlar arasında kendi kendine şiddet türü olarak intihar almaktadır. Şiddetin protesto edildiği eylemlerin, basın açıklamalarının yer aldığı haber türlerinde ise şiddet türüne yer verilmediği görülmektedir.

Bu tablonun yapılmasına dayanak sağlayan haberlerden bazı örnekler aşağıdaki gibi yer almaktadır. Ayrıca bu tabloya ilişkin haber örneklerine daha detaylı olarak Ek B'de yer verilmektedir.

"Bizim hastamızı neden erken almadın?" dedi, doktoru darp etti" (Haberler.com-25.11.2019)

"Kadın doktora yumruk" (Habertürk.com-01.09.2019)

"Hasta yakını ve doktor yumruk yumruğa kavga etti" (Habertürk.com 09.10.2019)

"Doktora dayak, hemşireye taciz! 'Başıma alnıma yumruk attılar" (Sözcü.com-12.01.2019)

Çalışmada yer alan verileri ışığında şiddet türleri arasında fiziksel şiddet türünün en yüksek oranda çıkması toplumsal yaşam içinde bireylerin fiziksel şiddeti bir çözüm aracı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim çalışmanın literatür kısmında bahsedildiği üzere fiziksel şiddet, şiddet türleri içinde en görünür olan tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla en yaygın olan fiziksel şiddet türünde şiddeti uygulayan kendinde bu gücü uygulayarak bir hüküm sürme istediğini yaptırma biçimi olarak görmektedir.

<i>Haberde ne tür bir fiziksel şiddetten bahsedilmektedir?</i>					
	Öldürme	Darp	Bıçaklama	Diğer	Belirtilmemiş
<i>aksam.com</i>		3			
<i>ensonhaber.com</i>		5	1	1	1
<i>haberler.com</i>		15	1	1	2
<i>haberturk.com</i>		12		4	2
<i>hurriyet.com</i>		8	1	4	1
<i>milliyet.com.tr</i>		5	2	3	2
<i>sabah.com</i>		2			1
<i>sozcu.com</i>		5	1	3	1
<i>yeniakit.com</i>		10		3	
<i>yenisafak.com</i>		2	1	2	
TOPLAM		67	7	21	10
YÜZDE	%0	%63,81	%6,67	%20,00	%9,52

Tablo 7: Haberlerde yer alan fiziksel şiddetin türleri

Haberlere konu olan fiziksel şiddetin türlerine bakıldığında, Tablo 7’de görüldüğü üzere en fazla darp olayının yaşandığı görülmektedir. Haberlerin 67 (%63,81)’sinde darp, 7 (%6,67)’sinde bıçaklama ve 21 (%20,00)’inde farklı şekillerde olmak üzere diğer fiziksel şiddet türlerinden bahsedilirken 10 (%9,52)’unda ise ne tür bir fiziksel şiddet olduğu belirtilmemektedir. Darp konulu haberlerin yapıldığı sitelere bakıldığında en fazla 15 haber ile haberler.com’un önde olduğu görülmektedir. Ardından 12 haber ile haberturk.com ve 10 haber ile yeniakit.com isimli internet siteleri gelmektedir. 8 haber ile hurriyet.com ve 5’er haberle ensonhaber.com, milliyet.com.tr ve sozcu.com takip ederken 3 haberle aksam.com darp konulu haberleri okuyucuları ile paylaşmaktadır. Darbın söz konusu olduğu haberlere sabah.com ve yenisafak.com’un 2’şer kez yer verdikleri görülmektedir. Bıçaklama olaylarının 7 kez yer aldığı haberlerin milliyet.com.tr’de 2 kez, ensonhaber.com, haberler.com, hurriyet.com, sozcu.com, yenisafak.com 1’er kez paylaşıldığı görülmektedir.

Darp ve bıçaklama dışında çeşitli şekillerde fiziksel şiddetin söz konusu olduğu haberlerde ise göğse tekme atma, sopa ile saldırı, fırça ile saldırı gibi olaylar

geçmektedir. Bu tür fiziksel şiddet türlerini belirten haberlere ilişkin örnekler şu şekilde sıralanabilir:

“Doktora darp: Önünü kesip beyzbol sopalarıyla vurdular” (Yenişafak.com-14.01.2019)

“Hastane bahçesinde demir sopalarla dövülen doktor o anları anlattı” (Yeniakit.com-04.09.2019)

“Samsun’da randevusuz bir şekilde tahlil sonuçlarının göstermek isteyen hasta masanın üstüne çıkarak doktora tekme attı” (Habertürk.com- 29.11.2019)

Haberde ne tür bir sözel şiddetten bahsedilmektedir?						
	Hakaret	Tehdit	Suçlama	Küfür	Diğer	Belirtilmemiş
aksam.com	1					2
ensonhaber.com	1			1		6
haberler.com	1			1	2	15
haberturk.com	1	4	1	2	2	8
hurriyet.com	3	2				9
milliyet.com.tr		3				9
sabah.com	2					1
sozcu.com		1		2		7
yeniakit.com	1	2			1	9
yenisafak.com				1		4
TOPLAM	10	12	1	7	5	70
YÜZDE	%9,52	%11,43	%0,95	%6,67	%4,76	%66,67

Tablo 8: Haberlerde yer alan sözel şiddetin türleri

Tablo 8’e bakıldığında araştırmada incelenen haberlerde ne tür sözel şiddetlerin yer aldığı gösterilmektedir. Yaşanan şiddet olayları haberleştirilirken şiddetin çoğu defa tartışmalar ile başladığı ancak sözlü şiddetin ne tür olduğu ve boyutlarından bahsedilmediği tespit edilmiştir. Tablo 8’de haberlerin 70 (%66,67)’inde olaylarda ne tür sözlü şiddetin yaşandığının belirtilmediği görülmektedir. Sözlü şiddetin türlerinde ise ilk sırayı 12 (%11,43) haberle tehdit almaktadır. Tehdit edilerek sözlü şiddetten bahseden haberlerin 4’ü habertürk.com’da, 3’ü milliyet.com.tr’de, 2’ser tanesi

hurriyet.com ve yeniakit.com'da ve 1 tanesi de sozcu.com da yer almaktadır. Hemen ardından 10 (%9,52) haberde şiddeti uygulayanın hakarete bulunduğu bilgisinin verildiği görülmektedir. Bu haberlerin verildiği internet siteleri ise 3 haber ile hürriyet.com 2 haber ile sabah.com ve 1'er haber ile de ensonhaber.com, haberler.com, haberturk.com, yeniakit.com şeklindedir. Hakaret edildiği bilgisinin dışında küfür edildiği bilgisinin okuyucuya aktarıldığı haberlerin sayısı 7 (%6,67)'dir. 2'şer haber ile haberturk.com ve sozcu.com, 1'er haber ile de ensonhaber.com, haberler.com ve yenisafak.com siteleri sözlü şiddeti "küfür edildiği" şeklinde belirterek haberde yer vermiştir. Tüm haberlerin içerisinde yalnızca habertürk.com'un 1 (%0,95) haberinde hekimin suçlandığı ve bu suçlama esnasında şiddet uygulayanın sarf ettiği sözlere yer verilmiştir.

Sözlü şiddetin türlerinden farklı şekillerde yer veren haberlerin sayısı ise 5'tir. Bu haberlerde ise "bağırarak" şeklinde ve direk metinde "sözlü şiddette bulundu" şeklinde yer almaktadır. Bazı haberlerde yer alan sözel şiddet türüne ilişkin örnekler şu şekilde yer almaktadır. "Seni bayılıta kadar döverim" , "Her yeri tuz buz ederim", "Kadınlara dua et, yoksa seni öldürürüm", "Seni tokat manyağı yaparım", "Bize neden bakmıyorsun?", "Raporu almazsam burayı yakarım".

<i>Şiddeti uygulayandan haberde nasıl bahsedilmektedir?</i>						
	Maganda	Saldırgan	Hasta	Hasta yakını	Diğer	Belirtilmemiş
<i>aksam.com</i>		1		1		1
<i>ensonhaber.com</i>		3	4			1
<i>haberler.com</i>		5	1	6	7	
<i>haberturk.com</i>		2	1	8	7	
<i>hurriyet.com</i>	1	3	1	1	8	
<i>milliyet.com.tr</i>		1	2	1	7	1
<i>sabah.com</i>		1		2		
<i>sozcu.com</i>			2		3	5
<i>yeniakit.com</i>			2	5	6	
<i>yenisafak.com</i>		2	1	1	1	
TOPLAM	1	18	14	25	39	8
YÜZDE	%0,95	%17,14	%13,33	%23,81	%37,14	%7,62

Tablo 9: Haberlerde şiddeti uygulayanların nitelendirilme şekli

Şiddeti uygulayanlardan nasıl bahsedildiğini gösteren Tablo 9'a bakıldığında haberlerde 25 (%23,81) kez hasta yakını olarak şiddeti uygulayandan bahsedilmektedir. Hasta yakını şeklinde bahsedilen haberlere bakıldığında 8 kez haberturk.com, 6 kez haberler.com, 5 kez yeniakit.com 2 kez sabah.com ve 1'er kez de aksam.com, hurriyet.com, milliyet.com.tr ve yenisafak.com'dur. Şiddet uygulayanların saldırgan olarak nitelendirildiği haberlere bakıldığında ise 18 (%17,14) kez ile ikinci sırada yer aldıkları görülmektedir. İnternet sitelerinden haberler.com 5 haber ile en fazla saldırgan kelimesini kullanan internet sitesidir. Diğerlerine bakıldığında ise ensonhaber.com ve hurriyet.com 3'er kez, haberturk.com ve yenisafak.com 2'şer kez, aksam.com, milliyet.com.tr ve sabah.com 1'er kez kullanırken diğer sitelerin hiç kullanmadıkları görülmektedir. Maganda kelimesini ise yalnızca milliyet.com.tr'de 1 (%0,95) kez kullanmıştır. Şiddetin protesto edildiği ya da basın açıklamalarının yapıldığı haberlerde şiddeti uygulayandan bahsedilmemiş ve belirtilmemiş kategorisinde yer alarak 8 (%7,62) haberde kullanılmadıkları görülmektedir.

Şiddeti uygulayan kişilerden 39 (%37.14) haberde ise birbirinden farklı şekillerde bahsedilmektedir. Bunlar arasında zanlı, isim ve soy isim baş harfi, öfkeli koca, şahıs, kadın hasta, özel hareket, şüpheli, polis, güvenlik görevlisi olarak yer almaktadır. Şiddeti uygulayanlar haberlerde “Bursa’da Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesine gelen M.D. (18)...”, “..elindeki fırça ile doktorun odasını basan öfkeli koca...”, “Rapor alamadığı için doktorları döven maganda...”, “...Hasan Cabbar’ı darp ettiği iddia edilen şüpheli Muhammed A. (24)...”, “..sistemdeki arıza nedeniyle hasta yakınları tarafından darp edildi...” , “...jiletle boğazından yaralayan zanlı...”, “...ilaç yazdırmak isteyen şahıs...”. “....Saldırganlarda 2’si gözaltına alınırken...” bu şekilde yer almaktadır.

Şiddeti mağduru nasıl nitelendirilmektedir?				
	Kadın Hekime Şiddet	Sağlıkçıya Şiddet	Hekime Darp/Dayak	Diğer
<i>aksam.com</i>			3	
<i>ensonhaber.com</i>		1	4	3
<i>haberler.com</i>	2	1	14	2
<i>haberturk.com</i>	2		10	6
<i>hurriyet.com</i>	3		3	8
<i>milliyet.com.tr</i>	1		2	9
<i>sabah.com</i>			3	
<i>sozcu.com</i>	2		6	2
<i>yeniakit.com</i>	2		8	3
<i>yenisafak.com</i>	2		2	1
TOPLAM	14	2	55	34
YÜZDE	%13,33	%1,90	%52,38	%32,38

Tablo 10: Haberlerde şiddet mağdurunun nitelendirilme şekli

Tablo 10’da şiddet mağdurlarından haberlerde nasıl bahsedildiği yer almaktadır. Mağdurların, “darp edilen hekim” şeklinde nitelendirildiği haberlerin sayısı 55 (%52,38) olarak gözükmemekte ve bu sayı büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu haberlerden 14’ünü haberler.com, 10’unu haberturk.com, 8’ini de yeniakit.com

okuyucuları ile paylaşarak ilk üç çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Diğer internet sitelerinden sozcu.com 6, ensonhaber.com 4, aksam.com, hurriyet.com, sabah.com internet siteleri 3'er, milliyet.com.tr ve yenisafak.com internet siteleri de 2'şer haberinde mağduru “darp edilen doktor” veya “darp edilen hekim” şeklinde nitelendirmektedir. Hekimin cinsiyetine vurgu yapan haberlerde ise mağdurun özellikle kadın olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu şekilde yayınlanan haberlerin sayısı ise 14 (%13,33)'tür. Haberde cinsiyet vurgusu yapan siteler incelendiğinde hurriyet.com'un 3, sozcu.com, yeniakit.com, yenisafak.com'un 2'şer, milliyet.com.tr'nin de 1 haberi bu şekilde verdiği tablo 10'da görülmektedir. Mağdurun “şiddete uğrayan sağlıkçı” şeklinde nitelendirildiği ve hekimlik dışında bir sağlık personelinin kast edildiği haberlerin sayısı 2 (%1,90) olmakla beraber haberlerin ensonhaber.com ve haberler.com da yer aldığı görülmektedir.

Diğer nitelendirme şekilleri ise 34 (%32,38) haberde birbirinden farklı şekillerde yapılmaktadır. Bu haberlere bakıldığında görevi başında doktor, asistan doktor, doktor, diş hekimi, saldırılan doktor, hemşire, aile hekimi, hekim, sağlık çalışanı, erkek hemşire olarak nitelendirilmektedir. Haberlerde şiddet mağdurları “Kadın hastadan kadın doktora saldırı”, “Dişi uyuşmadığı için doktoru bıçakladı”, “Son 6 yılda 20 bin sağlık çalışanı şiddet mağduru”, “Hasta yakını doktoru darp etti”, “Bahçelievler'de hastane çalışanına saldırı” şeklinde örnekler olarak yer almaktadır.

<i>Şiddet uygulanırken kullanılan araç hangisidir?</i>							
	Tabanca/Tüfek	Fiziksel Güç	Bıçak	Sopa	Sözlü Saldırı	Diğer	Belirtilmemiş
<i>aksam.com</i>		2			1		1
<i>ensonhaber.com</i>		4	1		2	2	1
<i>haberler.com</i>		14	2		4	1	
<i>haberturk.com</i>		13		2	11	1	
<i>hurriyet.com</i>		8	1	1	5		4
<i>milliyet.com.tr</i>		5	2		3	4	1
<i>sabah.com</i>		2			3		
<i>sozcu.com</i>		5	1	1	1		3
<i>yeniakit.com</i>		12		1	5		
<i>yenisafak.com</i>		2	1	2			
TOPLAM		67	8	7	35	8	10
YÜZDE		%49,63	%5,93	%5,19	%25,93	%5,93	%7,41

Tablo 11: Şiddet uygulanırken kullanılan araç

Tablo 11’de sağlıkta şiddet haberlerinde şiddetin uygulandığı esnada kullanılan araçtan bahsedilerek haberin detaylarına yer verildiği görülmektedir. Bazı haberlerde birden fazla araç türünün haberde detaylı bir şekilde yer alması haberde kullanılan araç sayısının haber sayısından fazla olmasına sebep olmaktadır. Haberlerde en fazla 67 (%49,63) sayı ile fiziksel gücün bir araç olarak bahsedildiği görülürken aynı haberlerin bazılarında sözlü saldırı da yer almaktadır. Fiziksel güç, 14 kez yer alarak en çok haberler.com’da geçmektedir. Hemen ardından haberturk.com 13 kez bu detaya yer vererek ikinci sırada yer almakta ardından da yeniakit.com 12 kez haberlerinden fiziksel güçten bahsederek üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer internet sitelerinde bakıldığında hurriyet.com 8, milliyet.com.tr ve sozcu.com 5, ensonhaber.com 4, aksam.com, sabah.com ve yeniakit.com 2’şer kez haberlerinde fiziksel gücün bir şiddet uygulama aracı olarak kullanıldığından haberlerinde bahsetmektedir. Tüm haberlerde sözlü saldırıların ikinci sırada yer alarak 35 (%25,93) kez haberlerde geçtiği görülmektedir. Şiddet uygulama aracı olarak sözlü saldırılar haberturk.com’da 11 kez geçmekte ve en fazla sayıyı bu internet sitesi oluşturmaktadır. Diğer sitelere bakıldığında hurriyet.com

ve yeniakit.com'un 5 kez, milliyet.com.tr ve sabah.com 3 kez, aksam.com ve sozcu.com 1 kez sözlü saldırıdan bahsetmiş ancak yenisafak.com ise hiç bahsetmemiştir. Şiddet uygulama esnasında en çok kullanılan iki araçtan biri bıçak diğer ise sopadır. Bıçağın şiddet aracı olarak kullanıldığı haberlerin sayısı 8 (%5,93), sopanın şiddet aracı olarak kullanıldığı haberlerin sayısı ise 7 (%5,19) olarak tabloda yer almaktadır. Bıçak, haberler.com ve milliyet.com.tr internet sitelerinde 2, ensonhaber.com, hurriyet.com, sozcu.com ve yenisafak.com internet sitelerinin haberlerinde ise 1 kez geçmektedir. Şiddet aracı olarak sopa haberturk.com ve yenisafak.com'da 2'şer kez, hürriyet.com, sozcu.com ve yeniakit.com'da ise 1 kez yer almaktadır.

Şiddet haberlerinde şiddet esnasında kullanılan aracın belirtilmediği haberlerin sayısı 10 (%7,41)'iken, diğer şiddet uygulama araçları ise haberlerde 8 (%5,93) farklı şekilde geçmektedir. Şiddet uygulanırken kullanılan araçlara ilişkin örnekler şu şekilde sıralamak mümkündür.

"Sinop'ta hasta bastonla aile hekimini darp etti" (Ensonhaber.com- 20.08.2019)

"Gaziantep'te doktora bıçaklı saldırı" (Milliyet.com- 15.04.2019)

"Asistan doktoru jiletle boğazından yaraladı" (Milliyet.com- 6.10.2019)

"Doktora beyzbol sopasıyla saldırdılar" (Yenişafak.com- 15.01.2019)

"...elindeki fırça ile doktorun odasını basan öfkeli koca..." (Sözcü.com- 25.11.2019)

"Hasta yakını ve doktor yumruk yumruğa kavga etti" (Habertürk.com- 09.10.2019)

<i>Haberde ne tür bir görsel kullanımı yapılmıştır?</i>						
	Fotoğraf	Logo	Grafik	İllüstrasyon	Video	Kullanılmamış
<i>aksam.com</i>	3					
<i>ensonhaber.com</i>	8					
<i>haberler.com</i>	16			1	1	2
<i>haberturk.com</i>	14			2	2	
<i>hurriyet.com</i>	12				2	
<i>milliyet.com.tr</i>	10				2	
<i>sabah.com</i>	3					
<i>sozcu.com</i>	8				2	
<i>yeniakit.com</i>	8				4	1
<i>yenisafak.com</i>	4					1
TOPLAM	86			3	13	4
YÜZDE	%81,13			%2,83	%12,26	%3,77

Tablo 12: Haberde kullanılan görsellerin türü

Tablo 12'ye bakıldığında fotoğrafların şiddet haberlerinin aktarılması esnasında en çok tercih edilen görsel olduğu görülmektedir. Sağlıkta şiddet haberleri dikkate alındığında fotoğrafların kullanıldığı haberler ön plana çıkarken çoğu haberde birden fazla fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir. Tabloda 86 (%81,13) haberde fotoğrafın görsel olarak kullanıldığı belirtilirken bunların 16'sını haberler.com, 14'ünü haberturk.com, 12'sini hurriyet.com ve 10'unu milliyet.com.tr isimli internet sitelerinin oluşturduğu görülmektedir. Diğer internet sitelerine bakıldığında ise ensonhaber.com, sozcu.com ve yeniakit.com'un 8'er haberde, yenisafak.com'da 4, aksam.com ve sabah.com'da ise 3 haberde fotoğrafın görsel olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır. Görsel olarak fotoğrafın hemen ardından ise videolar gelmektedir. Videoların tercih edildiği haberlerin sayısı 13 (%12,26)'iken bunların 4'ü yeniakit.com, 2'ser tane olmak kaydıyla 8'i haberturk.com, hurriyet.com, milliyet.com.tr ve sozcu.com, 1 tanesi de haberler.com'da yer almaktadır. Ayrıca haberturk.com 2, haberler.com da 1 haberinde illüstrasyon kullanarak toplamda 3 (%2,83) haberde görsel olarak illüstrasyon tercih edilmiştir. Birçok haberde STK ve bazı hastaneler haberin merkezinde yer alırken hiçbir logo kullanılmamış ve protesto haberlerinde ise herhangi bir grafiğe yer verilmemiştir.

Hiçbir görselin kullanılmadığı sayı 4 (%3,77) iken bu haberlerin 2'si haberler.com'da, 1'i yenisafak.com'da, 1'i de yeniakit.com'da yer almaktadır.

<i>Haberde fotoğraf kullanılmış ise fotoğrafın içeriğinde ne vardır?</i>									
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
<i>aksam.com</i>		1		1		1			
<i>ensonhaber.com</i>	3	4					1		
<i>haberler.com</i>	1	6				1			9
<i>haberturk.com</i>	1	6				2			8
<i>hurriyet.com</i>	1	9							2
<i>milliyet.com.tr</i>	2	3	1	2	2				3
<i>sabah.com</i>	1	1				1			
<i>sozcu.com</i>	3	4			1				4
<i>yeniakit.com</i>	1	2				1			4
<i>yenisafak.com</i>		2	1						1
TOPLAM	13	38	2	3	3	6	1		31
YÜZDE	%13,40	%39,18	%2,06	%3,09	%3,09	%6,19	%1,03		%31,96
a) Olay Yeri fotoğrafı b) Şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğrafı c) Şiddet mağdurunun vesikalık fotoğrafı d) Şiddet uygulayanın fotoğrafı e) Şiddet mağdurunun olayla ilgisi olmayan fotoğrafı f) Sağlık yöneticisi g) Sivil toplum kuruluşu temsilcisi h) Sağlık çalışanı i) Diğer (Varsa Belirtiniz)									

Tablo 13: Haberde kullanılan görselin içeriği

Haberlerde kullanılan fotoğrafların içeriklerine dair bilgileri gösteren Tablo 13'e bakıldığında en fazla fotoğrafın şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğraflarının yer aldığı görülmektedir. Haberlerin 38 (%39,18)'inde bu fotoğraflara yer verilirken haber sitelerinin en az 1 haberinde şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğrafını okuyucu ile

paylaşmaktadır. Şiddet mağdurlarının olay sonrası fotoğraflarının hurriyet.com'da 9, haberler.com ve haberturk.com'da 6 kez kullanıldığı görülmektedir. Diğer internet sitelerinde ise ensonhaber.com ve sozcu.com 4, milliyet.com.tr 3, yeniakit.com ve yenisafak.com 2, aksam.com ve sabah.com sitelerinde 1 defa olmak üzere şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğrafı kullanılmıştır. İkinci olarak en fazla kullanılan fotoğrafı ise 13 haberde kullanılmasıyla olay yeri fotoğrafları oluşturmaktadır. Haber sitelerine bakıldığında ensohaber.com ve sozcu.com 3'er kez, milliyet.com.tr 2 kez, haberler.com, haberturk.com, hurriyet.com, sabah.com ve yeniakit.com 1'er kez olay sonrası fotoğrafını haberlerinde kullanmıştır. Bu iki fotoğraf içeriğinden sonra haberlerde en çok kullanılan fotoğrafı sağlık yöneticilerinin fotoğrafları oluşturmaktadır. Haberlerin 6 (%6,19)'sını sağlık yöneticilerinin haberlerde kullanılan fotoğrafları oluştururken bu haberlerin 2'si haberturk.com'da, 1'er tanesi de aksam.com, haberler.com, sabah.com ve yeniakit.com okuyucularına aktarılmıştır. Şiddet mağdurunun olayla ilgisi olmayan fotoğrafı ile şiddet uygulayanın fotoğrafları ise 3 (%3,09)'er haberde yer almaktadır. Şiddet uygulayanın fotoğrafı milliyet.com.tr'de 2, aksam.com'da ise 1 kez haberlerde yer almıştır. Şiddet mağdurunun olayla ilgisi olmayan fotoğrafı ise yine milliyet.com.tr'de 2, sozcu.com'da ise 1 kez paylaşılmıştır. Haberlerde şiddet mağdurunun vesikalık fotoğrafının ise 2 (%2,06) haberde paylaşılmış olduğu görülüp bunlardan biri milliyet.com.tr diğeri de yenisafak.com'da yer almıştır. Yalnızca 1 (%1,03) kez kullanılan STK temsilcisinin fotoğrafı ise ensonhaber.com'un 1 haberinde kullanılmıştır. Haberlerde diğer sağlık çalışanlarının fotoğrafları kullanılmamıştır. Şiddet mağdurlarının olay sonrası fotoğraflarında fiziksel şiddeti gösterir yüzü ve gözü morarmış, yüzde, kolda veya ayakta vücuttaki darp dayak izleri, ayrıca bıçak, jilet gibi araçlarla saldırıya uğrayan doktorların kan izlerinin bulunduğu fotoğrafların kullanıldığı araştırmada dikkati çekmektedir. Bu fotoğrafların örneklerine Ek-C'de yer verilmiştir

Haberde kullanılan görsellerin içeriklerini birçok farklı şeyin oluşturduğu da görülmektedir. Bunların arasında güvenlik kamerasından görüntüler, ambulans ve polis otomobili fotoğrafları, kadın ya erkek doktorların yüzü görünmeyecek şekilde arşiv fotoğrafları ya da stok görüntü fotoğrafları, basın açıklaması veya protesto haberlerinde açıklama yapanların toplu fotoğrafları yer almaktadır.

Haberde yer alan şiddetin nedeni nasıl gösterilmektedir?						
	İlgisizlik	Geç Müdahale	Kurallara Uymama	Psikolojik Sorunlar	Diğer	Belirtilmemiş
<i>aksam.com</i>	1		1		1	
<i>ensonhaber.com</i>			6			2
<i>haberler.com</i>	1		10		5	3
<i>haberturk.com</i>	1		11		1	5
<i>hurriyet.com</i>			7	1	2	4
<i>milliyet.com.tr</i>			3		3	6
<i>sabah.com</i>	2				1	
<i>sozcu.com</i>			6		3	1
<i>yeniakit.com</i>	1	1	2		7	2
<i>yenisafak.com</i>			2		1	2
TOPLAM	6	1	48	1	24	25
YÜZDE	%5,71	%0,95	%45,71	%0,95	%22,86	%23,81

Tablo 14: Haberde yer alan şiddetin nedenleri

Araştırmanın son sorusunda ise haberde yer alan şiddete dair internet sitelerinin haberlerinde paylaştıkları bilgilerden yola çıkarak şiddeti meşrulaştırma durumları incelenmektedir. Tablo 14’te şiddet olaylarının nedenleri arasında en fazla 48 (%45,71) haberde belirtildiği üzere şiddeti uygulayanların hastane kurallarına uymak istememeleri neticesinde şiddete başvurdıkları anlaşılmaktadır. Şiddetin nedenini “kurallara uymamak” olarak gösteren siteler arasında haberturk.com 11 haber ile ilk sırada yer almaktadır. Ardından 10 haber ile haberler.com ve 7 haber ile hurriyet.com gelmektedir. İnternet sitelerinden ensonhaber.com ve sozcu.com 6 haber, milliyet.com.tr 3 haber, yeniakit.com ve yenisafak.com 2’şer haber ve aksam.com 1 haberde şiddetin nedeni olarak kurallara uymamaktan çeşitli şekillerde bahsetmektedir. Şiddetin nedenleri arasında ilgisizlik 6 haberle ikinci sırada yer almaktadır. Bu haberlerin 2’si sabah.com’da, 1’er tanesi olmak kaydıyla 4 tanesi de aksam.com, haberler.com, haberturk.com ve yeniakit.com’da yer almaktadır. Şiddetin nedenlerinde “geç müdahale” ve şiddeti uygulayanın “psikolojik sorunları” 1’er haberde geçmektedir. Bu

haberlerden geç müdahale ile ilgili haber yeniakit.com'da, şiddet uygulayanın psikolojik sorunlarının neden olarak gösterildiği haber ise hurriyet.com'da yer almaktadır.

Haberlerde şiddetin nedeninden bahsetmeyen haberlerin sayısı ise 25 (%23,81)'tir. Şiddetin nedenini farklı şekilde gösteren haberlerin sayısı ise 24 (%22,86)'tür. Bu nedenler arasında hastanın verilen tedaviyi yeterli bulmaması, doktorun istediği ilacı yazmaması, hastanenin sisteminden kaynaklı olarak medyana gelen arızalar, hastanın erken sıra almak istemesi, usulsüz reçete yazılmasının istenmesi, öncelik tanıma isteği yer almaktadır. Haberde yer alan şiddetin nedenlerini belirten haber örneklerini şu şekilde sıralamak mümkündür

"Kadın hasta hemcinsi doktoru antibiyotik için darp etti" (Ensonhaber.com-05.09.2019)

"Öncelik isteyen hasta yakınları doktora saldırdı" (Ensonhaber.com- 08.10.2019)

"Polisler kendilerine öncelik vermeyen doktoru dövdü" (Haberler.com- 06.09.2019)

"Kimliğini görmek isteyen doktoru darp etti" (Haberler.com – 09.08.2019)

"Bizim hastamızı neden erken almadın? dedi, doktoru darp etti" (Haberler.com-25.11.2019)

"Usulsüz reçete yazmayan doktora çifte saldırı" (Habertürk.com- 02.07.2019)

"Sağlık raporu vermeyince doktora kafa attı" (Habertürk.com- 27.11.2019)

"Annesinin kimliği ile ilaç yazmayan doktoru dövdü" (Milliyet.com-18.11.2019)

"...Tahlil sonucuna sistemdeki arıza nedeniyle bakamayan aile hekiminin darp edildiği..." (Sözcü.com- 17.12.2019)

"...doktor üçüncü kez uyuşturucu iğne yapmadığı için diş hekimini bıçakla yaraladı..." (Sözcü.com- 18. 09.2019)

"Hastanede 'Sen bana nasıl sıra al dersin' diyerek darp etti" (23.10.2019)

Tüm bu tablolar bütüncül olarak ele alındığında gazetecilik etiğinin dikkate alınma düzeyinin internet sitelerine göre farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Yalnızca haber başlıkları, içerikleri ve görselleri değil internet sitesinin haberin kaynağına verdiği önem ve haberi hazırlayan kişinin ismine yer vererek çalışanının emeğine verdiği değerin de farklılık gösterdiği söylenebilmektedir. Ayrıca haber sitelerinde kaynağın belirtilmeden paylaşıyor olması haberi kimlerin hazırladığının karmaşasına yol açmakta ve kopyala

yapıştırır şeklinde benzer metinleri paylaşarak haber yapıldığı da görülmektedir. Sonuç kısmında araştırmanın teorik bölümlerinden yola çıkarak kodlama cetvelinde yer alan tüm sorular detaylı bir şekilde incelenmektedir.

SONUÇ

Şiddetin varlığının insanlığın varlığı kadar eskiye dayandığı, reddedilemez bir gerçektir. Hem farklı zamanlarda hem de farklı mekânlarda birçok kez ortaya çıkması, onu, zamanın ve mekânın ötesinde varlığını koruyan, ancak bazen kendini gösteren evrensel bir mesele olarak ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle şiddet, her yönüyle ele alınmakta ve farklı disiplinlerde çalışan uzman ve akademisyenlerce kökenlerine inilerek ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bireysel ve toplumsal iletişimin bozulduğu, uzlaşının, anlayışın ve barışın ortadan kalktığı her anda ve mekânda gerçekleşme ihtimali doğan şiddetin insan için çok önemli bir değer olan sağlık söz konusu olduğunda da kendini göstermesi kavramın önemini ve ciddiyetini ortaya koymaktadır. Çünkü bugün her alanda olduğu gibi sağlık alanında da büyük gelişmeler yaşanmakta ve birçok hastalık belli tedavi yöntemleriyle ortadan kalkarken insanların hastalığın tedavisine dair bilgiye ulaşmada bütün iletişim yollarını denediği görülmektedir. Bu iletişim yollarının en kolay, hızlı ve sınırsız bilgi akışına sahip olanı ise hiç şüphesiz internettir.

Bu araştırmada sağlık ve şiddet konularının kesiştiği noktada yaşanan olayların internet sitelerinde haber olarak nasıl yer aldığı ve topluma nasıl aktarıldığı ele alınmaktadır. Sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarında kullanılan dil, ifadeler, seçilen kelimeler ile görseller, üslup ve olayın aktarılış biçimi bu tarz haberlerin sitelerdeki farklılıklarını ortaya koymak açısından oldukça önemlidir.

Çalışmada ilk olarak ele alınan kavram şiddet kavramıdır. Kavramın sosyal bilimlerdeki farklı alanlardan dolayı farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Temelde hukuk, din, psikoloji gibi alanlar tarafından ele alınan şiddet olgusu aslında sosyolojiden siyasete, felsefeden antropolojiye kadar birçok alanın üzerinde araştırmalar ve incelemeler yaptığı bir kavramdır.

Birçok farklı alanda yapılan çalışmaların ortak neticesinde kavramın güç, bedensel kuvvet, kaba davranış ve sert ve kaba hareketlerde bulunma gibi durumlar ile açıklandığı görülmektedir. Temelde insanın davranış, söz ve yaklaşım ile her türlü kaba kuvvet, baskı, sert tavır gibi hareketlerde bulunması neticesinde psikolojik, bedensel ve maddi zararlara yol açması şiddet olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla insana

psikolojik, ekonomik ve fiziksel olarak verilen her türlü zarar bu kavramın bütününe ifade etmektedir.

İnsanın şiddete eğilim göstermesinin birçok nedeni olabilmektedir. Bunlar sosyal bilimlerde şiddete etki eden nedenler olarak ele alınmakta ve her bir nedenin temel sebebine dikkat çekilmektedir. İnsanların tamamında şiddet gösterebilme eğilimi varken ancak bir kısmı bunu fiile dökmektedir. Şiddet bazen anlık bir tahrikin sonucunda ortaya çıkabildiği gibi bazen de kişinin planlı ve bilinçli olarak gerçekleştirdiği davranışlar ile belli bir hedefi gerçekleştirmek maksadıyla yapması şeklinde de olabilmektedir.

Bireylerin davranış ve ruh halini etkileyen ve yaşadıklarının veya bilgisinin zihninde bıraktığı olumsuz nedenler şiddete etki eden psikolojik faktörleri oluşturmaktadır. Aynı şekilde insanın sosyal bir varlık olması ve onun sosyal çevresinden etkilenmesi ile ortaya çıkan sebepler ise şiddete etki eden çevresel faktörleri oluşturmaktadır. Bu sosyal çevre içerisinde insan hayatta kalabilmek ve bazı istek ve arzularını gerçekleştirebilmek için belli ekonomik etkileşimlerde bulunmaktadır. Bu ekonomik etkileşimlerden meydana gelen problemlerin insanı şiddete sevk etmesi ise şiddetin ekonomik etmenlerini meydana getirmektedir. İnsanın geçmişinden gelen belli bilgi birikimi ile yetişmesi ve onun yetişmesinde belli kültürel değerlerin, faaliyetlerin rol alması bazen onu şiddete yönlendirebilmektedir. Bu yetiştiriliş ve davranışların bu şekilde etkilenmesi ile ortaya çıkan faktörler şiddeti ortaya çıkaran sosyal faktörler olarak bilinmektedir.

Şiddete etki eden faktörler bazı sosyal bilim alanlarında birer yaklaşım olarak da ele alınmaktadır. Şiddeti daha detaylı yorumlayabilmek ve değerlendirerek şiddetin uygulanmasını önlemek amacıyla ortaya çıkan bu yaklaşımlar şiddet kavramını geniş ve derin bir şekilde incelemektedir.

Bazı araştırmacılara göre kültürel etkenler şiddetin oluşmasında temel faktörler olarak değerlendirilmektedir. İnsan topluluklarının kültürel farklılıklarından meydana gelen şiddet, kültürel yaklaşımın merkezini oluşturmaktadır. İnsanın gündelik hayat içerisindeki düzenini bozan, dehşet ve panik anlarında ortaya çıkan psikolojik durumlar ise şiddeti inceleyen ve ele alan travma odaklı yaklaşımı oluşturmaktadır. Şiddetin de davranışlar gibi öğrenildiğini ve bu öğrenme sürecinde çevre, aile ve sosyal hayat gibi

birçok faktörün etkin olduğunu ele alan yaklaşım, sosyal-bilişsel yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak biyolojik yaklaşım ise, şiddeti oluşturan faktörlerin insan vücudundaki bazı hormonal değişimlerden ve beyindeki kimyasal yapıların farklılıklarından meydana geldiğini değerlendirmekte ve şiddeti bu yönüyle ele almaktadır.

Şiddete etki eden bu faktörler ve bu faktörleri değerlendiren yaklaşımlar farklı türlerde şiddetin de ortaya çıktığını göstermektedir. Şiddet denildiğinde akla ilk gelenin fiziksel şiddet olduğu görülse de aslında birçok farklı şekilde şiddet uygulanabilmektedir. İntihar ederek kendisine dahi şiddet uygulayabilen insan, başka bir kişiye veya gruba da uygulayabildiği gibi grubun gruba ya da grubun kişiye uygulamasıyla farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu noktada şiddetin farklı türleri ve boyutları oluşmaktadır.

İlk olarak ele alınan fiziksel şiddet bireyin karşısındaki kişiyi yaralamak kastıyla yaptığı fiziksel davranışı temsil etmektedir. Birey vurarak veya sıkarak fiziksel şiddet uygulayabildiği gibi kesici-delici aletler veya ateşli silahlar kullanarak da fiziksel şiddet uygulayabilmektedir. Psikolojik şiddet ise insanın baskı altına alınması veya çaresiz hissettirilmesi ile mümkün olan şiddet türünü ifade etmektedir. Bireylerin hayatı idame ettirmek noktasında yürüttüğü ekonomik faaliyetlerle elinde bulundurduğu maddi güç ile başkalarına zarar vermesi veya onları maddi olarak zarara uğratması ise ekonomik şiddet türünü oluşturmaktadır. Bireyin mahremiyetine yönelik yapılan şiddet türü ise, cinsel şiddeti oluşturmaktadır. Fiziksel veya sözlü taciz ve daha ileri boyutu olan tecavüz cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Toplumun belli bir sistem ile yönetilmesi ve bu yönetim sistemi içerisinde oluşan siyasi güçlerin bireyler üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanılması siyasal şiddet denilen şiddet türünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Simgesel şiddet bireyin özgürlük alanını kısıtlayan sansür, kötü söz söyleme gibi kişinin duygu durumunu olumsuz etkileyen ve belli bir süreç içerisinde sürekli gerçekleşen şiddet türünü ifade etmektedir. Konuşan bir varlık olan insanın herhangi bir anlaşmazlık olması durumunda hakaret etmesi, yüksek sesle bağırması, iğneleyici sözler söylemesi ve kötü kelimeler kullanması ise, sözel şiddeti oluşturmaktadır. İş yerlerinde oluşan ve üst düzey yöneticiler veya çalışanın iş

arkadaşları tarafından sistemli ve sürekli olarak istenmeyen çalışanı dışlamaları ile oluşan şiddete ise, özel bir şiddet türü olarak “mobbing” denilmektedir.

Araştırmanın önemi bakımından işyerinde uygulanan şiddetler farklı bir öneme sahiptir. Uluslararası birçok kuruluş iş yeri ve şiddet ilişkisi üzerine farklı araştırmalar yapmakta ve bunun insan güvenliği ve sağlığı için önemini araştırmaktadır. Farklı meslek grupları içerisinde farklı şiddet türlerinin oluştuğu ve bunun da toplumsal sağlığı etkilediği görülmektedir. Şiddetin varlığı toplumsal bir sorun haline gelmekte ve bazen geri döndürülemez sonuçlar doğurmaktadır.

Şiddeti oluşturan ana kaynak bireyin kendisi olduğu gibi en çok zararı yine insanlar bireysel olarak görmektedirler. Şiddet her bireyde fiziksel, ruhsal ve ekonomik olarak farklı olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Aynı şekilde ortak bir amacı veya eylemi olan grupların gördüğü şiddet de grubun motivasyonunun veya performansının düşmesi gibi örgütsel sonuçlar da doğurabilmektedir. Şiddetin toplumu etkilemesiyle oluşan kaotik ve karamsar ortam da şiddetin toplumsal sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın konusu gereği sağlık sektöründe yaşanan şiddet olayları toplumsal huzuru kaçırmakta ve toplumun tamamından bireylerin ruh dünyalarına kadar birçok noktada olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda sağlık hizmetleri dâhilinde gerçekleşen sağlık iletişiminin kalitesi ve verimliliği birçok araştırmanın merkezinde yer almaktadır. Sağlık iletişiminin geçmişi sağlık alanında yapılan çalışmalar kadar eskiye dayanmaktadır. Sağlık hizmetleri alanında kurum içi, kurumlar arası, sağlık profesyonellerinin kendi aralarındaki ve hizmet almak isteyen ile sağlık çalışanları arasındaki iletişimi kendisine konu edinen bir alan olarak sağlık iletişimi kavramı ortaya çıkmaktadır.

Kavramın akademik olarak tartışmaya açılması 1970’li yıllara kadar dayanmaktadır. İlk olarak Amerika’daki akademik araştırmalarda yer alan ve dünya literatürüne giren bu kavram, sağlığın yaşam biçiminin bir parçası olması ve bu alanda artan ticari faaliyetler sebebiyle giderek önem kazanmıştır. Hastalıklar ile ilgili tedavi yöntemlerinin farklılaşması, tedavi merkezlerinin çoğalması ve sağlık bilimlerinde multidisipliner tedavi yöntemlerinin uygulanması gibi durumlar iletişimin genişlemesine ve farklılaşmasına sebep olmuştur.

Sağlık iletişimi kavramı, iletişimin farklı biçimlerde gerçekleşmesi mantığından hareketle farklı düzeylerde de gerçekleşmektedir. Kişisel, kişilerarası, grup ve kitle iletişimleri sağlık söz konusu olduğunda da kendine has paradigmlar göstermektedir. Dolayısıyla sağlık iletişiminin nasıl üretileceği ve düzenleneceği kavramın farklı düzeylerine ayrı değerlendirmeyi ve ele almayı gerektirmektedir.

Bireylerin zihinsel bir faaliyet olarak kendileriyle kurdukları iletişim, kişisel iletişimi oluştururken olumlu davranışa onları yönlendirebilmenin yolu kişinin kendi kendine iletişimini sağlıklı bir şekilde yapabilmesiyle gerçekleşmektedir. Çift yönlü iletişimin ilk gerçekleştiği an ise kişilerarası iletişimi oluşturmaktadır. Güvene dayanan, duygu ve bilgileri paylaşmayı esas alan, sözlü veya sözsüz olarak herhangi bir kişiyle kurulan iletişim biçimi kişilerarası iletişimi oluşturmakta ve sağlık iletişiminin de temel noktalarından olarak kabul edilmektedir. Sağlıkta şiddet olaylarının temeli kişilerarası iletişimdeki kopukluk veya aksaklık beraberinde birçok problemi getirmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın bir diğer ihtiyacı ise belli gruplarla iletişime geçme ihtiyacıdır. Aile, akraba ve yakın arkadaşların oluşturduğu birincil gruplar ile bunların haricindeki kişilerin oluşturduğu ikincil gruplar arasındaki kurulan ilişki grup iletişimini oluşturmaktadır. Sağlık alanında hasta ve hasta yakınlarının belli gruplar ile iletişime geçerek kendileri ile aynı hastalığa yakalanmış insanların kurdukları gruplarla iletişime geçmesi sağlık iletişiminin grup iletişimi düzeyine örnek olarak verilmektedir. İnsanlarda belli davranış değişikliklerini oluşturmak veya onları bilgilendirmek için belli kitle iletişim araçlarını kullanarak iletişime geçilmesi ise kitle iletişimini oluşturmaktadır.

Sağlık alanında farklı düzeylerde gelişen iletişim biçimlerini düzenlemek, sağlık davranışını açıklamak ve yönlendirmek için bu alana özel iletişim modelleri uygulanmaktadır. Bu modellerin temel amacı bireylerin hayatını düzenli olarak devam ettirebilmesi için büyük öneme sahip olan sağlığına dair hizmeti alırken yaşadıkları süreç içerisinde kendi iç iletişiminden kitlesel iletişime kadar her düzeyde belli yönlendirmeler ile bu süreçten azami faydalanma imkânını sağlamaktır. Bu sayede iletişim sürecinin de sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayarak sağlık sektöründe şiddet olaylarının veya diğer olumsuz olayların önüne geçilmesini sağlamak hedeflenmektedir. Psikoloji ve iletişim bilimlerinin temel alınarak hazırlandığı bu kuramlar medyanın

eğitim-öğretim ve haber verme işlevlerini yerine getirirken yaşadığı aksaklıkları çözüme kavuşturmak için kuramcılar tarafından sistemleştirilmiştir. Örneğin sosyal öğrenme kuramına göre insanlar duyduğu bilgiler, okuduğu haberler ve diğer insanların bunlara verdiği tepkiler gibi çevresel faktörlerden etkilenecek davranış geliştirmektedir. Bu noktada internetten öğrenilen haberlerde şiddetin lanse ediliş biçimi kişinin davranışlarını etkilemektedir. Dolayısıyla haberlerde yer alan bilgilerin ve haberin verilmiş biçiminin şiddeti meşrulaştırıp meşrulaştırmadığı büyük bir sorunu teşkil etmektedir. Ele alınan haberler ve bu haberlerde şiddetin varoluş biçimi araştırmada incelenen kuramların habercilik açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Okuyucunun habere nasıl bir tepki verebileceğini kestirmek bu kuramların ancak bilinmesiyle mümkün görülmektedir.

İletişim denilince akla gelen ilk şeylerden birisi de hiç şüphesiz medya ve onun insan hayatında yarattığı değişimlerdir. Gelişen teknolojinin son yüz yılda hayatımıza getirdiği yenilikler birçok alanda kendisini gösterirken bilgi ve haber akışını da çok farklı etkilemektedir. Geleneksel medyanın hızlı ve etkili olduğu düşünülürken gündelik hayata internetin girmesi ile iletişim bambaşka bir boyut kazandığı görülmektedir.

İnternetin, geleneksel medyanın yerini aldığı artık reddedilemez bir gerçek halini almıştır. Son yıllarda, haberleri internet üzerinden takip edenlerin sayısı giderek artarken televizyon, radyo ve yazılı basın giderek ikinci plana düşmektedir. Hızı ve kolaylığı beraberinde getiren internet birçok şeyde olduğu gibi haber yazım pratiklerinde de yenilikler getirmiştir. Değişen teknik ve pratiklerin birçok haber türünde olduğu gibi şiddet haberlerinde de görüldüğü bilinmekte ve bu konu araştırmalar yapılmaktadır. Sosyal hayatta yaşanan şiddet olaylarının toplumlar tarafından bilinmesi ve görünür kılınması en çok medyada yer alan haberler sayesinde. Fakat medyada yer alan şiddet haberlerinin sunumu alanın uzmanları ve akademik çevrelerce sorunlu kabul edilmektedir. Yapılan araştırma ve çalışmalar özellikle kontrolsüz bir şekilde yapılan internet haberlerinde şiddetin içerik olarak ilgi çekmek ve alaka uyandırmak amacıyla bol bol yer aldığını göstermektedir.

Araştırmada aydınlatılmaya çalışılan ilk nokta internet gazeteciliğinde yer alan şiddet haberlerinin gazetelere göre farklılık ya da benzerlik gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki internet gazeteciliği sisteminde

haber sitelerinin ortak bir havuzdan haberleri alması dolayısıyla sağlık sektöründeki şiddet haberleri büyük oranda benzerlik göstermektedir. Aynı grubun farklı iki haber sitesi olan hurriyet.com ve milliyet.com.tr'nin haberlerde kullandığı üslup ve ifadeler ile diğer sitelerden ayrıldığı görülmektedir. Bu sitelerin okuyucunun dikkatini çekmek ve daha fazla tıklanmak maksadıyla haberlerinde abartılı ifadelere ve anlatı biçimine yer verdiği görülmektedir. Araştırmada bu sitelerin haber başlıklarında şok görüntü, dehşet, maganda, saldırı gibi ifadelere çokça yer vererek diğer sitelerden farklı olarak olayı bir sansasyonel bir biçimde yer verdiği incelenmiştir.

Haber hangi kaynak ya da kaynaklar tarafından hazırlandığı sorusu üzerinden yapılan incelemede internet sitelerinden elde edilen bulgulardan yola çıkarak sağlık sektöründe şiddet haberlerini hazırlayan ajanslara bakıldığında en çok 42 (%40,78) haberin İHA tarafından en az ise 10 (%9,71) haberin de AA tarafından hazırlandığı görülmektedir. Çalışma da yer alan internet sitelerinde 20 (%19,42) haberde haber ajansı bilgisine yer verilmemiştir. Haberlerde ajansı kaynak gösteren sitelere baktığımızda en çok haberler.com sitesi 4 haberi DHA'ndan, 11 haberi İHA'ndan, 3 haberi de AA'ndan toplamda 18 haberi hangi ajanstan aldığını belirterek haber ajanslarına en çok yer veren internet sitesini oluşturmaktadır. İncelenen sitelerden yeniakit.com ise yayınladığı 13 haberin yalnızca 1 tanesinde ajans bilgisine yer vererek en az ajans bilgisi veren internet sitesidir. Ayrıca araştırma kapsamında ajansın ya da muhabirin haberi yazarken başvurduğu kaynaklarda STK temsilcileri 34 (%28,57) kez yer aldığı dikkati çekmiştir. İncelenen gazeteler içinde en fazla 11 sayı ile haberler.com sitesinde yer alan haberlerde STK temsilcileri kaynak olarak yer aldığı görülmüştür. Şiddet mağdurlarının haberlere kaynak olarak gösterilmesinin yanında Türk Tabipleri Birliği, Sağlık- Sen, illere göre farklı STK yöneticilerinin daha fazla açıklamalarına yer verilmesi araştırmada dikkati çeken bir konu olmuştur. Nitekim araştırmada STK temsilcilerinin açıklamalarına yer verildiği haberlerde devleti, sağlıkta dönüşümün getirdiği uygulamaların sıkıntılarını veya Sağlık Bakanlığı'nın çalışmalarını yetersiz buldukları görülürken sağlık yöneticileri ise şiddetin sorumlusu olarak şiddeti uygulayanları göstermektedir. Bu bağlamda şiddetin neden olduğu psikolojik, çevresel, sosyal, ekonomik gibi diğer tüm faktörlerin dikkate alınmadığı görülmektedir. Yine araştırmada dikkati çeken bir konu ise yeniakit.com'un haberi oluştururken şiddeti

uygulayanın görüşüne yer verilmesi habercilik pratiğinde önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılan konulardan bir diğeri de haber başlıklarında haberin dramatize edilip edilmediğidir. Nitekim okuyucunun ilgisini çekmek kastıyla başlıklarda vurucu ifadelerin kullanılması okuyucu yanlış bir şekilde bilgilendirebilmekte ve yönlendirebilmektedir. Haber başlıklarının ifadelerinin incelendiği kategoride 34 (%32,08) kez kullanılarak “darp” kelimesi olmuştur. En çok kullanılan ikinci kelime ise 22 (%20,75) sayıyla “saldırı” kelimesi olmuştur. Ölüm kelimesi ise hiçbir haber başlığında kullanılmamıştır. Araştırma kapsamında olayı dramatize edici başlıklara hurriyet.com ve milliyet.com’un ağırlık verdiği gözlemlenmiştir. “Rapor alamadığı için maganda dehşet dolu anlar yaşatmış” (Hürriyet.com- 03.09.2019), “Kimlik soran doktoru dövdü, bir haftadaki kentteki üçüncü saldırı” (Hürriyet.com- 09.08.2019) haberi ile panik havası oluşturulmaya çalışılmıştır. “Sadece sessiz olmalarını istedi. Doktorun bileğini ve parmağını kırdılar” (Hürriyet.com- 14.12.2019) olayda doktorun masum olduğu sadece sessizlik istediği ifade edilmiştir. “Dehşet saçtı...Doktoru jiletledi, kapkaç yaptı, yerde sürükledi ve yakalandı” (Hürriyet.com-16.10.2019) haberi ile olaya ilişkin en vurucu detaylara yer verilerek okurun ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Ayrıca şiddeti uygulayanın kapkaç yapması vurgusuna yer verilerek bir diğer suçlar ile de şiddeti uygulayan ilişkilendirilmiştir.

Şiddet mağdurunun haberde nasıl nitelendirildiğine ilişkin araştırmada tüm haberlerin 55 (%52,38)’inde “darp edilen hekim” , “dayak yiyen doktor” şeklinde şiddet mağdurları nitelendirilirken diğer sağlık çalışanlarına şiddetin söz konusu olduğu haberlerin sayısına oranla “sağlıkçıya şiddet” şeklinde nitelendirme de haberlerin 2 (%1,90)’sinde görülmektedir. Ayrıca şiddet mağduru olarak kadın olan doktorların haberde özellikle “kadın doktor” olarak belirtilmesi dikkati çeken önemli bir konu olmuştur. Araştırmada incelediğimiz gazeteler içinde ensonhaber, hurriyet, milliyet, sözcü, yeniakit’in “Kadın hastadan kadın doktora dayak”, “Kadın hasta hemcinsi doktoru antibiyotik için darp etti” gibi ifadelere yer vererek hem şiddet mağduru hem de şiddeti uygulayanın cinsiyeti üzerinden haberi inşa ettiği görülmüştür. Böyle haberde

cinsiyetçi bir ifadeyle haberi ön plana çıkararak okuyucunun dikkati çekilmeye çalışılmıştır

Sağlık sektöründe şiddet haberlerinde hangi tür şiddetin haberlerde ön plana çıktığına ilişkin araştırmada en çok yer alan şiddet türü 97 (%63,31) kez bahsi geçen fiziksel şiddet türüdür. En az yer alan şiddet türü ise tüm siteler içerisinde yalnızca sozcu.com sitesinde 1 (%0,59) kez yer alan haberde bahsi geçen sağlık çalışanına uygulanan cinsel şiddet olayıdır. 15 (%8,88) haberde ise ekonomik şiddete rastlanılmaktadır. Haberlerde fiziksel şiddet türünün sözlü saldırı ile başladığı ve devamında farklı araçlarla fiziksel şiddete dönüştüğü görülmektedir. Yine ekonomik şiddet türüne rastlanması da şiddeti uygulayanın öfkesini hastaneye, doktora maddi zararlar vererek çıkarmak istediği bilgisine de ulaşmaktadır. İncelenen haberler arasında cinsel şiddete maruz kalan sağlık çalışanı olduğu bilgisi az da olsa yer almaktadır.

Haberlerin 25 (%23,81)'inde şiddeti uygulayan kişilerden hasta yakını şeklinde bahsedilerek çoğunluğu oluşturmaktadır. En az ise 1 (%0,95) haberde şiddeti uygulayandan mağanda şeklinde bahsedilmektedir. Hasta yakınlarının hastaların sorunu ile ilgili olarak endişe gibi yoğun duygular içerisinde iken sağlık çalışanlarının ve profesyonellerinin stresli ve yoğun iş yaşamını dikkate almayarak şiddete başvurdıkları haberlerde yer alan metinlerde görülmektedir. Şiddeti uygulayandan en çok “hasta yakını” olarak bahsedildiği haberler aynı zamanda sadece haberlerde nasıl nitelendirildiği bilgisinin yanı sıra şiddeti uygulayanın bilgisine dair ipuçları vermektedir. Bu noktada şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarda hasta yakınlarının dikkate alınması incelenen haberlerden ortaya çıkan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haberde kullanılan görsellerin nasıl sunulduğunun ele alındığı kategoride incelenen haberlerde en çok şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir. Haberlerin 38 (%39,18)'inde bu tür fotoğraflara yer verilmektedir. En az ise 1 (%1,03) fotoğrafta STK temsilcisine yer verilmiş, beklenenin aksine diğer sağlık çalışanlarının fotoğrafına ise hiç yer verilmemiştir. Özellikle araştırma kapsamında ele alınan gazetelerde ensonhaber, milliyet.com'un asistan doktorun jiletle saldırıya uğramasına ilişkin haberlerde doktorun jiletle boynundan aldığı yaranın fotoğrafının

büyük bir şekilde buzlanarak verilmesi dikkati çekmektedir. Bu tarz fotoğraflara yer vermesi olayın boyutunu gözler önüne serdiği gibi tıklanmayı da artırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Ayrıca internet gazeteciliğinin geleneksel gazetecilikten ayrıldığı noktanın öne çıktığı bu kategoride okuyucunun sadece olayın fotoğrafı ile bilgilendirilmediği olaya ilişkin mağdurun öncesi ve sonrası fotoğraflarının verilmesi veya varsa olaya yönelik olay anı veya sonrasına ilişkin açıklamalarının yer aldığı videolara yer verilmesi internet gazetelerinde multimedya biçimselliği farkını ortaya koymaktadır. Öyle ki araştırmada yer alan haberlerin fotoğraf galerisi ve haberin videosuyla desteklendiği de görülmektedir. Böylelikle haber içeriği okuyucu için daha ilgi çekici hale getirilmektedir.

Araştırma kapsamında açığa kavuşturulmak istenen önemli noktalardan biri de haberde geçen olayın nedeni ile şiddet meşrulaştırılma ihtimalinin haberlere yer alış biçimidir. İncelenen haberlerin 48 (%45,71)'inde şiddet uygulama sebebi olarak şiddeti uygulayanın hastane kurallarına uymaması en çok haberlerde yer verilen nedendir. İncelenen gazetelerde hastane kurallarına uyulmamasına dair şiddeti meşru kılan haber başlıklarında verilen eylemler doktorun kimlik görmek istemesi, hastanın erken sıra almak istemesi yani öncelik hakkı tanımak istemesi, hastaların randevusuz şekilde sonuçlarını göstermek istemesi, kimi hastaların usulsüz reçete yazdırmak isteği olarak görülmüştür. Bu bağlamda haberlerin bu başlıklar üzerinden verilmesi sağlık profesyonelleri ile hastalar arasında sağlık iletişimi bağlamında sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Bu sıkıntıların haberlere yansıyış biçimi ise okuyucu dolayısıyla toplumu etkilemektedir.

Sağlık sektöründe şiddet olgusunun internet gazetelerinde temsilinin incelendiği bu araştırmada haberlerin çoğunluğunun şiddeti anlatmada ve tanımlamada sıkıntılar yaşadığı görülmektedir. Haber başlıkları, görseller, ifade ve anlatımlarla şiddeti meşru kılmak ve şiddetin asıl nedenini anlatmada sorunların olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bulgularından ve sonucundan hareketle sağlık sektöründe yaşanan şiddet olaylarının topluma yansıyış biçiminde bazı düzenlemelerin gerekliliği oldukça ortaya çıkmıştır. Medyanın öğretici, bilgilendirici, eğitici gibi işlevleri göz önünde bulundurularak sağlık sektöründe şiddet haberlerinin verilmesi daha dikkati gerektiren bir konu olmalıdır. Nitekim verilen şiddet haberleri şiddeti öğretici nitelikte

hazırlanmamalıdır. Haber başlıkları ve şiddeti uygulayan ya da şiddet mağduru ifade edilirken şiddeti çağrıştırmaya yer verilmemelidir. Öyle ki haberleri daha etkin kılan fotoğrafların sağlık çalışanlarını küçük düşürücü, imajını zedeleyici görüntüler ile verilmemelidir. Etik kurallar çerçevesinden kanlı görüntüler, şiddet araçları gösterilmemelidir. Özellikle internet gazeteciliğinde haberin tıklanma oranının artmasına yönelik haberi çarpıcı, şok ifadeler uyandıran kelimeler kullanılmamalıdır.

Bu anlatılanların ışığında bazı liselerde ve üniversitelerin bazı bölümlerinde seçmeli ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinde sağlık iletişimi alanında daha fazla aydınlatıcı bilgiye yer verilmesi gerektiği ortadadır. Hem gazetecilik ve habercilik alanında uzmanlaşmak isteyen liseli öğrencilerin gazetecilik etiğine dair öğrendiklerini bu sağlık iletişimi alanına yansıtabilmeleri için hem de daha dikkatli ve duyarlı okuryazar kitlesi oluşturabilmek için eğitim sisteminde bu alana verilmesi gereken önem araştırmanın bir sonucu olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Aktaş, C. (2007). Yeni Medyanın Geleneksel Medya ile Karşılaştırılması: Medya Üzerine Çalışmalar. (Der.: Gülbuğ, E). İstanbul: Beta Basım
- Alkın, T. (2015). Şiddet Davranışı: Gelişimi, Sonuçları ve Ele Alınışı. Üstün, Ç (Ed.), Sağlıkta Şiddet Sorunu. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.
- Arendt, H. (2009). Şiddet Üzerine.(Çev. Peker, B.). İstanbul: İletişim Yayınları
- Arık, İ. A. (1998). Psikolojide Bilimsel Yöntem. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Atabek, Ş. G. , Atabek Ü. (2007). Medya Metinlerini Çözümlemek. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Atabek, Ü. (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar: Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Aziz, A. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Babrow, A. S., ve Mattson, Marifan (2003). Theorizing About Health Communication. T. L. Thompson vd.,(Eds), Handbook of Health Communication. USA, New Jersey: Lawrens Erlbaum Associates.
- Balcıoğlu, İ. (2001). Şiddet ve Toplum. İstanbul: Bilge Yayınları.
- Baltaş, Z. (2007). Sağlık Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, Z. (2008). Sağlık Psikolojisi, Halk Sağlığında Davranış Bilimleri. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Berry, D.(2006). Health Communication: Theory and Practice, Bucknham: Open University Press
- Bourdieu, P. (1997). Televizyon Üzerine. (Çev. Ilgaz, T.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Chul Han, B. (2017). Şiddetin Topolojisi. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çınarlı, İ. (2008). Sağlık İletişimi ve Medya. İstanbul: Nobel Kitabevi
- Dağtaş, B., Demiray, U. (1994). Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.

- Ersoy, V. Güler, M. Giritlioğlu, H. (2008). Sağlık Hizmeti Sunumunda Reklam ve Tanıtım. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Gezgin, S. (2002). Geleneksel Basın ve İnternet Gazeteciliği: İnternet Çağında Gazetecilik. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gümüş, A. (2006, Ekim). Şiddet Türleri: Bir Refleksiyon, Bir Sembol, Bir Gösterge Olarak Şiddet. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu. Eğitim Sen Yayınları
- Güngör, N. (2011). İletişim, Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Hirigoyen, M.F. (2000). Manevi Taciz: Gündelik Hayatta Sapkın Şiddet. (Çev. Bucak, H.). İstanbul: Güncel yayıncılık.
- İnal, A. (1996). Haberi Okumak, Ankara: Timuçin Yayınları
- Karabağ, İ. (2010). Dil ve Şiddet. İstanbul: İkaros Yayınları. Karabük Üniversitesi, Karabük
- Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (21.b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köknel, Ö. (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet. İstanbul: Altın Kitapları Basımevi.
- Köknel, Ö. (2013). Şiddet Dili. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lawrance W. G. (1998). Prevention and Health Education in Clinical, School and Community Settings, Stamford: Connecticut.
- Lazar, J. (2009) İletişim Bilimi, (Çev. Anık, C.). Ankara: Vadi Yayınlar.
- McGuire, W.J. (1964). Inducing Resistance to Persuasion: Some Contemporary Approaches, New York: Academic Press.
- Michaud, Y. (1991). Şiddet. (Çev. Muhtaroglu, C.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okay, A. (2016). Sağlık İletişimi. İstanbul: Derin Yayınları.
- Orhan, G. (2001). İçerik Çözümlemesi. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları
- Sakallı, N. (2006). Sosyal Etkiler. Ankara. İmge Kitabevi.
- Sallan, G. (2013). Türkiye’de Sığınma Evleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Schiavo, Renata (2007). Health Communication: From Theory to Practice. USA: Jossey Bass
- Tabak, R.S. (2006). Sağlık İletişimi. İstanbul: Literatür Yayınları.

Thomas, K.T. (2006). Health Communication, New York: Springer Science+Business Media Inc.

Tınaz, P. (2006). İşyerinde psikolojik taciz (Mobbing). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Toraman Uysal, A. (2015). Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Tanımı ve Risk Faktörleri. Üstün, Ç (Ed.), Sağlıkta Şiddet Sorunu. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.

Türk Eczacılar Birliği. (2007). Eczacılar İçin İletişim Becerileri. Ankara: TEB Yayınları.

Üstün, Ç. (Ed). (2015). Şiddetin Ortaya Çıkış Sürecinin Etik ve Ahlaki Yönden İncelenmesi, Çözüm Önerileri: Sağlıkta Şiddet Sorunu. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi

Wright, Charles R. (1986). Mass Communication: A Sociological Perspective. New York: Random House.

Yerlikaya, İ. (2004). İnternet Gazeteciliği ve Geri Besleme: Medyada Yeni Yaklaşımlar. Konya: Eğitim Kitabevi

MAKALELER

- Acar, Y.A., Çevik, E., & Uyguner, C., Çınar, O., (2013) Türkiye’de basın gözüyle ‘acil servis’: ulusal gazetelerdeki acil servis haberlerinin içerik analizi, Türkiye Acil Tıp Dergisi, 13, 4. (http://www.journalagent.com/tatd/pdfs/TATD-54926RESEARCH_ARTICLE-ACAR.pdf) Erişim Tarihi: 26.12.2020
- Ak, O., A., (2016). Mobbing, İş yerinde Psikolojik Taciz <http://www.tr-ch.org/tr/wp-content/uploads/2016/01/Mobbing-ve-Isyerinde-Psikolojik-Siddet-Sunum-.pdf> adresinden elde edildi Erişim Tarihi: 26.11.2019
- Aktaş, C. (2002). How Do People Read News on the İnternet, İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi, 14, 75-89
- Aydın, M. (2008). Isparta-Burdur Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet ve Şiddet Algısı. www.ttb.org.tr/siddet/images/stories/file/rapor/isparta.doc, adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 15.11.2020
- Ayrancı, Ü., Yenilmez, Ç., Günay Y., & Kaptanoğlu, C. (2002). Çeşitli Sağlık Kurumlarında ve Sağlık Meslek Gruplarında Şiddete Uğrama Sıklığı. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3, 147-154
- Bal, E., Bekiroğlu, O. (2006). Sanal Âlemin Yerel Aktörleri, Konya Selçuk İletişim Dergisi, 4 (2), 125-145.
- Bandura, A. (2004). Health Promotion by Social Cognitive Means, Health Education & Behavior, 31, 143-164.
- Box, J.E. (2004). Placebos and the UK Medical Research Council- and the consumer perspective, Science and Engineering Ethics, 10 (1), 110-120.
- Boyd, N. (1995). Violence in the Workplace in British Columbia, A Preliminary Investigation. Journal of Criminology, 37 (4), 491-519.
- Bulduk, S., Yurt, S., Dinçer, Y. & Ardıç, E. (2015). Sağlık Davranışı Modelleri. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 28-34.
- Bulduklu, Y (2010), Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programları ve İzleyicileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 75-85
- Bulduklu, Y. & Koçak, A. (2010). Sağlık İletişimi: Yaşlıların Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programlarını İzleme Motivasyonları, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Akademik Dergisi, 6 (3), 5-17.

- Chang M.K (1998), “Predicting Unethical Behavior: A Comparison of the Theory of Reasoned Action and Theory of Planned Behavior”. Journal of Business Ethics. Volume 17, s. 1285-1834.
- Chappell, D., Di Martino, V.,(2006). Violence at Work. Geneva: International Labour Office.https://www.ilo.org/global/publications/ilobookstore/orderonline/books/WCMS_PUBL_9221108406_EN/lang--en/index.htm adresinden elde edildi Erişim Tarihi : 04.03.2020
- Chen, W. C., Hwu H.G., & Kung S.M., Chiu H. J., Wang J.D. (2008). Prevalence and determinant soft workplace violence of health care workers in a psychiatric hospitalin Taiwan. J OccupHealth, 50, 288-93.
- Collins, R. (2012). Entering and leaving the tunnel of violence: Micro-sociological dynamics of emotional entrainment in violent interactions. Current Sociology. (132), 132-151
- Çağlar, Ş. (2010). Sağlık Haberciliği. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2, 10.
- Demir, K. (2006). Rogers’ın Yeniliğin Yayılması Teorisi ve İnternette Ders Kaydı, Ankara, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 47, 367-392
- Dilmen, N. E. (2005). Yönetenler Açısından Türkiye’deki İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 22, 96
- Eğici, M.T. ve Öztürk, G.Z. (2018). Beyaz kod verileri ışığında sağlık çalışanlarına yönelik şiddet. Ankara Medical Journal, 18 (2), 225-227.
- Elayne Clift, Vicki Freimuth, Health Communication: What it is and What it can do for you?, Journal of health education, vol 26, no2, 1995 ss. 68-74.
- Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. Bilim ve Teknik Dergisi, 399, 40-46.
- Erten, Y. , Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. Cogito Dergisi, Kış- Bahar, 6-7, 143
- Hobart, M. (1996), Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru. (Çev. Salman, Y.). Cogito Dergisi, Kış- Bahar, 6-7, 52

International Labour Organization (2000). Introduction to Violence at Work.<http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/violence/intro.htm> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi : 04.03.2020

İlhan MN., Cakır M., Tunca MN., Avcı E. ve ark.(2013) Toplum Gözüyle Sağlık Çalışanlarına Şiddet: Nedenler, Tutumlar, Davranışlar, GMJ Dergisi, 24, 53

İlhan, M.C., Yılmaz, D., Barkan, O. Toksoy, N., UYSALER, Y.Z (2015). Sağlıkta Şiddet Nasıl Biter?<http://www.sagliksen.org.tr/cdn/uploads/gallery/pdf/c53a7de57f3008325c8192c9473b09e4.pdf> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi : 03.12.2019

İlhan, N.M. vd. (2015). Sağlıkta Şiddet Nasıl Biter?. SASAM Enstitüsü, Analiz Dergisi, Ankara(<http://www.sagliksen.org.tr/cdn/uploads/gallery/pdf/c53a7de57f3008325c8192c9473b09e4.pdf>) Erişim Tarihi: 26.12.2020

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/turkiye-de-kadina-yonelik-aile-ici-siddet-arastirmasi-ana-rapor.pdf> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi :04.03.2020

Keser NÖ., Bilgin H., (2011). Türkiye’de Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Sistematiik Derleme, Türkiye Klinikleri Dergisi, 6, 31

Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 247-267.

Kincaid, D.L.(2000). Mass Media, İdeation and Behavior, Communication Research, 27 (6), 723-764.

Korkmaz, A. (2009). İnternet Gazeteciliğinin Kamuoyu Oluşumuna Etkisi, Erciyes İletişim Akademia Dergisi, 2(9), 15.

Kreps, G.L. (2003). Trends and Directions in Health Communication Research. Medien & Kommunikationswissenschaft, 51, 3-4.

Krug EG, Dahlberg LL. Violence-a Global Public Health Problem. In: Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R, editors. World Report on Violence and Health. Geneva: World Health Organization; 2002 p: 5-7.

- Lorenz, K. (1996). Saldırganlığın Spontanlığı. Cogito Dergisi, Kış- Bahar, 6-7, 165-168.
- Moses, R. (1996). Şiddet Nerede Başlıyor?. (Çev. Kul, A.). Cogito Dergisi, Kış- Bahar, 6-7, 24
- Öcek, A. Z., Çiçekçioğlu, M., & Gürsoy, T. Ş., (2009) .Çevresel Tütün Dumanının Önlenmesinde Etkili Tek Strateji: %100 Dumansız Ortamlar. Pamukkale Tıp Dergisi, 2(1), 45-53.
- Öğüt Yıldırım, P. (2017), Türkiye’de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi, Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi, Sağlık İletişimi Özel Sayı, 14, 55-68
- Ölmez, A.E., (2019). Nedir Bu Şiddet?. <https://psikolojiagi.com/nedir-bu-siddet/> adresinden elde edildi Erişim Tarihi 1.12.2019
- Özaşçılar, M. (2016). Şiddet Davranışının Nedenlerini Açıklamada Biyolojik Temelli Kuramların Rolü. Türk Psikoloji Yazıları Kasım Özel, 16-28
- Öztürk, A. (2007). Bir Haklı Savaş Tartışması: Şiddet Meşru Olabilir Mi?. Doğu Batı Dergisi, 43
- Öztürk, G.Z. ve Toprak, D. (2017). Kadın Sağlık Personellerinin Kadına Yönelik şiddet Hakkında Bilgi Tutum ve Davranışları. Konuralp Tıp Dergisi, 9 (1)
- Parrott, R.(2004). Emphasizing Communication in Health Communication, Journal of Communication. 54 (4), 751-787.
- Shoda, Y. & Smith, R.E. (2004). Conceptualizing Personality as a Cognitive Affective Processing System A Framework for Models of Maladaptive. Behavior Patternsand Change Behavior Therapy, 35 (1), 152
- Şahin, Ş., Yönet, Ö. & Suher, H. K. (2016). Reklama Yönelik Şüphencilik: Anne-Baba ve Çocukları Arasındaki Farklar Üzerine Bir İnceleme. E-kurgu Dergisi, 24 (2), 55-73.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuklarda Ve Gençlerde artan Şiddet Eğilimi İle Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337, 343, 356, 357) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (2006),
- Ünsal, A.(1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. Cogito Dergisi, Kış- Bahar, 6-7, 29-36.

- Üstün, B. (2005). Çünkü İletişim Çok Şeyi Değiştirir. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 8 (2), 88-94.
- World Health Organization (2002a). World Report on Violence and Health. Geneva:WHOhttps://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=7CB468971CDD76A2D5740293E70799D3?sequence=1 adresinden elde edildi . Erişim Tarih: 02.11.2019
- Yeşildal, N. (2005). Sağlık Hizmetlerinde İş Kazaları ve Şiddetin Değerlendirilmesi, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4, 280-302
- Yıldız, A. N., Kaya, M., Bilir, N. (2011). İşyerinde Şiddet, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Ankara. <http://www.turkis.org.tr/dosya/zoUKhTycmT20.pdf> adresinden elde edildi Erişim Tarihi:29.12.2019
- Young, H. , vd., (2005). Using Social Cognitive Theory To Explain Consumers Behavioral Intentions İn Response To-Direct-To Consumer Prescription Drug Adversiting. Research İn Social And Administrative, Pharmacy, 270-288
- Yüce, S. (2001). Sorun Olaylarda Değil, Bakış Açımızda Olabilir. Bilim ve Teknik Dergisi, 399, 38
- Yüzer, T. V. (2006). Günlük Yaşamda İnternet ve Medya İlişkileri, Konya, Selçuk İletişim Dergisi, 4 (2), 65-78.
- Zülal, A. (2001). Çağımız Özgü Bir Sorun Mu? Şiddet. Bilim ve Teknik Dergisi, 399, 34-39.

TEZLER

Altıntaş, N. (2006), Sağlık kurumlarında çalışan hemşirelere yönelik şiddetin belirlenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ataş, S. (2019). Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin çalışanların iş motivasyonu üzerindeki etkileri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük.

Aydın, A. (2014). Ailenin korunmasını sağlayan dayanışma örüntüleri ile kadına yönelik aile içi şiddet arasındaki ilişki: Çankaya belediyesi kadın sığınma evi'nde kalan kadınlar örneği (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi , Ankara

Aylan, S. (2012). Organizasyonlarda psikolojik şiddet (mobbing) ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik konaklama işletmelerinde bir uygulama (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ceyhan, S. (2014). Yazılı medyada kadına yönelik şiddet haberlerinde kullanılan dilin ve görsellerin incelenmesi (Yayımlanmamış uzmanlık tezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Cinoğlu, A. (2015). Sağlık kurumlarında şiddet (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Çatel, M. (2015). Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olgusunun bir üniversite hastanesi ölçeğinde incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Duğan, Ö. (2015), Sağlıkta Şiddet Haberlerinin Basına yansımaları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Gelibolu, L. (2011). Topluluk tabanlı sosyal pazarlama yaklaşımıyla sürdürülebilir tüketim davranışının güdülenmesi: Yükseköğretimde Deneysel Bir Uygulama (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Kalem, M. (2010). Sağlık çalışanlarının medyadaki sağlık haberlerine karşı tutum ve davranışları, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kara, N. (2019), Farklı şiddet türlerine maruz kalan kadınlarda anksiyete ve depresyonun bilişsel duygu düzenlemeye etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

- Keleş, S. (2015). 2000 Sonrası Türk Sinemasında Şiddet, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Sabırcan, F. (2012). Sağlık iletişimi kampanyalarının davranış değişikliği oluşturmadaki rolü: Türkiye’de son 15 yılda yapılmış olan kampanyalardan örnekler çerçevesinde bir değerlendirme (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Seki, Ö. (2017). İkna edici iletişim açısından korku çekiciliği kullanımı: sağlık bakanlığı tarafından yayınlanan kamu spotları örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sever, Y. (2019), Toplumsal davranış değişikliği oluşturmada sağlık iletişimi kampanyalarının rolü: akılcı antibiyotik kullanımı kampanyası üzerine bir değerlendirme (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sezgin, D. (2010). Sağlık iletişimi paradigmaları ve Türkiye: medyada sağlık haberlerinin analizi (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Üzümcü, F. (2016). Hekim ve hemşirelere yönelik şiddet: bir üniversite hastanesinde uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yengin, D. (2010). Dijital oyunlarda şiddet kavramı: yeni şiddet (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız, H. (2006). Türk basınında sağlık içerikli haberlerin bilgilendirme potansiyeli (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi , Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

Acar, Ertuğrul, “İnternet Yayıncılığı ve Geleneksel Medya”,

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com> Erişim Tarihi: 22.12.2020

Adaş E. B, Osman E. , Kemal B., (2008). Hekimlere Yönelik Şiddet ve Hekimlerin Şiddet Algısı, Sağlık Sektöründe Şiddet Raporu-I,

<http://www.ttb.org.tr/siddet/images/file/gaziantepsiddet.pdf> Erişim Tarihi: 20.12.2020

Gürcan, Halil İbrahim, “İnternet Gazeteleri İle Klasik Gazeteler Arasında

Karşılaştırma”, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/araştırma> Erişim tarihi: 22.12.2020

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/28/travma-sonrasi-stres-bozuklugu> erişim tarihi 16.11.2019

<https://e-psikoloji.com/forum/showthread.php?9897-Sosyal-bili%FEsel-kuram-albert-bandura> erişim tarihi 117.11.2019

[https://www.bilgi.edu.tr > upload > cinsel-siddet](https://www.bilgi.edu.tr/upload/cinsel-siddet) adresinde elde edildi: Erişim Tarihi: 02.11.2019

<https://www.bilgibulucu.com/ogrenme-psikolojisi/ogrenme-psikolojisi-sosyal-ogrenme-kurami-bandura> adresinden elde edildi Erişim Tarihi :26. 08. 2019

<https://www.dbe.com.tr/Yetiskineveaile/tr/psikolojik-travma-ve-emdr/travma-nedir/> erişim tarihi 12.11.2019

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/violence> (Erişim Tarihi 7 Ağustos 2019)

<https://www.osha.gov/SLTC/workplaceviolence/> adresinden elde edildi Erişim tarihi: 25.07.2019

[https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20\(0001-0150\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20(0001-0150).pdf) Erişim tarihi 07.11.2019

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss454.pdf> adresinden elde edildi Erişim Tarihi : 20.10.2019

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss454.pdf> adresinden elde edildi Erişim Tarihi :31. 10. 2019

https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/interpersonal/en/WVquestionnaire.pdf (Erişim Tarihi:31.08.2019)

Mustafa Sütlaş, ‘Medyada Sağlık Satılık’,

http://www.tgc.org.tr/mustafa_sutlas/yazil.html (11 Kasım 2004) erişim tarihi:
22.12.2020

Özyurt, A., Ogan, H., Solakoğlu, Z., Bilen, A., Hamarat, M. ve Arslan Ş. (2009).
Hekime Yönelik Şiddet Nasıl Önlenir Çalıştayı Anket Sonuçları.

www.ttb.org.tr/siddet/images/stories/file/rapor/siddetcalistay.doc.Erişim
Tarihi:17.12.2020

Sen. Y.F. (2018), Şiddet, Siyasal Şiddet ve Terörizm,

[https://www.academia.edu/38108619/%C5%9Eiddet_Siyasal_%C5%9Eiddet_ve_Ter%](https://www.academia.edu/38108619/%C5%9Eiddet_Siyasal_%C5%9Eiddet_ve_Ter%C3%B6rizm.pdf)
C3%B6rizm.pdf Erişim tarihi:4.11.2019

sozluk.gov.tr adresinden elde edildi Erişim Tarihi :01. 07. 2019

Türkçapar, H. (2002), “Şiddet ve Düşünce”

http://www.kriminoloji.com/Siddet_ve_Dusunce-Hakan_Turkcapar.htm erişim tarihi
17.11.2019

EK A: KODLAMA CETVELİ

1) Haber hangi internet sitesinde yer almıştır? a) aksam.com b) ensonhaber.com c) haberler.com d) haberturk.com e) hurriyet.com f) milliyet.com.tr g) sabah.com h) sozcu.com i) yeniakit.com j) yenişafak.com
2) Haberi hazırlayan haber ajansı hangisidir? a) Demirören haber ajansı b) İhlas haber ajansı c) Anadolu ajansı d) Diğer (Varsa Belirtiniz) e) Belirtilmemiş
3) Haberin başlığında aşağıdaki ifadelerden hangisi kullanılmıştır? a) Şiddet b) Ölüm c) Dayak d) Saldırı e) Darp f) Bıçaklama g) Kavga h) Diğer (Varsa Belirtiniz)
4) Haber kim tarafından hazırlanmıştır? a) Muhabir/Gazete personeli b) Haber ajansı c) Belirtilmemiş
5) Haberde hangi kaynaklar yer almaktadır? a) Şiddet mağduru b) Şiddeti uygulayan c) Sağlık yöneticisi d) Sivil toplum kuruluşu temsilcisi e) Sağlık çalışanı f) Diğer (Varsa Belirtiniz) g)

6) Haberde hangi tür şiddetten bahsedilmektedir? a) Fiziksel şiddet b) Sözel şiddet c) Psikolojik şiddet d) Cinsel şiddet e) Ekonomik Şiddet f) Diğer (Varsa Belirtiniz)
7) Haberde ne tür bir fiziksel şiddetten bahsedilmektedir? a) Öldürmek b) Darp c) Bıçaklamak d) Diğer (Varsa Belirtiniz) e) Belirtilmemiş
8) Haberde ne tür bir sözel şiddetten bahsedilmektedir? a) Hakaret etmek b) Tehdit etmek c) Suçlamak d) Küfür e) Diğer (Varsa Belirtiniz) f) Belirtilmemiş
9) Şiddeti uygulayandan haberde nasıl bahsedilmektedir? a) Maganda b) Saldırganlar c) Hasta d) Hasta yakınları e) Diğer (Varsa Belirtiniz) f) Belirtilmemiş
10) Şiddet mağduru nasıl nitelenmektedir? a) Kadın hekime şiddet b) Sağlıkçıya şiddet c) Hekime darp/dayak d) Diğer (Varsa Belirtiniz)
11) Şiddet uygulanırken kullanılan araç hangisidir? a) Tabanca/tüfek b) Fiziksel güç c) Bıçak d) Sopa e) Sözlü saldırı f) Diğer (Varsa Belirtiniz) g) Belirtilmemiş

12) Haberde ne tür bir görsel kullanımı yapılmıştır?

- a) Fotoğraf
- b) Logo
- c) Grafik
- d) İllüstrasyon
- e) Video
- f) Kullanılmamış

13) Haberde fotoğraf kullanılmış ise fotoğrafın içeriğinde ne vardır?

- a) Olay Yeri fotoğrafı
- b) Şiddet mağdurunun olay sonrası fotoğrafı
- c) Şiddet mağdurunun vesikalık fotoğrafı
- d) Şiddet uygulayanın fotoğrafı
- e) Şiddet mağdurunun olayla ilgisi olmayan fotoğrafı
- f) Sağlık yöneticisi
- g) Sivil toplum kuruluşu temsilcisi
- h) Sağlık çalışanı
- i) Diğer (Varsa Belirtiniz)

14) Haberde yer alan şiddetin nedeni nasıl gösterilmektedir?

- a) İlgisizlik
- b) Geç Müdahale
- c) Hastaneye ilişkin kurallara uymama/Kabul etmeme
- d) Psikolojik Sorunlar
- e) Diğer (Varsa Belirtiniz)
- f) Belirtilmemiş

EK B: HABER BAŞLIKLARI VE YER ALDIĞI HABER SİTELERİ

AKŞAM.COM HABER SİTESİ

“Sağlık Bakanlığı, İzmir'deki doktora şiddet olayına müdahil oldu” (03.04.2019-

<https://www.aksam.com.tr/guncel/saglik-bakanligi-izmirdeki-doktora-siddet-olayina-mudahil-oldu/haber-884435>)

“Doktorları linçten esnaf kurtarmış” (12.04.2019-

<https://www.aksam.com.tr/yasam/doktorlari-lincten-esnaf-kurtarmis/haber-912736>)

“Hasta yakını doktoru darp etti” (01.03.2019- <https://www.aksam.com.tr/yasam/hasta-yakini-doktoru-darp-etti/haber-827397>)

ENSONHABER.COM

“Kadın hasta hemcinsi doktoru antibiyotik için darbetti” (05.09.2019-

<https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/kadin-hasta-hemcinsi-doktoru-antibiyotik-icin-darbetti>)

“Bahçelievler'de hastane çalışanına saldırı” (06.12.2019-

<https://www.ensonhaber.com/ic-haber/bahcelievlerde-hastane-calisanina-saldiri>)

“Öncelik isteyen hasta yakınları doktora saldırdı” (08.10.2019-

<https://www.ensonhaber.com/onceelik-isteyen-hasta-yakinlari-doktora-saldiridi.html>)

“Doktora kafa atan saldırgan yakalandı” (09.12.2019-

<https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/doktora-kafa-atan-saldirgan-yakalandi>)

“İzmir'de kendisine ilaç yazmayan doktorun boğazını kesti” (16.10.2019 -

<https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/izmirde-kendisine-ilac-yazmayan-dokturun-bogazini-kesti>)

“Sağlık çalışanları şiddete karşı nöbet tuttu” (17.04.2019-

<https://www.ensonhaber.com/ic-haber/saglik-calisanlari-siddete-karsi-nobet-tuttu>)

“Gerze Aile Sağlığı Merkezi'nde görevli hekim, İstanbul'dan tatil için gelen bir hastanın saldırısına uğradı” (20.08.2019- <https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/sinopta-hasta-bastonla-aile-hekimini-darbetti>)

“Tahlil sonucunu randevusuz veremeyince doktora saldırdı” (30.11.2019- <https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/tahlil-sonucunu-randevusuz-veremeyince-doktora-saldiridi>)

HABERLER.COM

“Doktora şiddeti kınadılar” (21.08.2019- <https://www.haberler.com/doktora-siddeti-kinadilar-12349489-haberi/>)

“Hasta yakını doktoru darp etti” (01.03.2019-<https://www.haberler.com/hasta-yakini-doktoru-darp-etti-11792951-haberi/>)

“Rektör Bilgiç'ten, şiddete uğrayan hekime moral” (02.12.2019- <https://www.haberler.com/rektor-bilgic-ten-siddete-ugrayan-hekime-moral-12677718-haberi/>)

“İzmir'de doktor ve öğretmene şiddet iddiası” (02.04.2019- <https://www.haberler.com/izmir-de-doktor-ve-ogretmene-siddet-iddiasi-11910996-haberi/>)

“Gaziantep'te doktora darp iddiası” (03.08.2019- <https://www.haberler.com/gaziantep-te-doktora-darp-iddiasi-12301542-haberi/>)

“Hakan Ural'ın sağlıkçılara yönelik "yersin dayacağı" sözlerine Twitter'dan tepki yağdı” (03.12.2019- <https://www.haberler.com/hakan-ural-in-saglikcilara-yonelik-siddetli-12679863-haberi/>)

“İzmir'de doktorun darp edilmesi” (03.04. 2019- <https://www.haberler.com/izmir-de-doktorun-darp-edilmesi-11912593-haberi/>)

“Bahçelievler'de hastanedeki saldırı kamerada” (06.12.2019- <https://www.haberler.com/bahcelievler-de-hastanedeki-saldiri-kamerada-12693487-haberi/>)

“Bafra Devlet Hastanesinde skandal iddia: Polisler kendilerine öncelik vermeyen doktoru dövdü” (06.03.2019- <https://www.haberler.com/bafra-devlet-hastanesinde-iki-polisin-doktoru-12398026-haberi/>)

“Kimliğini görmek isteyen doktoru darp etti” (09.08.2019- <https://www.haberler.com/kimligini-gormek-isteyen-doktoru-darp-etti-12320588-haberi/>)

“Trabzon'da darp edilen doktorun el bileği ve parmakları kırıldı” (14.12.2019-
<https://www.haberler.com/trabzon-da-darp-edilen-doktorun-el-bilegi-ve-12717477-haberi/>)

“Estetisyen doktora beyzbol sopasıyla saldırdılar” (14.01.2019-
<https://www.haberler.com/estetisyen-doktora-beyzbol-sopasiyla-saldirilar-11640730-haberi/>)

“Mardin'de doktora şiddet protesto edildi” (15.05.2019-
<https://www.haberler.com/mardin-de-doktora-siddet-protesto-edildi-12050528-haberi/>)

“Adana'da doktora saldırı” (18.12.2019- <https://www.haberler.com/adana-da-doktora-saldiri-12730521-haberi/>)

“Yaşanan arbede kameraya yansıdı... Annesinin kimliği ile ilaç yazmayan doktoru önce dövdü ardından annesini muayene ettirdi” (18.11.2019-
<https://www.haberler.com/yasanan-arbede-kameraya-yansidi-12630878-haberi/>)

“Hasta yakınlarının darbettiği doktor: Bu saldırıyı hak etmedim” (19.12.2019-
<https://www.haberler.com/hasta-yakinlarinin-darbettiği-doktor-bu-saldiri-yi-12732728-haberi/>)

“Bursa'da sağlık çalışanları, diş hekimine yapılan bıçaklı saldırıyı protesto etti”
(19.09.2019- <https://www.haberler.com/bursa-da-saglik-calisanlari-dis-hekimine-yapilan-12442821-haberi/>)

“Bizim hastamızı neden erken almadın?” dedi, doktoru darp etti” (25.11.2019-
<https://www.haberler.com/bizim-hastamizi-neden-erken-almadin-dedi-doktoru-12654608-haberi/>)

“Mersin'de sağlıkçılar, doktorun odasına zarar verenleri protesto etti” (30.12.2019-
<https://www.haberler.com/mersin-de-saglikcilar-doktorun-odasina-zarar-12768808-haberi/>)

HABERTÜRK.COM

“Kadın doktora yumruk” (01.09.2019- <https://www.haberturk.com/kadin-doktora-yumruk-2518175>)

“Adana Şehir Hastanesi'nde görevli Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Dr. Ahmet İrfan Gedik, bir hasta yakını tarafından darp edildi” (01.03.2019-

<https://www.haberturk.com/adana-haberleri/67247779-hasta-yakini-doktoru-darp-ettiadana-sehir-hastanesinde-bir-hasta-yakini-tarafindan-darp>)

“Doktoru darp eden gencin ailesinden ihmal ve iftira iddiaları” (01.03.2019-
<https://www.haberturk.com/doktoru-darp-eden-gencin-ailesinden-ihmal-ve-iftira-iddialari-2389375>)

“Usulsüz reçete yazmayan doktor çifte saldırı” (02.07.2019 -
<https://www.haberturk.com/mardin-haberleri/70208044-usulsuz-recete-yazmayan-doktor-cifte-saldiri>)

“Özel hareket polislerinden doktora şiddet iddiası” (05.09.2019-
<https://www.haberturk.com/ozel-harekat-polislerinden-doktora-siddet-iddiasi-2519550>)

“Konya’da doktor hastanede darp edildi” (08.10.2019-
<https://www.haberturk.com/konya-haberleri/72444535-duzeltme-konyada-doktor-hastanede-darp-edildi>)

“Hasta yakını ve doktor yumruk yumruğa kavga etti” (09.10.2019-
<https://www.haberturk.com/son-dakika-hasta-yakini-ve-doktor-yumruk-yumruğa-kavga-etti-haberler-2529224>)

“Doktor, nöbette yüksek dozda ilaç alarak yaşamına son verdi” (10.09.2019-
<https://www.haberturk.com/erzurum-haberleri/71729065-doktor-nobette-yuksek-dozda-ilac-alarak-yasamina-son-verdi>)

“Doktorun kemiklerini kıran darp! Savcı o saldırgan için 9 yıla kadar hapis istedi”
(12.09.2019- <https://www.haberturk.com/doktorun-kemiklerini-kiran-darp-savci-o-saldirgan-icin-9-yila-kadar-hapis-istedi-2521457>)

“Samsun’da acil servis doktoruna yumruklu saldırı!” (13.01.2019-
<https://www.haberturk.com/video/haber/izle/samsunda-acil-servis-doktoruna-yumruklu-saldiri/587728>)

“Estetisyen doktora beyzbol sopasıyla saldırdılar!” (15.01.2019-
<https://www.haberturk.com/video/haber/izle/estetisyen-doktora-beyzbol-sopasiyla-saldirilar/588574>)

“Kayseri Tabip Odası doktora yapılan saldırıyı kınadı” (201.11.2019-
<https://www.haberturk.com/kayseri-haberleri/73543906-kayseri-tabip-odasi-doktora-yapilan-saldiri-yi-kinadi>)

“Bizim hastamızı neden erken almadın?” dedi, doktoru darp etti (25.11.2019- <https://www.haberturk.com/izmir-haberleri/73666954-bizim-hastamizi-neden-erken-almadin-dedi-doktoru-darp-etti>)

“Hekime sözlü şiddete 15 ay, ertelemesiz hapis!” (26.09.2019- <https://www.haberturk.com/hekime-sozlu-siddete-15-ay-ertelemesiz-hapis-2525596>)

“Doktor dehşeti yaşamıştı, o anları anlattı "Sağlık raporu vermedi" diye darp edilen doktor konuştu "Kafa attı, saldırı üzerine elmacık kemiğimde bir hasar ve morluk oluştu birimlere teslim edilmesini bekliyorum ” (27.11.2019- <https://www.haberturk.com/izmir-haberleri/73717396-doktor-dehseti-yasamisti-o-anlari-anlattisaglik-raporu-vermedi-diye-darp-edilen-doktor>)

“Yine doktora şiddet! Sağlık raporu vermeyince kafa attı” (27.11.2019- <https://www.haberturk.com/yine-doktora-siddet-saglik-raporu-vermeyince-kafa-atti-haberler-2544010>)

“Samsun'da doktora şiddet” (29.11.2019- <https://www.haberturk.com/samsun-da-doktora-siddet-2544890>)

“Adana'da doktora saldırı” (18.12.2019- <https://www.haberturk.com/adana-haberleri/74209888-adanada-doktora-saldiritahlil-sonuclarina-sistemdeki-ariza-nedeniyle-ulasamayan-doktor>)

HÜRRİYET.COM

“Adana'da çocuk doktoru hasta yakınlarının saldırısına uğradı” (01.03.2019- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/adanada-cocuk-doktoru-hasta-yakinlarinin-saldirisina-ugradi-41134530>)

“Rapor alamadığı için doktorları döven maganda dehşet dolu anlar yaşatmış” (03.09.2019- http://www.hurriyet.com.tr/gundem/rapor-alamadigi-icin-doktorlari-doven-maganda-dehset-dolu-anlar-yasatmis-41319913?utm_source=t.co&utm_medium=post&utm_campaign=rapor-alamadigi-icin-doktorlari-doven-maganda-dehset-dolu-anlar-yasatmis-41319913&utm_term=post)

“İzmir'de 200 doktor 10 kişinin doktora saldırısını protesto etti” (04.04.2019- <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/bornova/izmirde-200-doktor-10-kisinin-doktora-saldiris-41169156>)

“Kadın hastadan kadın doktora dayak” (05.09.2019-

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kadin-hastadan-kadin-doktora-dayak-41322210>)

“Kimlik soran doktoru dövdü... Bir haftada kentteki üçüncü saldırı” (09.08. 2019-

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kimlik-soran-doktoru-dovdu-bir-haftada-kentte-ucuncu-saldiri-41298309>)

“Erkek kardeşlerden hemşireye, poliklinikte yumruklu saldırı” (09.09.2019-

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erkek-kardeslerden-hemsireye-poliklinikte-yumruklu-saldiri-41326124>)

“Sadece sessiz olmalarını istedi... Doktorun bileğini ve parmaklarını kırdılar”

(14.12.2019- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sadece-sessiz-olmalarini-istedi-doktorun-bilegini-ve-parmaklarini-kirdilar-41397330>)

“Estetisyen doktora beyzbol sopasıyla saldırdılar” (14. 01. 2019-

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/estetisyen-doktora-beyzbol-sopasiyla-saldirilar-41082912>)

“Dehşet saçtı... Doktoru jiletledi, kapkaç yaptı, yerde sürükledi ve yakalandı”

(16.10.2019- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dehset-sacti-doktoru-jiletledi-kapkac-yapti-erde-surukledi-ve-yakalandi-41352208>)

“Doktora akılalmaz saldırı” (16.10.2019- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/doktora-akilalmaz-saldiri-41352196>)

“Boğazı kesilen doktorun annesi, açıklama sırasında fenalaştı” (17.12.2019-

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bogazi-kesilen-doktorun-annesi-aciklama-sirasinda-fenalasti-41352836>)

“Dişi uyuşmayınca doktoru bıçakladı” (18.09.2019-

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/disi-uyusmayınca-doktoru-bicakladi-41332836>)

“Hasta yakınlarının dövdüğü doktor: Bu saldırıyı hak etmedim” (19.12.2019-

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hasta-yakinlarinin-dovdugu-doktor-bu-saldiri-yi-hak-etmedim-41401530>)

“Yer: Pendik... Doktorun odasını fırçayla bastı” (25.11.2019-

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yer-pendik-doktorun-odasini-fircayla-basti-41382053>)

MİLLİYET.COM

“Kadın hasta, kadın doktora dehşeti yaşattı!” (05.09.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/kadin-hasta-kadin-doktora-dehseti-yasatti-6028391>)

“Doktorlardan 'temiz' uzlaşma” (05.09.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/doktorlardan-temiz-uzlasma-6028152>)

“Gaziantep'te doktora bıçaklı saldırı” (11.09.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/milliyet-tv/gaziantep-te-doktora-bicakli-saldiri-6012496>)

“Bu kez doktor doktora şiddet uyguladı” (15.04.2019-

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bu-kez-doktor-doktora-siddet-uyguladi-2858644>)

“Asistan doktoru jiletle boğazından yaraladı” (16.10.2019 -

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/asistan-doktoru-jiletle-bogazindan-yaraladi-6058721>)

“Adana'da aile hekimine darp” (17.12.2019- <https://www.milliyet.com.tr/milliyet-tv/adanada-aile-hekimine-darp-video-6103173>)

“Doktora jiletle saldıran zanlıdan şok ifade!” (17.10.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/doktora-jiletle-saldiran-zanli-dan-sok-ifade-6059514>)

“Asistan doktoru jiletle boğazından yaralamıştı... Tutuklandı” (17.10.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/asistan-doktoru-jiletle-bogazindan-yaralamisti-tutuklandi-6059600>)

“Dişi uyuşmadığı için doktoru bıçakladı!” (18.09.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/disi-uyusmadigi-icin-doktoru-bicakladi-6036183>)

“Annesinin kimliği ile ilaç yazmayan doktoru dövdü!” (18.11.2019-

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/annesinin-kimligi-ile-ilac-yazmayan-doktoru-dovdu-6082129>)

“Son 6 yılda 20 bin sağlık çalışanı şiddet mağduru” (19.10.2019-

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/son-6-yilda-20-bin-saglik-calisani-siddet-magduru-6060343>)

“Sağlık merkezinde şok görüntü!” (25.11.2019-

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/saglik-merkezinde-sok-goruntu-6086928>)

SABAH.COM

“Adana’da doktora saldırı! Dr. Özcan “Saldırıyı hak etmedim” (18.12.2019-

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2019/12/18/adanada-doktora-saldiri>)

“Annesinin kimliği ile ilaç yazmayan doktoru dövdü!” (18.11.2019-

<https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/annesinin-kimligi-ile-ilac-yazmayan-doktoru-dovdu>)

“Tarsus’ta doktora darp iddiası” (22.05.2019-

<https://www.sabah.com.tr/guney/2019/05/22/tarsusta-doktora-darp-iddiasi>)

SÖZCÜ.COM

“İzmir’de doktor ve öğretmene şiddet!” (02.04.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/izmirde-doktor-ve-ogretmene-siddet-4272582/>

)

“Hakan Ural’a sosyal medyada tepki yağdı” (03.12.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/hayatim/magazin-haberleri/hakan-urala-sosyal-medyada-tepki-yagdi/>)

“Kadın hasta, kadın doktoru darp etti” (05.09.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/kadin-hasta-kadin-doktoru-darp-etti-5318096/>)

“Doktora dayak, hemşireye taciz! ‘Başıma alnıma yumruk attılar’” (12.01.2019-

[https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/doktora-dayak-hemsireye-taciz-basima-alnima-yumruk-attilar-](https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/doktora-dayak-hemsireye-taciz-basima-alnima-yumruk-attilar-3101865/?utm_source=ilgili_haber&utm_medium=free&utm_campaign=ilgilihaber)

[3101865/?utm_source=ilgili_haber&utm_medium=free&utm_campaign=ilgilihaber](https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/doktora-dayak-hemsireye-taciz-basima-alnima-yumruk-attilar-3101865/?utm_source=ilgili_haber&utm_medium=free&utm_campaign=ilgilihaber))

“Kalabalık grupla aile sağlığı merkezine geldi! Doktora darp iddiası” (17.12.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/kalabalik-grupla-aile-sagligi-merkezine-geldi-doktora-darp-iddiasi-5515488/>)

“Asistan doktora jiletli saldırı... ‘Sabrımız kalmadı’” (17.10.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/saglik/asistan-doktora-jiletli-saldiri-sabrimiz-kalmadi-5395413/>)

“Hastanede dış hekimine bıçaklı saldırı” (18.09. 2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/saglik/hastanede-dis-hekimine-bicakli-saldiri-5340279/>)

“Doktorun yolunu kesip dehşeti yaşattılar!” (19.01. 2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/estetisyen-doktora-beyzbol-sopasiyla-saldirilar-3123362/>)

“Doktorun odasını bastı, küfür etti, kapıyı kırdı” (25.11.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/doktorun-odasini-basti-kufur-etti-kapiyi-kirdi-5471517/>)

“Şiddet mağduru doktor dehşet anlarını anlattı!” (27.11.2019-

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/siddet-magduru-doktor-dehset-anlarini-anlatti-5476602/>)

YENİAKİT. COM

“Hasta yakını doktoru darp etti” (01.03.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/hasta-yakini-doktoru-darp-etti-636317.html>)

“Gaziantep’te doktora darp iddiası” (03.08.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/guncelleme---gaziantep-te-doktora-darp-iddiasi--871475.html>)

“Hastane bahçesinde demir sopalarla dövülen doktor o anları anlattı” (04.09.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/ozel-hastane-bahcesinde-demir-sopalarla-dovulen-doktor-o-anlari-anlatti-914183.html>)

“Kadın hasta, kadın doktoru darp etti” (05.09.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/kadin-hasta-kadin-doktoru-darp-etti-916016.html>)

“Ortalık bir anda karıştı! Doktor ile hasta yakını birbirine girdi” (08.10.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/ortalik-bir-anda-karisti-doktor-ile-hasta-yakini-birbirine-girdi-941661.html>)

“Kadın doktoru darp eden kadın için karar çıktı!” (08.09.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/kadin-doktoru-darp-eden-kadin-icin-karar-cikti-920559.html>)

“Mardin’de bir doktoru darp ettiler” (10.03.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/mardinde-bir-doktoru-darp-ettiler-650515.html>)

“Doktoru darp ettiği iddia edilen genç hakkındaki soruşturma tamamlandı”

(12.09.2019- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/doktoru-darp-ettili-iddia-edilen-genc-hakkındaki-sorusturma-tamamlandı-926829.html>)

“İşler tersine döndü! Bu kez doktor, doktoru darp etti” (15.04.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/isler-tersine-dondu-bu-kez-doktor-doktoru-darp-ettili-707997.html>)

“Adana’da doktora saldırı” (18.12.2019- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/adanada-doktora-saldiri-966488.html>)

“Hastanede "Sen bana nasıl sıra al dersin" diyerek darp etti” (23.10.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/video/hastanede-sen-bana-nasil-sira-al-dersin-diyerek-darp-ettili-37636.html>)

“Hasta yakınları doktorun parmağını kırdı” (25.04.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/hasta-yakinlari-doktorun-parmagini-kirdi-724536.html>)

“Bafra Devlet Hastanesinde iki polisin doktoru darbettiği iddia edildi” (06.09.2019-

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/bafra-devlet-hastanesinde-iki-polisin-doktoru-darbettiđi-iddia-edildi-918468.html>)

YENİŞAFK.COM

“Doktor darp edildi” (01.04.2019- <https://www.yenisafak.com/gundem/doktor-darp-edildi-178530>)

“Kimliğini görmek isteyen doktoru darp etti” (09.08.2019-

<https://www.yenisafak.com/gundem/kimligini-gormek-isteyen-doktoru-darp-ettili-3501629>)

“Doktora darp: Önünü kesip beyzbol sopalarıyla vurdular” (14.01.2019-

<https://www.yenisafak.com/gundem/doktora-darp-onunu-kesip-beyzbol-sopalariyla-vurdular-3431059>)

“Doktora beyzbol sopasıyla saldırdılar” (15.01.2019-

<https://www.yenisafak.com/hayat/doktora-beyzbol-sopasiyla-saldirilar-3431148>)

“Dişi uyuşmayınca doktoru bıçakladı” (19.09.2019-

<https://www.yenisafak.com/gundem/disi-uyusmayınca-doktoru-bicakladi-3506874>)

EK C: İNTERNET SİTELERİNDEKİ HABERLERE ÖRNEKLER

Son Haberler > Evli eşi çalışan 1 çocuklunun agisi ne kadar? 2019-2020 AĞI tutarları <>

Aktüel

Doktoru darp ettiği iddia edilen genç hakkındaki soruşturma tamamlandı

Fatih'te özel bir hastanede görevli doktor Hasan Cabbar'ı darp ettiği iddia edilen şüpheli Muhammed A.

2019-09-12 11:22:49 -

Fatih'te özel bir hastanede görevli doktor Hasan Cabbar'ı darp ettiği iddia edilen şüpheli Muhammed A. (24) hakkında yürütülen soruşturma tamamlandı. Şüpheli genç hakkında hazırlanan iddianamede 9 yıla kadar hapis cezası talep edildi.

İstanbul'un Fatih ilçesindeki Çapa semtinde özel bir hastanede görevli doktor Hasan Cabbar'ı darp ettiği iddiasıyla hakkında soruşturma başlatılan Muhammed A.(24) hakkındaki iddianame tamamlandı. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığına hazırlanan iddianamede şikayetçi Hasan

8 Kasım Ankara gündemi

GÜNDEM

Erdoğan vatandaşın eleştirisine hak verdi! 'Değiştirin' talimatı

Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti MYK toplantısında son günlerde tartışılan ve bazı mağduriyetlerin yaşanmasına neden olan "Değerli Konut Vergi..

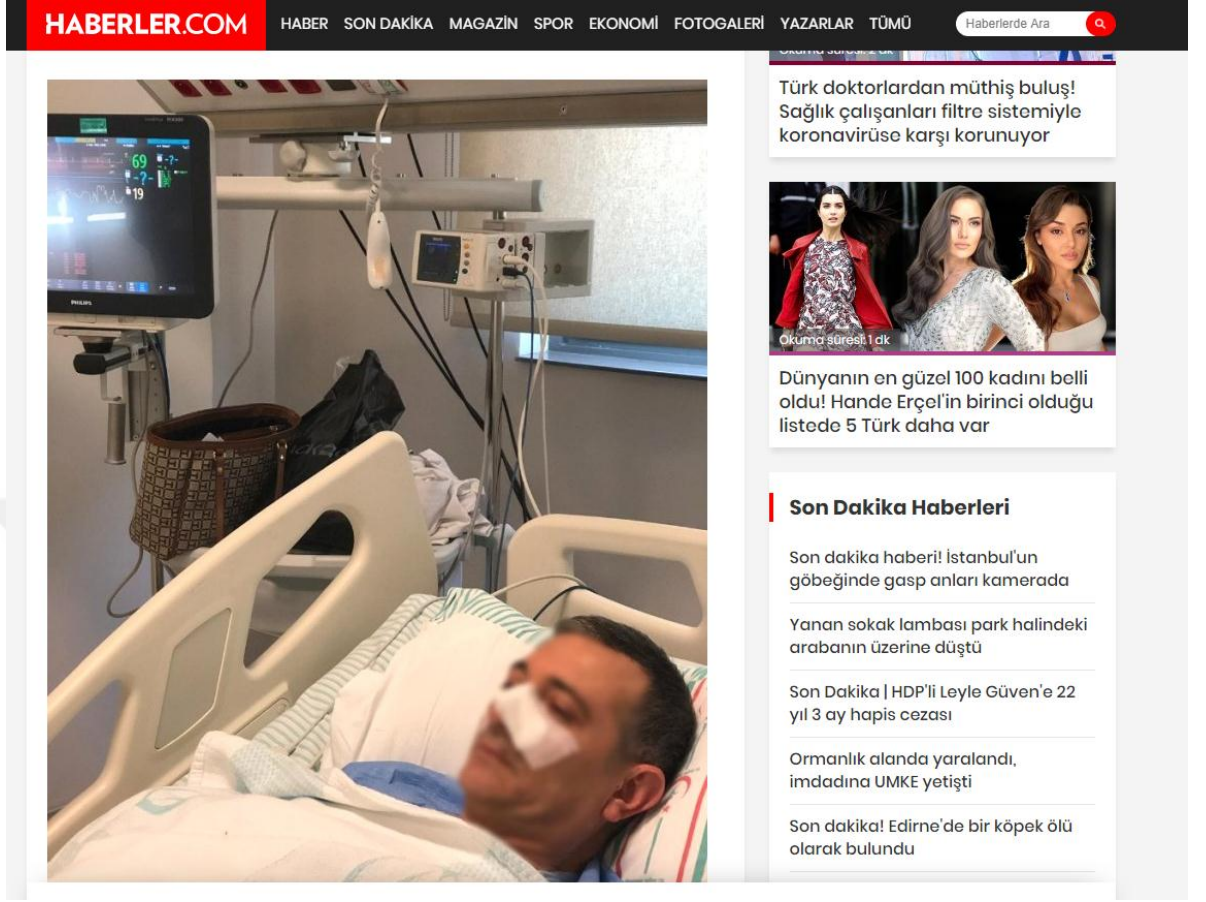
DÜNYA

O ülkeden Rusya'ya tehdit gibi sözler: Savaş çıkar!

Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko, Rusya'yı, iki ülkeyi birleştirmeye zorlamaması, aksi takdirde bu adımın savaşı tetikleyebileceği ko..

(12 Eylül 2019 – yeniakit.com)

(1 Mart 2019 – haberler.com)

Sadece sessiz olmalarını istedi... Doktorun bileğini ve parmaklarını kırdılar

Abone Ol [Google News](#) Bizi Takip Et [YouTube](#) [Instagram](#) [Twitter](#)

TRABZON'da, aldıkları alkolün etkisiyle yol kenarında sızmış olarak bulunan C.P.

(14 Aralık 2019 – hurriyet.com)

YENİ YILA ÖZEL
Gülümseten Kampanya

49,95% 59,95%
69,95%

KEŞFET

U.S. POLO ASSN.
SINCE 1890

En Çok Okunan Haberler

- Eşini boğarak öldürmüştü! Mal son sözleri 'pes' dedirtti
- Kayseri'de kovid-19 karantina: kişi evinde ölü bulundu!
- İstanbul'da 8 katlı iş yerinde ye çıktı! O gözyaşlarına boğuldu c ise...
- İstanbul'da 'Kurt Kabanı' dene

ALİŞVERİŞE BAŞLA

Usulsüz reçete yazmayan doktor çifte saldırı

İHA

02 Temmuz 2019 Salı, 18:42

Güncelleme: 02 Temmuz 2019 Salı, 19:00

Mardin'de doktor olan eşler, daha önce usulsüz bir şekilde reçete yazılmasını isteyen iki kişinin saldırısına uğradı. Doktorlardan Davut Sakız, kafa travması şüphesiyle yoğun bakıma alındı.

Mardin'de doktor olan eşler, daha önce usulsüz bir şekilde reçete yazılmasını isteyen iki kişinin saldırısına uğradı. Doktorlardan Davut Sakız, kafa travması şüphesiyle yoğun bakıma alındı.

(2 Temmuz 2019 – haberturk.com)

Haberler > Yaşam > Doktorları linçten esnaf kurtarmış

12 Nisan 2019 Cuma 10:04 | Son Güncelleme: 12 Nisan 2019 Cuma 10:04

Doktorları linçten esnaf kurtarmış

Haber Paylaş:

facebook

twitter

pinterest

e-posta

AA

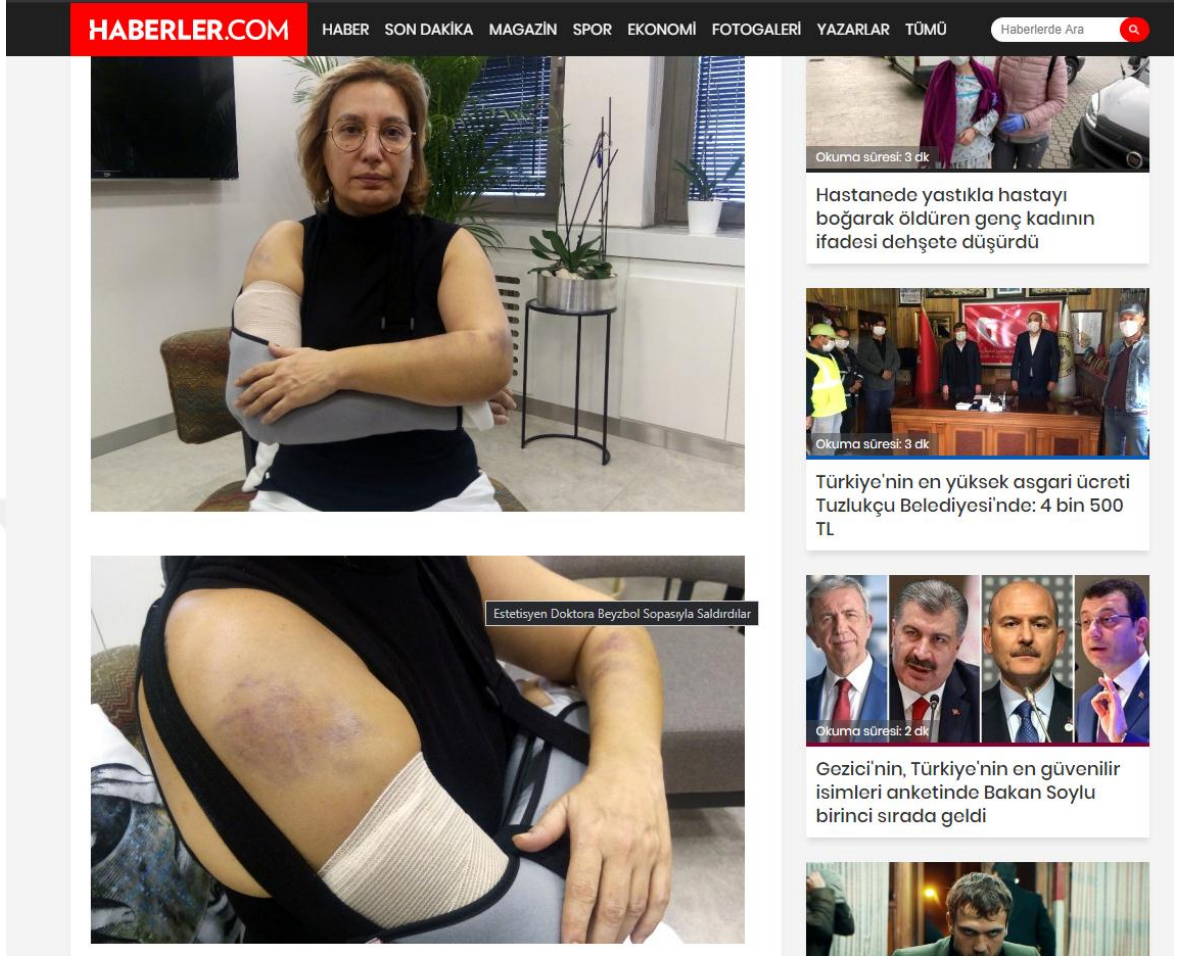
yazdır

İzmir'de Dr. Nuri Ersoy-Yoğurtcuoğlu ve mesai arkadaşı Dr. Elif Çağlayan'ın eşi Ali

Başkan Erdoğan'dan CHP'li Özel'e
250 BİN LİRALIK DAVA
1 2 3 4 5

Tepki klip çekimlerinde ölümden döndü

(12 Nisan 2019 – aksam.com)

(14 Ocak 2019 – haberler.com)

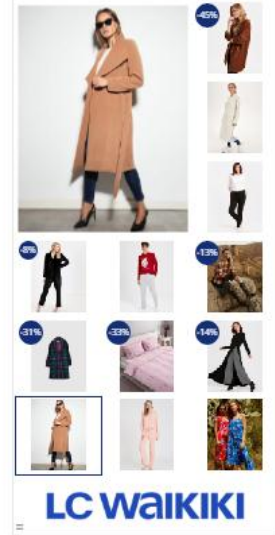
Asistan doktoru jiletle boğazından yaraladı

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi (İKÇÜ) Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Fizik Tedavi Bölümü'nde görevli Asistan Dr. Kadir Songür, bir hafta önce ilaç yazdığı Bayram K. tarafından, jiletle boğazından yaralandı. Çalıştığı hastanede tedaviye alınan Songür'ün hayatı tehlikeyi atlattığı bildirildi.

Olay, bugün saat 15.00 sıralarında, İKÇÜ Hastanesi Fizik Tedavi Bölümü'nde meydana geldi. İddiaya göre, geçen hafta diz ağrısı nedeniyle geldiği hastanede, Asistan Dr. **Kadir Songür** tarafından kendisine ilaç yazılan Bayram K., "Yazdığın ilaç ağrımı geçmezse, o zaman görürsün" diyerek, hastaneden ayrıldı.

Bugün, yine hastaneye gelen Bayram K., bir anda Songür'ün odasına girip, yanında getirdiği jiletle saldırdı. Boğazından jiletlenip, kanlar içinde kalan Kadir Songür'e, çalıştığı hastanedeki meslektaşları ilk müdahaleyi yaptı. Jiletin, koroner damara zarar vermediği, ancak derin kesik olduğu bildirildi. Olay yerinden kaçan Bayram K. ise polis ekiplerince kısa sürede yakalandı. Şüphelinin emniyetteki işlemlerinin sürdüğü bildirildi.

Aramco: Suudi-Kuveyt anlaşması petrol üretiminin önünü açtı

(16 Ekim 2019 – milliyet.com)

1 MİLİMLE KURTARDI

Demokratik Sağlık Sen İzmir İl Başkanı Ahmet Doğruyol da asistan doktorun durumunun iyi olduğunu söyleyerek, **"Şiddet maalesef son zamanlarda arttı. Doktor arkadaşımız ilaç yazmadığı için boğazından jiletlendi. Eğer jilet 1 milim daha gitseydi, şah damarını kesecekti."** dedi.

(16 Ekim 2019 – ensonhaber.com)

29 AĞUSTOS
PERŞEMBE'DEN İTİBAREN

A101'E!

2,75

Haberler > Gündem > Dişi uyuşmadığı için doktoru bıçakladı!

18.09.2019 - 12:00 | Son Güncellenme: 18.09.2019 - 12:00 | İHA

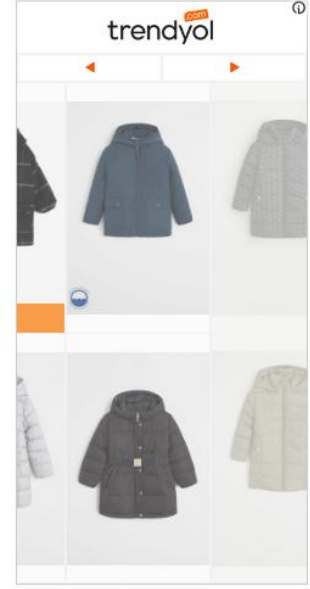
Dişi uyuşmadığı için doktoru bıçakladı!

Bursa'da dişini çekirmek için gittiği hastanede dişi uyuşmayan 18 yaşındaki genç doktoru bıçakladı.

Olay Bursa Ağız ve Diş Hastalıkları Hastanesi'nde meydana geldi Dişi ağrıyan 18 yaşındaki Mert D., dişini çekirmek için hastaneye geldi. Burada Diş Hekimi Hamdi Gören isimli doktora randevu alan Mert D., doktora dişinin ağrıdığını ve çekirmek istediğini söyledi. Mert D'yi muayene eden Dr. Hamdi Gören, dişini çekmek için gence iğne yaptı. Dişi uyuşmayan Mert D'ye tabip ikinci kez iğne yaptı. İki iğneye rağmen dişi uyuşmayan Mert D. doktorla tartışmaya başladı.

Tartışmanın büyümesi üzerine Mert D., Dr. Gören'i göğsünden bıçakladı. Doktorun yaralandığını gören sağlık personelleri durumu polise bildirdi. Kısa sürede olay yerine çok sayıda polis ekibi sevk edildi. Ekipler şüpheli Mert D'yi gözaltına alırken, yaralanan doktor ise Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne kaldırıldı. Doktorun tedavisi devam ediyor.

(18 Eylül 2019 – milliyet.com)

Olay, geçen 7 Kasım günü Gaziemir 6 No'lu ASM'de yaşandı. DHA'nın haberine göre, adı henüz belirlenemeyen bir erkek, Doktor Ali Erhan Kiriş'e ehliyet için sağlık raporu almak istediğini söyledi. Kiriş, kaydı başka bir ASM'de olan kişiye, kendisinin rapor veremeyeceğini söyledi. Bu üzerine, başka bir doktorun odasına giren şüpheli, durumu ilettili.

KAFA ATIP KAÇTI

Bir kez daha olumsuz yanıt alan şüpheli, yeniden Kiriş'in odasına girip, küfürler etti. Kiriş'in "Neden küfür ediyorsun?" diyerek, tepki göstermesi üzerine de doktora kafa attı. Şahıs, doktoru darbettikten sonra koşarak, kaçtı. Doktor Ali Erhan Kiriş, karakola giderek şikâyetçi oldu.

(27 Kasım 2019 – haberturk.com)

Öncelik isteyen hasta yakınları doktora saldırdı

Konya'da, acil servise getirdikleri hastalarına öncelik tanınmasını isteyen 3 kişi, doktora tekme tokat saldırdı. Saldırganlardan 2'si gözaltına alınırken, 1'i kaçtı.

DHA | 08.10.2019 - 15:52...
Haberler » 3. Sayfa

WhatsApp ile paylaş

A.Ç., E.Ç. ve A.Ç., Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisi'ne getirdikleri hastalarına öncelik tanınip, tedaviye alınmasını istedi.

Bunun üzerine çıkan tartışmada 3 kişi, doktor Mustafa Özlük'e saldırdı.

2'Sİ GÖZALTINA ALINDI, 1'İ KAÇTI

Tekme ve yumruk darbeleriyle dövülen Özlük'ün, sol ayağında kırıklar olduğu, Polisin müdahale ettiği olayda saldırganlardan A.Ç. ve A.Ç. gözaltına alındı. E.Ç. ise kaçtı. 2 şüpheli sorgulamanın ardından adliye sevk edilirken, polis kaçan E.Ç.'nin yakalanması için çalışma başlattı.

"TAHAMMÜL EDEMEYİZ"

Sağlık görevilerine uygulanan şiddetin sona ermesini isteyen İl Sağlık Müdürü Prof. Dr. Mehmet Koç, "Tek amacı insan hayatına hizmet etmek olan sağlık çalışanımıza yönelik şiddet, her ne sebeple olursa olsun insanlık dışı buluyor ve kınıyorum. Bu tür olaylara hiçbir şekilde tahammül edemeyiz. Adli sürecin başından sonuna kadar takipçisi olacağımızın özellikle bilinmesini istiyorum." dedi.

EFSA NE GÜNLER
25-29 KASIM

EFSA NE İNDİRİM İÇİN SON SAATLER

ACELE ET

1 / 20

65

Hande Fırat canlı yayına devam edemedi

279

Sahte peygamberin cenazesine imam gönderilmeme nedeni

127

Berat Albayrak, Abdülkadir Ömür'ü ziyaret etti

119

ULTRA TAKIMININ MALİYETİ

8900 TL

(8 Ekim 2019 – ensonhaber.com)

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul, ortaöğretim ve lise eğitimini İstanbul’da tamamladı. 2009 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümünü kazanarak 2014 yılında mezun oldu. 2018 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Gazetecilik Ana Bilim Dalı yüksek lisans yapma hakkını kazandı. Medya sektöründe gazetecilik yapan Aydoğdu, Ege Üniversitesi Medya Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde Ege Ajans bünyesinde editör olarak çalışmaktadır.